

Risiko- og kapitalstyring 2011

SpareBank 1 SR-Bank

Innledning

Dokumentet er utarbeidet for å gi markedet best mulig informasjon om SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalstyring. Det er i tillegg ment å dekke kravene som er satt til offentliggjøring av risikoinformasjon etter "Forskrift om kapitalkrav".

Konsernets informasjonsstrategi vektlegger en utstrakt dialog med ulike interessegrupper der åpenhet, forutsigbarhet og gjennomsiktighet settes i fokus. Informasjonen skal være korrekt, relevant og tidsriktig om konsernets utvikling og resultater, og skal sørge for at konsernets ulike interessegrupper kan holde seg løpende orientert og skape tillit overfor investormarkedet.

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. SpareBank 1 SR-Bank bruker betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringsystemer og prosesser i tråd med ledende internasjonal praksis. SpareBank 1 SR-Bank gjør utstrakt bruk av risikomodeller i risikostyringen. Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og sikrer samtidig finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Konjunkturutviklingen i Rogaland viser at veksten nærmer seg samme nivå som i 2008 før finanskrisen og at det er forventninger om fortsatt sterk vekst i SpareBank 1 SR-Bank sitt markedsområde i 2012¹. Den høye veksten gir imidlertid utfordringer i form av mangel på kvalifisert arbeidskraft, samferdselsutfordringer og mangel på boliger. I tillegg er det usikkerhet med hensyn på hvordan en eurokrise og statsgjeldkrise i enkelte land vil påvirke den norske økonomien. Samtidig er det sterk vekst i oljeinvesteringene og nye store oljefunn i Nordsjøen i 2011 vil bidra til å øke aktiviteten innen oljerelatert virksomhet. I følge SSB² ble det investert 146 mrd kroner i 2011 og siste anslag for investeringene i 2012 er på 186 mrd kroner. Det høye aktivitetsnivået har utløst en del feltutbygginger samtidig som det er høy oppgraderingsaktivitet på mange felt på norsk sokkel.

Den samlede risikoeksponeringen til SpareBank 1 SR-Bank er moderat. Kjernekapitaldekningen for SpareBank 1 SR-Bank er ved utgangen av 4. kvartal 2011 på 10,6 prosent. Styret i SpareBank 1 SR-Bank har foreslått å styrke egenkapitalen med inntil 1,5 mrd kroner gjennom en fortrinnsrettsemisjon av ordinære aksjer i løpet av 1. halvår 2012. Emisjonen er garantert av selskapets største aksjonærer og selskaper i SpareBank 1 alliansen. SpareBank 1 SR-Bank har en solid finansiell stilling og en ledende posisjon i landets sterke vekstregion. Kapitalinnhenting vil styrke konsernets evne til fortsatt å møte kundenes finansieringsbehov på en offensiv måte. Den foreslåtte aksjemisjonen vil også bidra til at konsernets kapitaldekning styrkes i forkant av forventede regelverksendringer.

SpareBank 1 SR-Bank vurderer å ha en forsvarlig likviditetsbuffer og konsernet opplever at likviditeten i det europeiske kredittmarkedet ved inngangen til 2012 er bedre enn i siste halvdel av 2011.

Kredittrisiko står for en betydelig del av konsernets risiko. Kredittkvaliteten i SpareBank 1 SR-Bank sin portefølje er god og har vært stabil siste år. SpareBank 1 SR-Bank har en diversifisert portefølje. Personmarkedet utgjør 65 prosent av den totale utlånseksponeringen til SpareBank 1 SR-Bank som hovedsakelig består av godt sikrede boliglån. Andelen lån med belåningsgrad over 90 prosent er redusert det siste året som følge av strammere retningslinjer for boligfinansiering. Konsernets største bransjemessige konsentrasjon er rettet mot næringseiendom som utgjør ca 10 prosent av den samlede utlånsporteføljen (EAD) inkludert personmarkedet. Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av langsiktige leiekontrakter med finansielt solide leietakere.

Ved inngangen til 2012 er SpareBank 1 SR-Bank godt rustet til å være med å skape verdier for den regionen konsernet er en del av.

¹ Konjunkturbarometeret for Rogaland 4. kvartal 2011.

² Statistisk sentralbyrå.

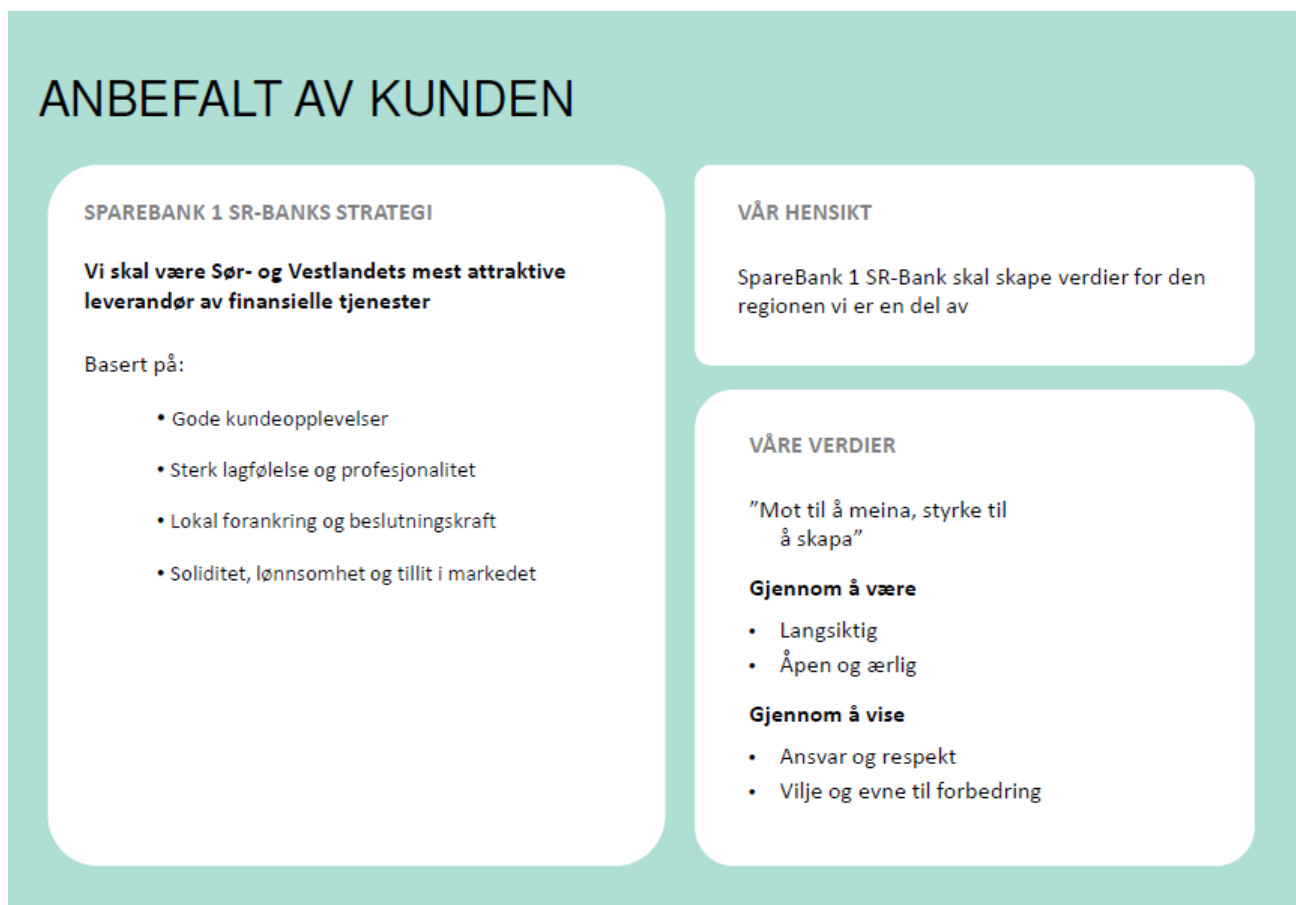
1. SPAREBANK 1 SR-BANK	5
1.1 VISJON, HENSIKT OG VERDIGRUNNLAG	5
1.2 STRATEGISK MÅLBILDE.....	5
1.3 KORT OM SPAREBANK 1 SR-BANK.....	5
1.4 FINANSIELLE NØKKELTALL FOR 2011.....	6
1.5 OMDANNING AV SPAREBANK 1 SR-BANK TIL ALLMENNASKJESELSKAP (ASA)	7
1.6 SPAREBANK 1 ALLIANSEN	7
2. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET.....	9
2.1 INTRODUKSJON TIL GJELDENDE KAPITALDEKNINGSREGLER - BASEL II.....	9
2.2 INTRODUKSJON TIL FORSLAGET TIL NYTT REGELVERK – BASEL III.....	9
2.3 BANKLOVKOMMISJONENS FORSLAG.....	11
2.4 EBA - KRAV OM 9 PROSENT KJERNEKAPITALDEKNING FOR SYSTEMVIKTIGE BANKER.....	12
2.5 VURDERING AV FORSLAGET TIL NYTT REGELVERK.....	12
2.6 KONSEKVENSER AV BASEL III FOR SPAREBANK 1 SR-BANK.....	14
3. PILAR 1: MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL	15
3.1 METODEVALG SPAREBANK 1 SR-BANK	15
3.2 SOLIDITETSMÅL	16
3.2.1 <i>Regulatorisk kapital</i>	17
3.2.2 <i>IRB-ambisjoner for SpareBank 1 SR-Bank</i>	18
4. PILAR 2: KONSERNETS INTERNE RISIKO- OG KAPITALVURDERINGSPROSESS.....	19
4.1 FORMÅL MED RISIKO- OG KAPITALSTYRING I SPAREBANK 1 SR-BANK	19
4.2 RISIKOEKSPONERING SPAREBANK 1 SR-BANK.....	19
4.2.1 <i>Næringsstruktur i konsernets markedsområde</i>	19
4.2.2 <i>Makroøkonomiske utsikter</i>	21
4.2.3 <i>Overordnet risikoeksponering for SpareBank 1 SR-Bank</i>	24
4.2.4 <i>Kreditrisiko</i>	25
4.2.5 <i>Markedsrisiko</i>	47
4.2.7 <i>Operasjonell risiko</i>	50
4.2.8 <i>Likviditetsrisiko</i>	52
4.2.9 <i>Eierrisiko</i>	54
4.2.10 <i>Forretningsrisiko</i>	55
4.2.11 <i>Omdømmerisiko</i>	55
4.2.12 <i>Strategisk risiko</i>	56
4.2.13 <i>Compliance risiko (etterlevelse)</i>	56
4.3 STRESSTEST.....	57
4.4 RAMMEVERK FOR STYRING OG KONTROLL	63
4.4.1 <i>Beskrivelse av rammeverk for styring og kontroll</i>	63
4.4.2 <i>Konsernets strategiske målbilde</i>	63
4.4.3 <i>Risikoidentifikasjon og analyse</i>	63
4.4.4 <i>Kapitalallokering</i>	63
4.4.5 <i>Finansielle framskrivninger og stresstesting</i>	64
4.4.6 <i>Evaluering og tiltak</i>	64
4.4.7 <i>Rapportering og oppfølging</i>	65
4.4.8 <i>Organisering og organisasjonskultur og godtgjørelsesordningen</i>	65
4.4.9 <i>Kreditrisiko</i>	71
4.4.10 <i>Markedsrisiko</i>	78
4.4.11 <i>Operasjonell risiko</i>	80
4.4.12 <i>Likviditetsrisiko</i>	83
4.4.13 <i>Eierrisiko</i>	86
4.4.14 <i>Forretningsrisiko</i>	86
4.4.15 <i>Omdømmerisiko</i>	87
4.4.16 <i>Strategisk risiko</i>	87
4.4.17 <i>Compliance risiko (etterlevelse)</i>	87
4.5 BESKRIVELSE AV RISIKOMODELLER OG METODIKK	90
4.5.1 <i>Scenariomodell</i>	90
4.5.2 <i>Kreditrisiko</i>	91
4.5.3 <i>Markedsrisiko</i>	107

4.5.4	<i>Operasjonell risiko</i>	107
4.5.5	<i>Eierrisiko</i>	109
4.5.6	<i>Forretningsrisiko</i>	109
4.5.7	<i>Omdømmerisiko</i>	109
4.5.8	<i>Strategisk risiko</i>	109
4.5.9	<i>Diversifiseringseffekter</i>	109
5.	PILAR 3: DETALJINFORMASJON REGULATORISK KAPITALDEKNING	110
5.1	KONSOLIDERING	110
5.2	ANSVARLIG KAPITAL	112
5.3	KREDITTRISIKO - GENERELT OM KREDITTRISIKO, MISLIGHOLD OG VERDIFALL	114
5.3.1	<i>Porteføljeinformasjon basert på regulatoriske beregninger</i>	114
5.3.2	<i>Minimumskrav til ansvarlig kapital</i>	120
5.4	MARKEDSRISIKO	121
5.4.1	<i>Porteføljeinformasjon - langsiktige plasseringer</i>	121
5.4.2	<i>Minimumskrav til ansvarlig kapital</i>	123
5.5	OPERASJONELL RISIKO	123
6.	SAMMENLIGNING AV REGULATORISK KAPITAL OG RISIKOJUSTERT KAPITAL	124

1. SPAREBANK 1 SR-BANK

1.1 Visjon, hensikt og verdigrunnlag

Figur 1: Visjon, hensikt og verdigrunnlag

1.2 Strategisk målbilde

SpareBank 1 SR-Bank skal være Sør- og Vestlandets mest attraktive leverandør av finansielle tjenester basert på:

- Gode kundeopplevelser
- Sterk lagfølelse og profesjonalitet
- Lokal forankring og beslutningskraft
- Soliditet, lønnsomhet og tillit i markedet

1.3 Kort om SpareBank 1 SR-Bank

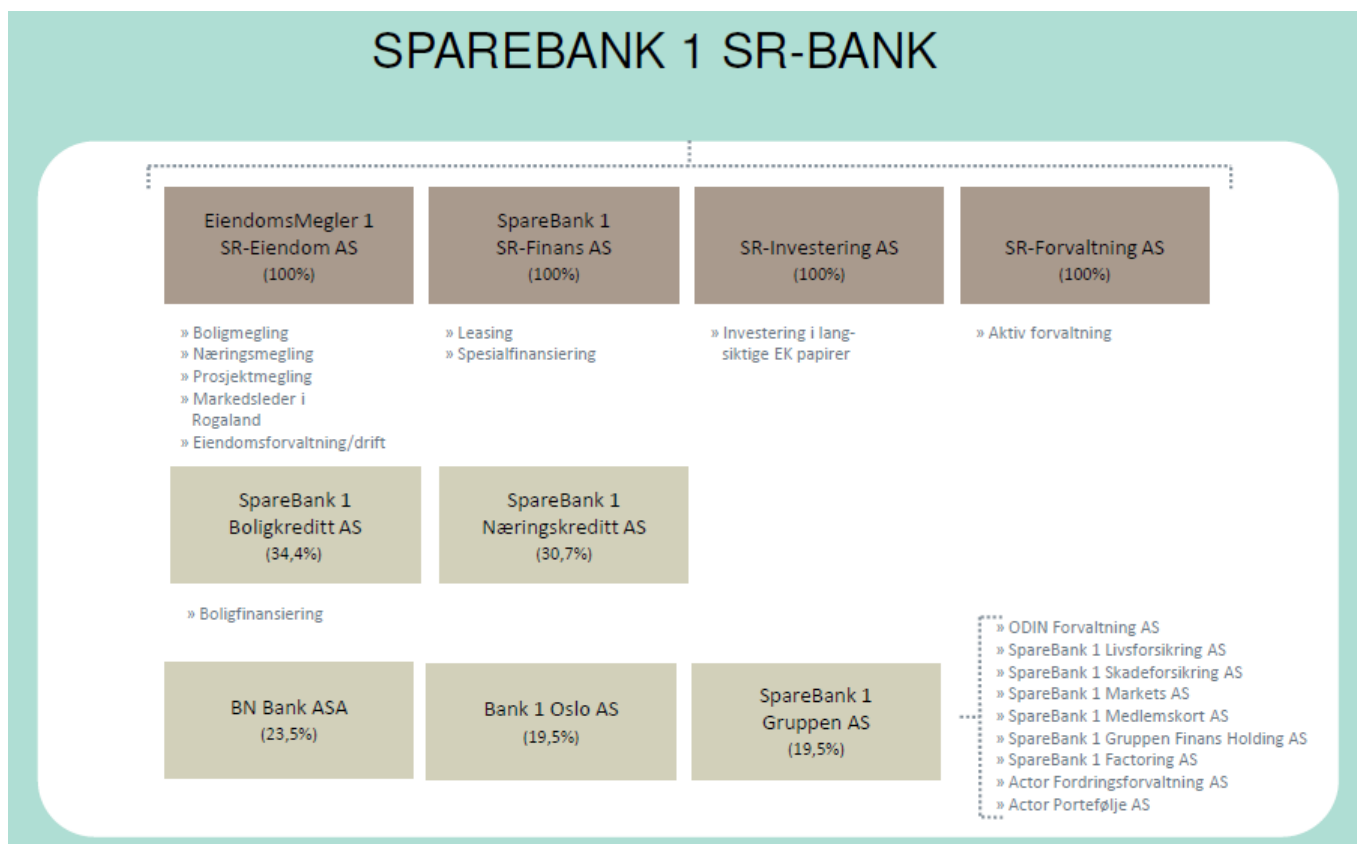
SpareBank 1 SR-Bank er i dag Sør- og Vestlandets ledende finanskonsern med en forvaltningskapital på 131 mrd kroner. SpareBank 1 SR-Bank har vært en av de mest lønnsomme bankene i Norden de siste 15 årene. Konsernresultat før skatt ble 1,495 mrd kroner i 2011. Konsernets markedsområde er

Rogaland, Hordaland og Agder-fylkene, hvor antall kunder er nærmere 300.000. Antall ansatte er ca 1200.

Konsernet har 54 avdelinger i 38 kommuner og er markedsleder med 26 kommuner/fylkeskommune som hovedbankkunder i markedsområdet. SpareBank 1 SR-Bank er et finanskonsern med et komplett produktspekter overfor personmarked, næringsliv og offentlig sektor. I tillegg til selve bankvirksomheten innehar konsernet spesialkompetanse innen finansiering, valutarådgivning, fondsforvaltning, verdipapirhandel, forsikring, eiendomsmegling og finansiell rådgivning.

Konsernets hovedkontor er lokalisert i Stavanger. Oversikt over selskaper i SpareBank 1 SR-Bank konsernet er vist i figuren nedenfor.

Figur 2: Heleide og deleide selskaper i SpareBank 1 SR-Bank konsern

1.4 Finansielle nøkkeltall for 2011

- Resultat før skatt: 1.495 mill kroner
- Resultat etter skatt: 1.081 mill kroner
- Egenkapitalavkastning etter skatt: 11,2 prosent
- Nedskrivning på utlån: 139 mill kroner
- Netto renteinntekter: 1.756 mill kroner
- Netto provisjons- og andre inntekter: 1.192 mill kroner
- Netto avkastning på finansielle investeringer: 319 mill kroner

- Utlånsvekst (inkl lån overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS) siste 12 måneder: 11,2 prosent
- Innskuddsvekst siste 12 måneder: 5,4 prosent
- Resultat pr aksje: 5,42 kroner
- Styret foreslår et utbytte pr aksje på 1,50 kroner
- Kjernekapitaldekning (hensyntatt styrets forslag til utbytte): 10,6 prosent

1.5 Omdanning av SpareBank 1 SR-Bank til allmennaksjeselskap (ASA)

Den 1. januar 2012 ble SpareBank 1 SR-Bank omdannet til allmennaksjeselskap og første noteringsdag som aksjebank på Oslo Børs var 2. januar 2012.

Omdanningen til aksjesparebank har som formål å sikre SpareBank 1 SR-Bank langsiktig, forsvarlig og lønnsom drift fremover, samtidig som rollen som en ansvarlig samfunnsbygger i den regionen banken er en del av videreutvikles. Omdanningen av SpareBank 1 SR-Bank vil legge til rette for at SpareBank 1 SR-Bank kan styrke seg best mulig i markedet for egenkapital og fremmedkapital, slik at banken fortsatt kan lede an i utviklingen av den regionen banken virker i.

1.6 SpareBank 1 Alliansen

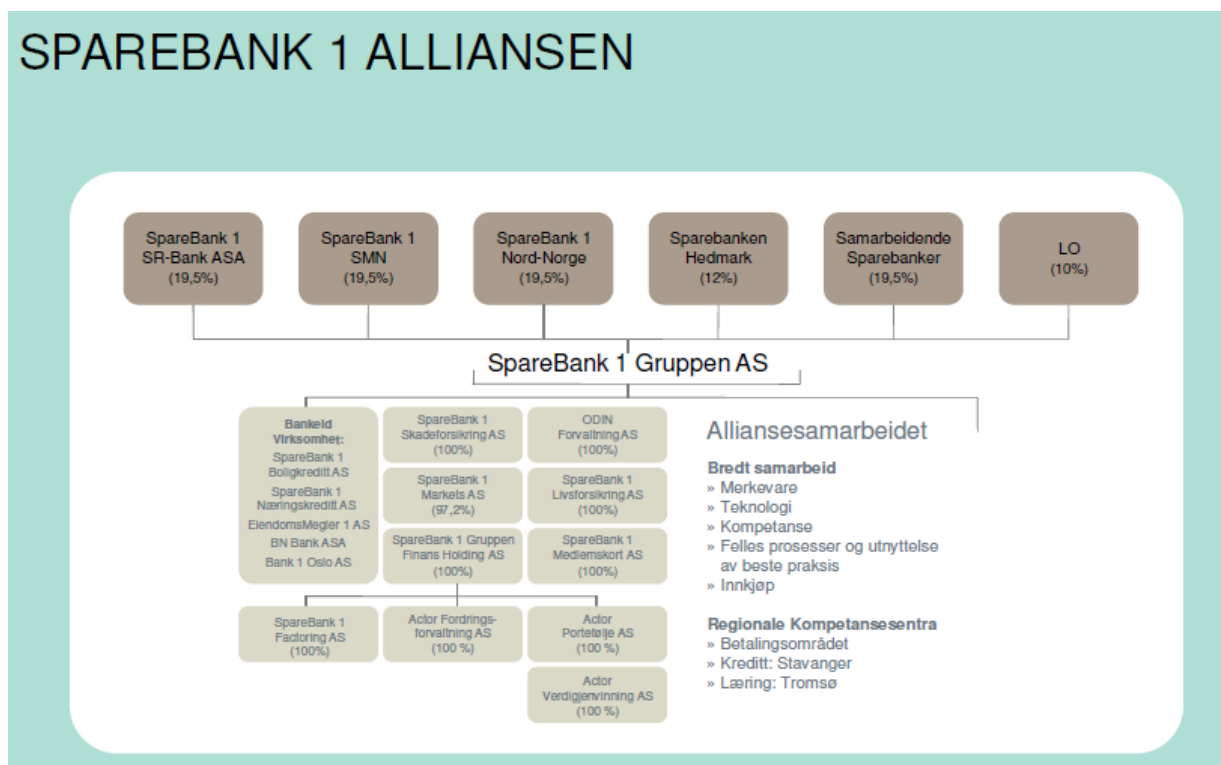
SpareBank 1 Alliansen er et bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1-bankene i Norge samarbeider gjennom holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. SpareBank 1 Alliansens overordnede mål er å sikre den enkelte banks selvstendighet og regionale forankring gjennom sterk konkurransevne, lønnsomhet og soliditet. Sparebank 1 Alliansen er en av de største tilbyderne av finansielle tjenester i Norge, og er et fullverdig alternativ til tradisjonelle finanskonsern.

SpareBank 1 Gruppen eier og utvikler selskaper som leverer finansielle tjenester og produkter. Sparebank 1 Alliansen er Norges tredje største finansgruppering. Gruppen er et forpliktende bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1 bankene samarbeider gjennom det felleseide holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS.

Øvrig eier og samarbeidspartner gjennom SpareBank 1 Gruppen AS er Landsorganisasjonen i Norge (LO).

Figuren nedenfor gir en oversikt over eierstrukturen i SpareBank 1 alliansen.

Figur 3: SpareBank 1 Alliansen

2. KAPITALDEKNINGSREGELVERKET

2.1 Introduksjon til gjeldende kapitaldekningsregler - Basel II

EUs direktiv for kapitaldekning ble innført i Norge fra 1. januar 2007. Regelverket bygger på en standard for kapitaldekningsberegninger fra Bank for International Settlements (BIS). Formålet med kapitaldekningsregelverket er å styrke stabiliteten i det finansielle markedet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital

Pilar 2: Bankens interne risiko- og kapitalvurderingsprosess og individuell tilsynsmessig oppfølging.

Pilar 3: Offentliggjøring av informasjon

Nærmere informasjon om de ulike pilarene er gitt i kapittel 3 (pilar 1), kapittel 4 (pilar 2) og kapittel 5 (pilar 3). I kapittel 6 er det foretatt en sammenligning av behovet for regulatorisk kapital i forhold til interne beregninger basert på risikojustert kapital.

2.2 Introduksjon til forslaget til nytt regelverk – Basel III

Den 20. juli 2011 fremla EU-kommisjonen sitt forslag til implementering av Basel III i EU. Disse samsvarer med Baselkomiteens nye minstekrav til bankenes kapitaldekning (Basel III). De nye minstekravene skal gjelde fra 1. januar 2013 med ulike overgangsordninger som innebærer at de vil ha full effekt 1. januar 2019. CRD IV forventes vedtatt i EU i løpet av våren 2012. CRD IV foreslås innført som et såkalt fullharmoniseringsdirektiv, dvs at det ikke vil bli adgang til nasjonale valg og avvik med mindre direktivet spesifikt åpner for dette.

Baselkomiteén har bestemt at ren kjernekapital (common equity Tier 1) og kjernekapital (Tier 1) skal utgjøre henholdsvis 4,5 prosent og 6 prosent av beregningsgrunnlaget. Kombinert med de strengere kvalitative kravene til kjernekapital generelt og ren kjernekapital spesielt, innebærer dette en klar innskjerping av dagens minstekrav på henholdsvis 2 prosent og 4 prosent. Kravet til ansvarlig kapital holdes uendret på 8 prosent.

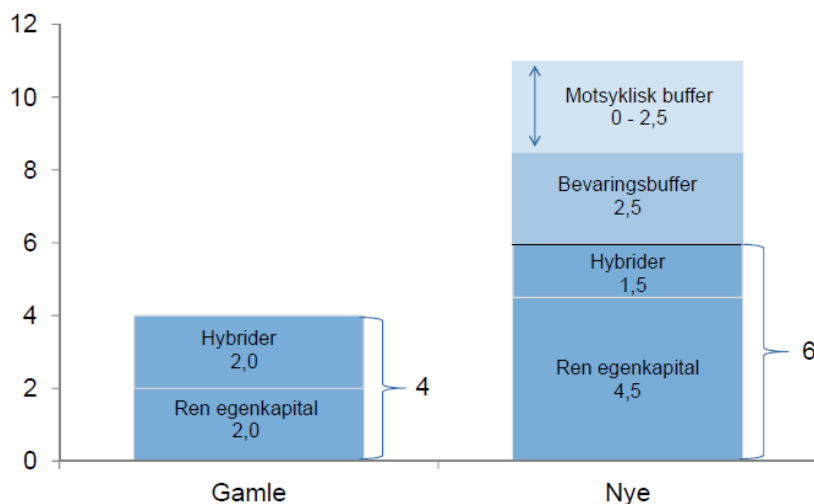
For å hindre at bankene får problemer med å møte minstekravene i perioder med store tap i banksektoren skal bankene holde to ulike kapitalbuffer. Kravet til bevaringsbuffer (capital conservation buffer) innebærer at bankene skal holde en ren kjernekapital på 2,5 prosent av beregningsgrunnlaget i tillegg til minstekravet.

For å beskytte banksystemet mot følgene av sterk kredittvekst skal bankene også holde en motsyklisk kapitalbuffer (countercyclical buffer) i perioder med svært sterk kredittvekst. Denne vil være i størrelsesorden 0-2,5 prosentpoeng, og også denne må oppfylles med ren kjernekapital. Summen av kapitalbevaringsbufferen og den motsykliske kapitalbufferen betegnes som det kombinerte bufferkravet. Banker som ikke oppfyller det kombinerte bufferkravet vil møte restriksjoner på sin

utbyttepolitikk, bonusutbetalinger, utdeling av bonusaksjer og tilbakekjøp av aksjer. Disse restriksjonene øker desto mindre forskjellen er mellom kapitalen og minimumskravet inkludert nødvendige buffere. Banker som ikke oppfyller det kombinerte bufferkravet må fremlegge en plan for myndighetene med hensyn til hvordan de vil sikre oppfyllelse av kravet.

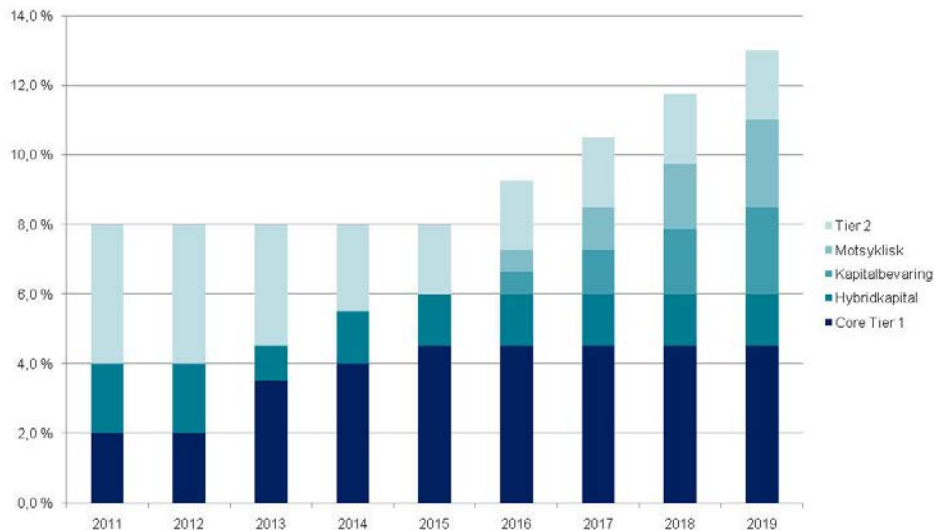
Nedenstående figur illustrerer endringene i kravene til kjernekapital i Basel III beskrevet ovenfor:

Figur 4: Oppbygging av kjernekapitalen

Den foreslåtte, gradvise innføringsperioden vil gi følgende utvikling i kapitalkravene over tid:

Figur 5: Utvikling i kapitalkravene over tid

I Basel III / CRD IV-forslaget stilles det også nye krav til hybridkapital som skal telle som kjernekapital. Basert på dette forslaget vil fondsobligasjoner slik de i dag normalt er utformet i norske banker ikke være tellende som kjernekapital. Som overgangsordning er det foreslått at slike obligasjoner vil inngå med 90 prosent av sin verdi i 2013 og deretter videre nedtrappes med 10 prosentpoeng årlig. Tilsvarende vil gjelde for ansvarlig lån som i dag inngår i tilleggskapitalen, men som ikke oppfyller de fremtidige kvalitetskravene. Den sentrale forskjellen både hva gjelder fondsobligasjoner og ansvarlige lån er at det i fremtiden ikke vil være tillatt med insentiver til tilbakebetaling i form av for eksempel økt kupongrente etter call-dato.

Videre er det foreslått at de regulatoriske fradragene som i dag kommer til fratrukket med 50 prosent i kjernekapitalen og 50 prosent i tilleggskapitalen, skal til 100 prosent fradrag i kjernekapitalen fra utgangen av 2012. For SpareBank 1 SR-Bank gjelder dette i hovedsak fradragspostene for eierrisiko i SpareBank 1 Gruppen, Bank 1 Oslo Akershus og forskjellen mellom "forventet tap IRB" fratrukket tapsavsetninger.

For øvrig endres også de regulatoriske fradagsreglene ved innføringen av CRD IV. Fradrag for eierandeler i andre finansinstitusjoner skal skje dersom eierandelen overstiger 10 prosent. I gjeldende norske regelverk er denne grensen på 2 prosent. Videre kan banken beholde et beløp tilsvarende 10 prosent av egen ansvarlig kapital før slik fradrag må foretas, dog maksimalt 15 prosent av ansvarlig kapital i forhold til det samlede fradrag for utsatt skattefordel og vesentlige investeringer i andre finansinstitusjoner. Dagens bestemmelser om fradrag for kapitaldekningsreserve er strengere enn reglene om fradrag etter CRD IV. De detaljerte bestemmelsene i norsk lov på dette punkt er derfor foreslått erstattet av en fullmaktshjemmel til Finanstilsynet til å kunne pålegge fradrag for kapitaldekningsreserve.

Internasjonalt er det, parallelt med Basel III / CRD IV, utarbeidet et forslag om ekstra kapitalkrav for de såkalt globalt systemviktige bankene. Disse er foreslått underlagt et minimumskrav til kapital som ligger mellom 1 prosent- og 2,5 prosentpoeng over det generelle minimumskravet. Finanstilsynet foreslår som et ledd av lovforslaget for innføring av CRD IV i Norge en hjemmel for å pålegge systemviktige institusjoner tilleggskrav, selv om dette regelverket ikke er en del av CRD IV-direktivet.

Baselkomitéen vil også innføre krav til uvektet egenkapitalandel (leverage ratio) som et supplement til de risikobaserte kapitalkravene. Dette kravet skal utformes endelig i 2017 og gjøres gjeldende i 2018. Overgangsperioden skal benyttes til å teste et krav om at kjernekapitalen skal utgjøre minst 3 prosent av bankens eksponering, der utenombalansposter i ulik grad inngår. Forslaget til CRD IV-direktivet i EU medfører ikke at kravet til Leverage Ratio innføres, men tilsynsmyndighetene får adgang til å anvende Leverage Ratio som et pilar 2-verktøy fra 2013, det vil si å pålegge enkeltbanker å oppfylle et slik krav. Bankene pålegges dessuten å offentliggjøre sin Leverage Ratio fra og med 2015. I fortalen til direktivet heter det dessuten at man er fast bestemt på å innføre det som et regulatorisk minimumskrav fra 01.01.2018, slik Basel III legger opp til.

Baselkomitéen vil også innføre kvantitative likviditetskrav og tar sikte på å innføre den kortsiktige likviditetsindikatoren, Liquidity Coverage Ratio (LCR) i 2015 og den langsiktige Net Stable Funding i 2018. Heller ikke disse to kravene innføres gjennom forslaget til CRD IV, men på samme måte som for Leverage Ratio så presiserer fortalen til direktivutkastet at disse kravene vil bli innført henholdsvis 1. januar 2015 og 1. januar 2018. CRD IV innfører imidlertid rapporteringskrav relatert til finansieringsstruktur og rapporteringskrav relatert til LCR. Videre innfører CRD IV et generelt likviditetskrav til bankene fra og med 2013. Dette innebærer at bankene plikter å holde en beholdningen av likvide midler som minst tilsvarer netto negativ kontantstrøm i en likviditetsmessig stresset situasjon. Ved brudd eller forventet brudd på dette kravet skal banken fremlegge en plan for tilsynsmyndigheten og rapportere daglig på sin likviditetssituasjon.

Det vil imidlertid vektlegges at Norges Bank og Finanstilsynet tidligere har tatt til orde for en tidligere innføring av Basel III regelverket i Norge enn ellers i Europa. I høringsnotatet relatert til lovendringsforslag for innføring av CRD IV i Norge som ble fremlagt 10. oktober 2011 presiserer Finanstilsynet at de ikke har tatt stilling til en eventuell førtidig innføring. En ulik innføringsplan i Europa vil medføre konkurransevridning.

2.3 Banklovkommisjonens forslag

Parallelt med utviklingen i Basel III / CRD IV har Banklovkommisjonen fremlagt et forslag til ny samlet rammelovgivning for finansbransjen i Norge. Et forslag som innebærer en vesentlig endring fra gjeldende regelverk er innføringen av bestemmelsene om at ved såkalte samarbeidende grupper, noe som vil omfatte SpareBank 1 - alliansen, så skal det foretas såkalt forholdsmessig konsolidering i

kapitaldekningsammenheng uavhengig av eierandel. Under dagens regelverk foretas slik konsolidering først fra og med en eierandel på 20 prosent og opp til 50 prosent. Innføringen av en slik konsolideringsplikt vil normalt medføre styrket kapitaldekning på morbank-nivå fordi man da ikke skal foreta fradrag i ansvarlig kapital for denne investeringen. På konsolidert nivå vil effektene også påvirkes av forholdet mellom kapitaldekningen i egen bank og i den innkonsoliderte institusjonen.

Finanstilsynet har i forbindelse med lovforslaget for innføring av CRD IV i Norge stilt spørsmål ved om Banklovkommisjonens forslag er i samsvar med konsolideringsbestemmelsene som vil følge av CRD IV. Ettersom det ikke vil være tillatt med nasjonale avvik fra CRD IV med mindre direktivet spesifikt tillater dette, foreslår Finanstilsynet at loven begrenses til å gi hjemmel for å pålegge slik forholdsmessig konsolidering i stedet for å innføre en slik konsolideringsplikt.

2.4 EBA - krav om 9 prosent kjernekapitaldekning for systemviktige banker

Den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA - European Banking Authority) publiserte 26. oktober 2011 behovet for oppkapitalisering av europeiske banker. Begrunnelsen for det nye kravet er økt systemrisiko som følge av statsgjeldkrisen i enkelte europeiske land. EBA har foreslått å innføre et krav for systemviktige banker om ren kjernekapitaldekning³ på minimum 9 prosent av risikovektet balanse innen 30. juni 2012 (inkludert IRB – gulvet). Bufferen skal brukes til å motstå stress/sjokk for deretter å kunne opprettholde en akseptabel kapitaldekning.

EBA har ikke myndighet til å pålegge norske institusjoner et slikt krav. Finanstilsynet har imidlertid uttalt at de støtter EBA sin plan for oppkapitalisering av bankene og vil følge opp planene i Norge. Finanstilsynet legger til grunn at alle banker og finansieringsforetak bør ha minst 9 prosent ren kjernekapital innen utgangen av juni 2012.

SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 2011 en ren kjernekapitaldekning på 8,3 prosent. Gjennom en fortrinnsrettet emisjon av ordinære aksjer vil SpareBank 1 SR-Bank styrke egenkapitalen med inntil 1,5 mrd kroner. Emisjonen er garantert av selskapets største aksjonærer og selskaper i SpareBank 1 alliansen.

2.5 Vurdering av forslaget til nytt regelverk

SpareBank 1 SR-Bank støtter på et generelt grunnlag forslaget om å øke kapitalkravet til banker for å bygge opp et mer robust finansielt system, og gjennom dette forebygge økonomiske og finansielle sjokk.

En av hovedsvakhetene med kapitaldekningsregelverket så langt har vært at flere betydelige risikoer ikke fanges opp av det regulatoriske kapitalkravet. Dette gjelder konsentrasjonsrisiko, forretningsrisiko, omdømme risiko, strategisk risiko og en del poster utenom balansen. Videre er den regulatoriske kapitalbindingen på egenkapitalinvesteringer betydelig undervurdert. Finanskrisen har vist av den regulatoriske kapitalen ikke i tilstrekkelig grad klarte å fange opp den iboende risikoen i internasjonale investeringsbanker.

Innføringen av kravet til uvektet egenkapitalandel er et forsøk på å rette opp noe av denne svakheten, men slik forslaget nå foreligger vil det i for stor grad ramme institusjoner som spesialiserte seg på utlån til lavrisikosegmentet. Kravet til uvektet egenkapitalandel bør differensieres etter bankenes ulike forretningsmodeller. Dette er imidlertid kjente problemstillinger og Baselkomitéen har varslet at den vil vurdere dette.

³ Med ren kjernekapital menes kjernekapital minus fondsobligasjon.

SpareBank 1 SR-Bank mener at operasjonell risiko fortsatt ikke dekkes på en tilfredsstillende måte i Basel III-forslaget. Dette skyldes i hovedsak at det ikke er etablert en internasjonalt anerkjent metode for identifisering og kvantifisering av operasjonell risiko. Det regulatoriske kapitalkravet for operasjonell risiko gjenspeiler derfor i svært liten grad den organisasjonsspesifikke risikoen i den enkelte bank. I tillegg er målemetodene svært datadrevne og fokus blir dermed tilbakeskuende i stedet for fremoverskuende.

Når det gjelder forslaget om implementering av den motsykliske bufferen så deler SpareBank 1 SR-Bank synet om at det er fornuftig at bankene i gode tider bygger opp en kapitalbuffer for å bedre kunne stå imot tap ved negative konjunkturskifter. SpareBank 1 SR-Bank mener imidlertid at den foreslåtte løsningen har en rekke svakheter som bankene må ta hensyn til ved vurdering av fremtidige kapitaliseringsstrategier.

Beregningsmetodikken som legges til grunn er teoretisk kompleks, og den gir dårlig utsagnskraft i forhold til hvilket tidspunkt den motsykliske kapitalbufferen skal innføres eller utfases. Tilsynsmyndighetene er derfor tiltenkt vide fullmakter til å bruke andre indikatorer som utvikling i eiendomspriser, kredittspreader, renteforhold eller BNP-vekst som kriteri for å innføre eller fase ut kapitalbufferen. Dette kan medføre manglende globale konsistente tiltak da tilsynsmyndighetene uavhengig av hverandre kan legge ulike vurderinger til grunn. Ett land kan med andre ord velge å innføre tiltaket, mens et annet land kan velge å ikke innføre kravet selv om indikatorutviklingen er lik. Dette kan gi konkurransevridning på tvers av landegrensene.

For å gi bankene en viss grad av forutsigbarhet i kapitalplanleggingen er det foreslått en varslingsfrist på 12 måneder før tilsynsmyndighetene kan innføre kapitalbufferen. En slik kunngjøring kan oppfattes negativt i markedet og få negativ innvirking på ratingen til bankene. Dette kan i så fall påvirke prisen og tilgangen på kapital negativt i en situasjon hvor det kan påregnes at mange banker vil forsøke å oppkapitalisere seg i løpet av samme tidsperiode. En felles europeisk kunngjøring om innføring av kapitalbuffer vil ytterligere vanskeliggjøre kapitaltilgangen for bankene.

I tillegg til overnevnte svakheter tar verken bevaringsbufferen eller den motsykliske kapitalbufferen hensyn til individuelle bankers ulike forretningsmodeller eller risikostyringssystemer og gir dermed ikke i seg selv motivasjon til bedre risikostyring. Ved implementering av Basel II regelverket var det å gi incitament til bedre risikostyring en av hovedmålsettingene.

I tillegg til den motsykliske bufferen vil det høyst sannsynlig bli innført et nytt regelverk for tapsføringer. Det foreslåtte prinsippet bygger på at tapsføringene skal ta utgangspunkt i forventede tap. I perioder med svært lave tap skal differansen mellom faktiske tap og forventet tap settes av som en tilleggsreserve, mens i perioder der tapene er høyere enn forventete tap skal det tæres på avsetningen. Tilnærmingen vil gi mindre volatilitet i resultatene til bankene gjennom en konjunktursyklus, og tilnærmingen vil også virke dempende på kredittveksten i høykonjunkturer. SpareBank 1 SR-Bank støtter denne tilnærmingen.

Man skal imidlertid være klar over at den motsykliske konjunkturbufferen og den foreslåtte endringen i metode for tapsføringer drar i samme retning. Begge metodene gir innstramminger i høykonjunkturer og lempelser i nedgangskonjunkturer, men det er viktig at den samlede effekten av de to tilnærmingene ikke blir for sterk.

2.6 Konsekvenser av Basel III for SpareBank 1 SR-Bank

For SpareBank 1 SR-Bank vil Basel III regelverket gi en netto økning i kjernekapitaldekningen på 1 prosentpoeng, mens kapitaldekningen vil bli styrket med 2,4 prosentpoeng. Dette kommer som følge av:

- At Basel III forutsetter at IRB – gulvet fases ut. I forbindelse med Basel II innføringen i Europa i 2007 ble det innført en overgangsordning som medførte at ny minimum ansvarlig kapital beregnet etter Basel II (inkludert IRB) ikke kunne være lavere enn 80 prosent av minimum ansvarlig kapital beregnet etter det gamle kapitalberegningsregelverket (Basel I).
- Endrede fradragregler i den ansvarlige kapitalen, hvor det vil bli innført en ny metode for å beregne fradraget i den ansvarlige kapitalen for eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen og Bank 1 Oslo Akershus.
- At forskjellen mellom forventet tapt beløp i IRB-systemet og tapsavsetninger fra 2013 fullt ut kommer til fradrag i kjernekapitalen, mens i gjeldende regelverk kommer 50 prosent til fradrag i kjernekapitalen og 50 prosent i tilleggskapitalen.

Basel III regelverket vil også ha konsekvenser for hvordan likviditetsbufferen skal være sammensatt fremover. Baselkomiteén vil innføre kvantitative likviditetskrav og tar sikte på å innføre den kortsiktige likviditetsindikatoren, Liquidity Coverage Ratio (LCR) i 2015 og den langsiktige Net Stable Funding ratio (NSFR) i 2018.

SpareBank 1 SR-Bank vil redusere likviditetsrisikoen i 2012 gjennom å bygge opp en større andel av likvide aktiva med høy kvalitet og dermed styrke den kortsiktige likviditetsindikatoren, Liquidity Coverage Ratio (LCR).

Utstedte fondsobligasjoner og ansvarlige lån fra norske banker tilfredsstiller ikke de nye kravene i Basel III for gyldig fondsobligasjoner og ansvarlig kapital. Fra 2013 innføres det derfor en overgangsordning med en haircut på 10 prosent pr. år på denne kapitalen frem til 2019. Etter 2019 vil ikke kapitalen lenger være tellende som kjernekapital. SpareBank 1 SR-Bank vil tilpasse seg de nye kravene ved å erstatte ansvarlige lån og fondsobligasjoner med tellende kapital.

3. PILAR 1: MINIMUMSKRAV TIL ANSVARLIG KAPITAL

I Pilar 1 beskrives ulike metoder som bankene kan velge mellom for å beregne kapitalkravet. De ulike metodene er vist i tabellen nedenfor.

Tabell 1: Alternative metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

Kredittrisiko	Markedsrisiko	Operasjonell risiko
Standardmetoden	Standardmetoden	Basismetoden
Grunnleggende IRB-metode*	Interne målemetoder*	Sjablongmetoden
Avansert IRB metode*		AMA-metoden*

*Metodene krever godkjenning av Finanstilsynet

Minimumskravet til ansvarlig kapital (heretter kalt regulatorisk kapital) utgjør 8 prosent av vektet balanse (beregningsgrunnlaget). Det er i prinsippet to ulike tilnærminger for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital etter kapitaldekningsregelverket. Den ene tilnærmingen er basert på sjablongregler mens den andre er basert på bruk av interne modeller. Ved bruk av interne modeller er det regulatorisk minimumskravet til kapital basert på bankenes interne risikovurderinger. Dette gjør det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning mer risikosensitivt, slik at kapitalkravet i større grad samsvarer med risikoen i de underliggende porteføljer eller aktiviteter. Bruk av interne modeller må forhåndsgodkjennes av tilsynsmyndighetene.

3.1 Metodevalg SpareBank 1 SR-Bank

Tabellen nedenfor viser de hovedmetodene som SpareBank 1 SR-Bank bruker ved beregning av kapitalkravene for henholdsvis kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Tabell 2: SpareBank 1 SR-Bank sine metoder for beregning av minimumskravet til ansvarlig kapital

Risikotype	Portefølje	Regulatorisk metode
Kredittrisiko	Stater – morbank	Standardmetoden
	Institusjoner – morbank	Standardmetoden
	Borettslag, lag og foreninger – morbank	Standardmetoden
	Foretak – morbank	IRB-Grunnleggende
	Massemarked – morbank	IRB-massemarked (Avansert)
	SpareBank 1 SR-Finans AS – datterselskap	Standardmetoden
	SpareBank 1 SR-Investering AS – datterselskap	Standardmetoden
	SpareBank 1 SR-Forvaltning AS – datterselskap	Standardmetoden
	Massemarked - SpareBank 1 Boligkreditt AS	IRB-massemarked (Avansert)

	Foretak – SpareBank 1 Næringskreditt AS	Standardmetoden
	Foretak – BN Bank AS	Standardmetoden
	Massemarked – BN Bank AS	Standardmetoden
Markedsrisiko	Egenkapitalrisiko – morbank	Standardmetoden
	Gjeldsrisiko – morbank	Standardmetoden
	Valutarisiko- morbank	Standardmetoden
	Døtre og andre deleide selskap	Standardmetoden
Operasjonell risiko	SpareBank 1 SR-Bank inklusive datterselskaper	Sjablongmetoden
	Andre deleide selskap	Standardmetoden

For datterselskapet SpareBank 1 SR-Finans AS er det planer om en overgang til IRB-metoden, men porteføljen rapporteres etter standardmetoden inntil videre. Selskapets hovedvirksomhet er leasingfinansiering samt billån med salgspant. Beregningsgrunnlaget for SR-Finans AS er 4,5 prosent av totalt beregningsgrunnlag.

SpareBank 1 SR-Bank eier 34,4 prosent av SpareBank 1 Boligkreditt AS, 30,7 prosent av SpareBank 1 Næringskreditt AS og 23,5 prosent av BN Bank ASA per 31.12.2011. SpareBank 1 SR-Bank sin andel av kapitalkravet til disse selskapene konsolideres inn i SpareBank 1 SR-Bank sin kapitaldekningsrapportering basert på konsernets eierandel.

SpareBank 1 SR-Bank eier 19,5 prosent av SpareBank 1 Gruppen AS og 19,5 prosent av Bank 1 Oslo Akershus AS. Den del av investeringen i SpareBank 1 Gruppens bokførte verdi som overstiger 2 prosent av SpareBank 1 Gruppens ansvarlige kapital går til fradrag i ansvarlig kapital og beregningsgrunnlaget i SpareBank 1 SR-Bank.

SpareBank 1 SR-Bank har godkjenning fra Finanstilsynet til å benytte interne målemetoder (IRB) for kredittrisiko. Banken er godkjent for bruk av IRB-Grunnleggende (IRB-Foundation) for foretak (heretter kalt bedriftsmarked) og IRB (IRB-retail) for massemarked (heretter kalt personmarked). Dette betyr at det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko vil være basert på konsernets interne risikomodeller.

Ved beregning av kapitalkravet etter Grunnleggende IRB-metode for bedriftsmarked beregnes risikoparametere misligholdssannsynlighet (PD – Probability of Default) basert på egne modeller. Risikoparametrene konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD - Exposure at Default), og tapsgrad ved mislighold (LGD - Loss Given Default) er fastsatt etter sjablongregler i Forskrift om Kapitalkrav.

Ved beregning av kapitalkravet etter IRB-metode for personmarked benyttes egne modeller for beregning av risikoparametrene misligholdssannsynlighet (PD), konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold, samt tapsgrad ved mislighold (LGD).

3.2 Soliditetsmål

Kapitalsituasjonen til SpareBank 1 SR-Bank vurderes ut fra to ulike kriterier, henholdsvis regulatorisk kapital og risikojustert kapital. SpareBank 1 SR-Bank har som minimumsmål en kjernekapitaldekning på 9 prosent og en kapitaldekning på 11 prosent. Konsernet har imidlertid vedtatt nye minimumsmål for regulatorisk kapital gjeldende fra utgangen av 2. kvartal 2012. De nye minimumsmålene er 10 prosent kjernekapitaldekning og 12 prosent kapitaldekning. I tillegg innføres et minimumsmåltall for

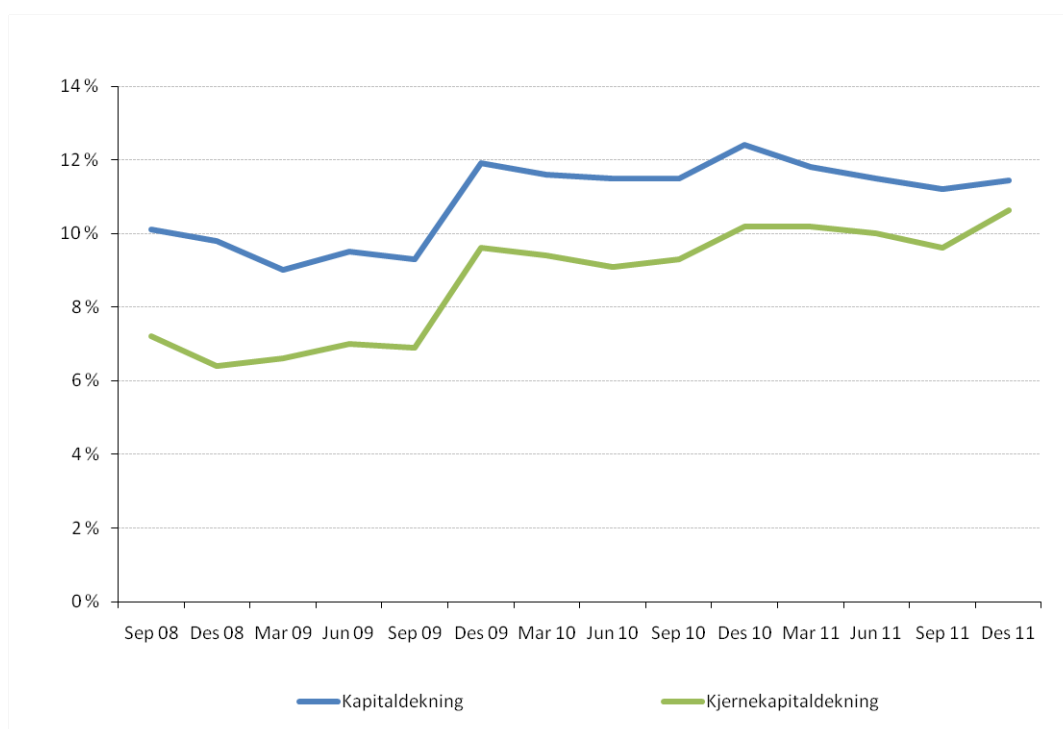
ren kjernekapitaldekning (eksklusive fondsobligasjoner) på 9 prosent som er i tråd med krav fra Finanstilsynet.

Det andre kriteriet er risikojustert kapital hvor konsernets egenkapital skal dekke risikojustert kapital (uventet tap) fra alle konsernets risikoer beregnet etter et 99,97 prosent konfidensnivå⁴.

3.2.1 Regulatorisk kapital

Konsernet hadde ved utgangen av 4. kvartal 2011 en kapitaldekning på 11,4 prosent og en kjernekapitaldekning på 10,6 prosent. Kapitaldekningen er i tråd med SpareBank 1 SR-Bank sine målsettinger for 2011.

Figur 6: Utvikling i kapitaldekning pr 4. kvartal 2011

Overgangsregler i IRB-systemet

I forbindelse med innføringen av Basel II regelverket i 2007 gjelder fortsatt en midlertidig overgangsordning for IRB-bankene.

I henhold til Kapitaldekningsforskriften skal IRB-beregningsgrunnlaget i 2011 ikke være lavere enn 80 prosent av minstekravet beregnet etter det gamle kapitaldekningsregelverket (Basel I). Overgangsordningen skulle i utgangspunktet opphørt i 2009, men gjelder inntil videre. Med utgangspunkt i porteføljen pr. 4. kvartal 2011 ville gjeldende kapitalkrav vært 861 mill kroner lavere og kjernekapitaldekningen ca 1,2 prosentpoeng høyere uten overgangsregelen.

⁴ Styret har vedtatt at eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen skal beregnes etter et konfidensnivå på 99,5 % som følge av at risikoen i SpareBank 1 Gruppen i betydelig grad er forsikringsrisiko. Forsikringsrisiko har en annen tapsfordeling enn tradisjonell bankrisiko, og ett konfidensnivå på 99,5 % er i tråd med Solvency II regelverket.

3.2.2 IRB-ambisjoner for SpareBank 1 SR-Bank

SpareBank 1 SR-Bank har godkjenning fra Finanstilsynet til å benytte interne målemetoder (IRB) for kredittrisiko. Banken er godkjent for bruk av IRB-Grunnleggende (IRB-Foundation) for BM og IRB (IRB-retail) for PM.

Dette betyr at det lovbestemte minimumskravet til kapitaldekning for kredittrisiko vil helt eller delvis være basert på konsernets interne risikomodeller.

Ved beregning av kapitalkravet etter IRB-metode for PM benyttes egne modeller for beregning av risikoparametrene misligholdssannsynlighet (PD), konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold, samt tapsgrad ved mislighold (LGD).

Ved beregning av kapitalkravet etter Grunnleggende IRB-metode for BM beregnes risikoparametere misligholdssannsynlighet (PD) basert på egne modeller. Risikoparametrene konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD), og tapsgrad ved mislighold (LGD) er fastsatt etter sjablongregler i Forskrift om Kapitalkrav. Tapsgraden ved mislighold er regulatorisk satt til 45 prosent. Valideringsresultatene til SpareBank 1 SR-Bank viser at tapsgraden til misligholdte engasjement i BM høyst sannsynlig ligger i området 25-30 prosent hvis de hadde vært realisert i en nedgangskonjunktur⁵.

SpareBank 1 SR-Bank har startet arbeidet med å kvalifisere seg for IRB Avansert for BM slik at konsernet også kan bruke egne modeller for å beregne risikoparametrene konverteringsfaktor (KF) til bruk for å fastsette eksponering ved mislighold (EAD), og tapsgrad ved mislighold (LGD). Det er forventet at en eventuell godkjenning vil få en betydelig positiv effekt på kjernekapitaldekningen.

⁵ Såkalte down-turn estimat ihht. kapitaldekningsforskriften

4. PILAR 2: KONSERNETS INTERNE RISIKO- OG KAPITALVURDERINGSPROSESS

4.1 Formål med risiko- og kapitalstyring i SpareBank 1 SR-Bank

Kjernevirksomheten til banknæringen er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. Konsernet bruker derfor betydelige ressurser på å videreutvikle risikostyringssystemer og prosesser i tråd med ledende internasjonal praksis.

Risiko- og kapitalstyringen i SpareBank 1 SR-Bank skal støtte opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, og samtidig sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Dette skal oppnås gjennom:

- En sterk organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- En god forståelse av hvilke risikoer som driver inntjeningen
- Å tilstrebe en optimal kapitalanvendelse innenfor vedtatte forretningsstrategi
- Å unngå at uventede enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad
- Utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter

4.2 Risikoeksponering SpareBank 1 SR-Bank

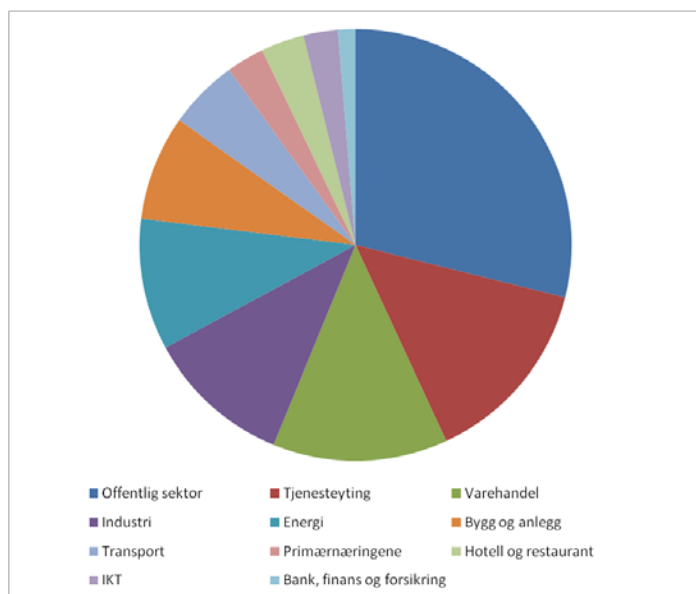
4.2.1 Næringsstruktur i konsernets markedsområde

SpareBank 1 SR-Bank har sitt markedsområde på Sør- og Vestlandet. Banken er i dag lokalisert i fylkene Agder, Hordaland og Rogaland. Selv om konsernet har hatt en relativt stor vekst i Agder og Hordaland de siste årene, er fortsatt hovedaktiviteten til konsernet i Rogaland. Beskrivelsen og analysen nedenfor tar derfor i hovedsak utgangspunkt i Rogaland.

”Konjunkturbarometeret for Rogaland – høsten 2011” slår fast at det er stor optimisme i Rogaland på grunn av høye investeringer innen olje og gass, i kombinasjon med store oljefunn i Nordsjøen. Dette har også positive ringvirkninger til andre næringer. Samtidig er det en alvorlig situasjon i Europa med stor grad av usikkerhet og utsikter til svak vekst. Internasjonalt konkurranseutsatte virksomheter som er avhengig av vekst i verdensøkonomien, kan stå overfor store utfordringer. Høyt kostnadsnivå i Rogaland i kombinasjon med sterk kronekurs, gjør situasjonen enda vanskeligere.

Nedenfor gis en kort beskrivelse av de største næringene i Rogaland, målt i antall sysselsatte. Beskrivelsen er basert på ”Konjunkturbarometeret for Rogaland – høsten 2011”. Figuren nedenfor viser sysselsettingen fordelt på bransjer i Rogaland.

Figur 7: Sysselsettingsandel pr bransje

Energisektoren

Energisektoren omfatter olje- og gassutvinning, kraft og vannforsyning. Energibransjen sysselsetter ca 22 000 personer, noe som utgjør i underkant av 10 prosent av sysselsettingen i fylket. Sysselsettingsutviklingen har økt med ca 10 prosent det siste året og det ventes at sysselsettingen vil fortsette å øke som følge av et høyere investeringsnivå i forbindelse med nye utbygginger, kombinert med økt aktivitet innen drift, vedlikehold og modifikasjon. Nye funn som Avaldsnes/ Aldous feltet i Nordsjøen vil få store og positive ringvirkninger for virksomheten og det vil bety store muligheter for det lokale næringslivet i Rogaland. Bransjens hovedutfordringer fremover vil være konkurransen med andre fremvoksende global olje - og gassmarkeder, teknologi og tilgang til kvalifisert kompetanse.

Industri

Industrien i Rogaland omfatter i hovedsak tre områder; mekanisk og metallvare, næringsmiddel og øvrig industri. Den samlede sysselsettingen i industrien er ca 25 000 personer, noe som utgjør ca 11 prosent av sysselsettingen i fylket. Nær halvparten av de sysselsatte er i mekanisk og metallvare, som er tett knyttet opp mot olje- og gassvirksomheten. Sysselsettingen i industrien har gått betydelig ned, og det er stor usikkerhet i forhold til utviklingen framover for den delen av industrien som er eksportorientert og som ikke er relatert til petroleumsindustrien. Kostnadspress og større konkurranse fra internasjonale bedrifter på hjemmemarkedet og behov for produktutvikling er noen av utfordringene industrien står ovenfor.

Bygg og anlegg

Bygg og anlegg sysselsetter om lag 18 000 personer, noe som utgjør 8 prosent av sysselsettingen i fylket. Bransjen er svært konjunkturutsatt. Tall fra SSB viser at mens det var en utfasing i sysselsettingsveksten i forbindelse med finanskrisen, ansetter bedriftene i næringen igjen. Rogaland har stort behov for nye boliger på grunn av sterk befolkningsvekst. Det forventes også en vekst innen næringsbygg, og anlegg som følge av at flere større veiprosjekter ventes igangsatt i årene fremover.

Varehandel

Næringen sysselsetter like i overkant av 30 000 personer, noe som utgjør ca 13 prosent av den totale sysselsettingen i fylket. Bransjen opplevde en samlet nedgang i omsetningen i forbindelse med finanskrisen. Omsetningen er nå tilbake på om lag samme nivå som før krisen, og det ventes at varehandelen vil øke i takt med etterspørselsøkningen drevet av det økte aktivitetsnivået innen olje- og gasssektoren.

Offentlig sektor

Det er ca 66 000 ansatte i offentlig sektor i Rogaland, noe som utgjør nær 30 prosent av den totale sysselsettingen i fylket. Under finanskrisen var det sysselsettingen i denne sektoren som viste sterkest vekst. Offentlig sektor har i stor grad vært en buffer for økende ledighet i nedgangstidene. Veksten i offentlig sektor har fortsatt også etter finanskrisen, selv om takten er noe lavere enn tidligere. På sikt har sektoren et betydelig arbeidskraftbehov og fylkets befolkningsvekst gir økt etterspørsel etter offentlige tjenester. Utviklingen i kommuneøkonomien vil være avgjørende for hvor sterk veksten innen offentlig sektor vil være i årene fremover.

4.2.2 Makroøkonomiske utsikter

Generelt

Statistisk Sentralbyrå (SSB) sitt konjunkturbarometer for 4. kvartal 2011 viser en klarere todeling av norsk økonomi, der tradisjonelle eksportbedrifter innen trevareindustri, kjemisk råvareindustri, metallindustri med flere melder om nedgang i sysselsettingen som følge av redusert ordretilgang og fallende priser i eksportmarkedet, mens oljeleverandør næringen melder om økt produksjonsvolum og kraftig vekst i sysselsettingen. Her har mangel på kvalifisert arbeidskraft bidratt til å begrense produksjonen. Når alle bransjer betraktes under ett er utviklingen noe bedre i 4. kvartal 2011 enn i 3. kvartal 2011 i følge SSB sitt konjunkturbarometer, men det er imidlertid store forskjeller fra sektor til sektor.

Konjunkturutviklingen i Rogaland viser at veksten nærmer seg de samme høyder som i toppåret 2008 før finanskrisen og at det er forventninger om fortsatt sterk vekst i SpareBank 1 SR-Bank sitt markedsområde i 2012⁶. Den høye veksten gir imidlertid utfordringer i form av mangel på kvalifisert arbeidskraft, samferdselsutfordringer og mangel på boliger. En vedvarende ubalanse mellom tilbud og etterspørsel vil gi kostnadsvekst og negativ konkurransekraft.

I tillegg er det stor usikkerhet med hensyn til hvordan en eurokrise og statsgjeldskrise i enkelte land vil påvirke den norske økonomien. For virksomhetene i Rogaland samlet sett er det EU-landene som utgjør det viktigste eksportmarkedet. Det er dermed fare for at en ytterligere svekkelse i det europeiske markedet vil kunne føre til problemer for eksportvirksomheter som er avhengige av Europa. I tillegg til at kjøpekraften i Europa kan bli redusert, er det også utfordrende for norske eksportbedrifter med en sterk kronekurs. Kronekursen har vært sterk og stabil i 2011 og det er forventninger om en fortsatt sterk krone.

⁶ Konjunkturbarometeret for Rogaland 4. kvartal 2011.

Rogaland

Arbeidsledighet

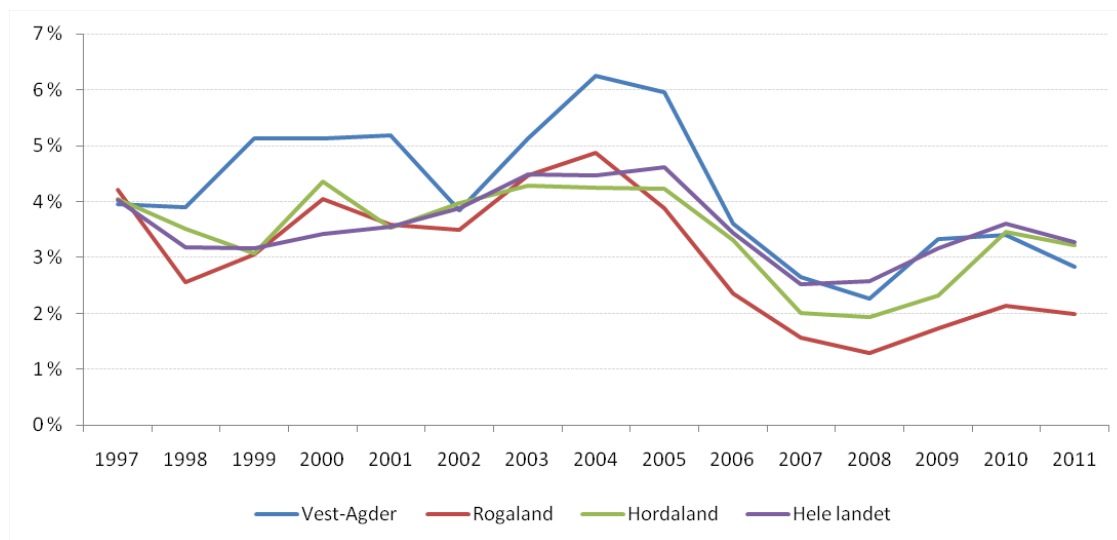
I Norge er arbeidsledigheten relativt stabil. AKU-tallene viser at arbeidsledigheten i Norge ved utgangen av 2011 var på 3,4 prosent og har variert rundt 3,3 prosent i hele 2011.

Rogaland har et godt arbeidsmarked. Arbeidsledigheten er på 2,5 prosent pr 4. kvartal 2011, det er imidlertid en økning på 0,4 prosentpoeng sammenlignet med forrige kvartal. I bankens markedsområde for øvrig har arbeidsledigheten pr 4. kvartal 2011 økt noe i Vest-Agder, mens det har vært en reduksjon i arbeidsledigheten i Hordaland, sammenlignet med forrige kvartal.

Utsiktene for arbeidsmarkedet er noe svakere for Norge ved inngangen til 2012, sammenlignet med begynnelsen av 2011. Etter god vekst hos de fleste handelspartnere i begynnelsen av 2011 har oppgangen blitt dempet. Lavere vekst i produksjonen betyr at bedriftene ikke behøver å øke bemanningen så mye. Eksportrettet industri vil kunne oppleve permitteringer og redusert sysselsetting som følge av lavere etterspørsel i Europa.

Samtidig vil de nye store oljefunnene i Nordsjøen bidra til å øke aktiviteten og sysselsettingen i markedsområdet til SpareBank 1 SR-Bank, her er i imidlertid utfordringen å få nok kvalifisert arbeidskraft.

Figur 8: Utvikling i arbeidsledighet. Arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken

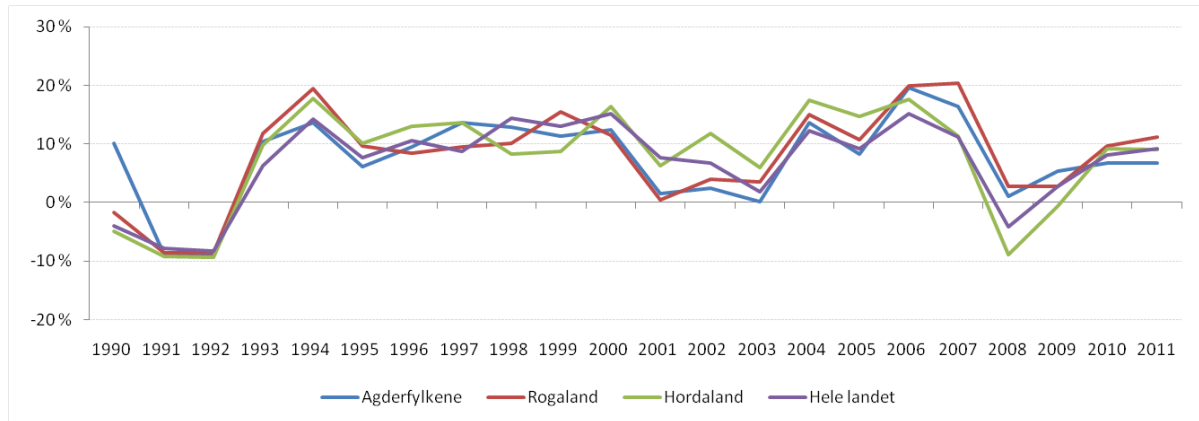
Boligpriser

For 2011 sett under ett var boligprisene i gjennomsnitt 9,2 prosent høyere enn i 2010, og 14 prosent høyere enn august 2007 som var toppmåneden før nedgangen som varte til desember 2008. Det har imidlertid vært en nedgang i boligprisene siste kvartal. Boligprisene for landet har sunket med 2,4 prosent fra 3. kvartal 2011 til 4. kvartal 2011. For SpareBank 1 SR-Bank sitt markedsområde har boligprisene i siste kvartal sunket med 2,4 prosent i Rogaland og i Hordaland, mens det i Agder har vært en nedgang på 3,7 prosent.

Vedvarende lave renter virker positivt for boligmarkedet, samtidig øker igangsettingen av nye boliger noe som er med på å skape balanse i boligmarkedet, men med mangel på boliger i sentrale strøk vil det fortsatt være prispress i disse områdene. Det forventes imidlertid en utflating av boligprisene i tiden fremover.

Figuren nedenfor viser prosentvis endring i boligpriser fra året før.

Figur 9: Utvikling i boligpriser prosent vis endring fra året før

Oljepris

Oljeprisen har steget med ca 18 prosent i 2011 og ble notert like i underkant av USD 110 pr fat ved årsskiftet. Veksten i oljeetterspørselen har avtatt med lavere vekst i verdensøkonomien. Samtidig har produksjonen i land utenfor OPEC utviklet seg svakt. Oljelagrene i OECD-landene er under siste fem års gjennomsnitt. Hvis oljelagrene fortsetter å falle, så kan oljeprisen holde seg høy. Det er imidlertid fortsatt stor usikkerhet i verdensøkonomien som er preget av økonomiske - og politiske utfordringer. En lavere vekst i fremvoksende økonomier kan føre til lavere oljepris.

Figur 10: Oljeprisutvikling i USD

4.2.3 Overordnet risikoeksponering for SpareBank 1 SR-Bank

SpareBank 1 SR-Bank skal ha en moderat risikoprofil, der heller ingen enkelthendelser skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad. Den samlede risikoeksponeringen til SpareBank 1 SR-Bank vurderes som moderat.

Konjunkturutviklingen i Rogaland viser at veksten nærmer seg samme nivå som i 2008 før finanskrisen og at det er forventninger om fortsatt sterk vekst i SpareBank 1 SR-Bank sitt markedsområde i 2012⁷. Den høye veksten gir imidlertid utfordringer i form av mangel på kvalifisert arbeidskraft, samferdselsutfordringer og mangel på boliger. I tillegg er det usikkerhet med hensyn på hvordan en eurokrise og statsgjeldkrise i enkelte land vil påvirke den norske økonomien. Samtidig er det sterk vekst i oljeinvesteringene og nye store oljefunn i Nordsjøen i 2011 vil bidra til å øke aktiviteten innen oljerelatert virksomhet. I følge SSB⁸ ble det investert 146 mrd kroner i 2011 og siste anslag for investeringene i 2012 er på 186 mrd kroner. Det høye aktivitetsnivået har utløst en del feltutbygginger samtidig som det er høy oppgraderingsaktivitet på mange felt på norsk sokkel.

Den samlede risikoeksponeringen til SpareBank 1 SR-Bank er moderat. Kjernekapitaldekningen for SpareBank 1 SR-Bank er ved utgangen av 4. kvartal 2011 på 10,6 prosent. Styret i SpareBank 1 SR-Bank har foreslått å styrke egenkapitalen med inntil 1,5 mrd kroner gjennom en fortrinnsrettsemisjon av ordinære aksjer i løpet av 1. halvår 2012. Emisjonen er garantert av selskapets største aksjonærer og selskaper i SpareBank 1 alliansen. SpareBank 1 SR-Bank har en solid finansiell stilling og en ledende posisjon i landets sterke vekstregion. Kapitalinnhenting vil styrke konsernets evne til fortsatt å møte kundenes finansieringsbehov på en offensiv måte. Den foreslåtte aksjemisjonen vil også bidra til at konsernets kapitaldekning styrkes i forkant av forventede regelverksendringer.

SpareBank 1 SR-Bank vurderer å ha en forsvarlig likviditetsbuffer og konsernet opplever at likviditeten i det europeiske kredittmarkedet ved inngangen til 2012 er bedre enn i siste halvdel av 2011.

Kredittrisiko står for en betydelig del av konsernets risiko. Kredittkvaliteten i SpareBank 1 SR-Bank sin portefølje er god og har vært stabil siste år. SpareBank 1 SR-Bank har en diversifisert portefølje. Personmarkedet utgjør 65 prosent av den totale utlånseksponeringen til SpareBank 1 SR-Bank som hovedsakelig består av godt sikrede boliglån. Andelen lån med belåningsgrad over 90 prosent er redusert det siste året som følge av strammere retningslinjer for boligfinansiering. Konsernets største bransjemessige konsentrasjon er rettet mot næringseiendom som utgjør ca 10 prosent av den samlede utlånsporteføljen (EAD) inkludert personmarkedet. Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av langsiktige leiekontrakter med finansielt solide leietakere.

De siste årenes turbulens i finansmarkedene har gitt økt bransjefokus på operasjonell risiko. Bransjeerfaring viser at menneskelige feil/ utilstrekkelig kompetanse ofte er en medvirkende årsak til at det oppstår tap innenfor utlånsområdet. Eksempelvis kan manglende oppfølging av lånevilkår eller negative hendelser hos kunder medføre at man kommer for sent inn i kredittsikringsprosessen, og feilvurdering eller feilregistrering av sikkerheter kan føre til større tap ved mislighold. SpareBank 1 SR-Bank evaluerer derfor systematisk alle vesentlige tap fra utlånsområdet for å vurdere om deler av tapene kan tilskrives operasjonell risiko, og om det er mulig å forbedre arbeidsprosessene på de områder hvor tap fra operasjonell risiko oppstår.

Viktige områder for compliance i 2011 har vært å følge opp at krav som gjelder konsernets virksomhet kartlegges, implementeres og etterleves. EUs målbeviste arbeid med å fullharmonisere regelverket innenfor EU/EØS-området medfører nye reguleringer som konsernet må tilpasse seg. Høye regulatoriske krav knyttet til konsernets virksomhet (konsesjoner, corporate governance), medfører økt omfang og stiller store krav til oppfølging av etterlevelsen.

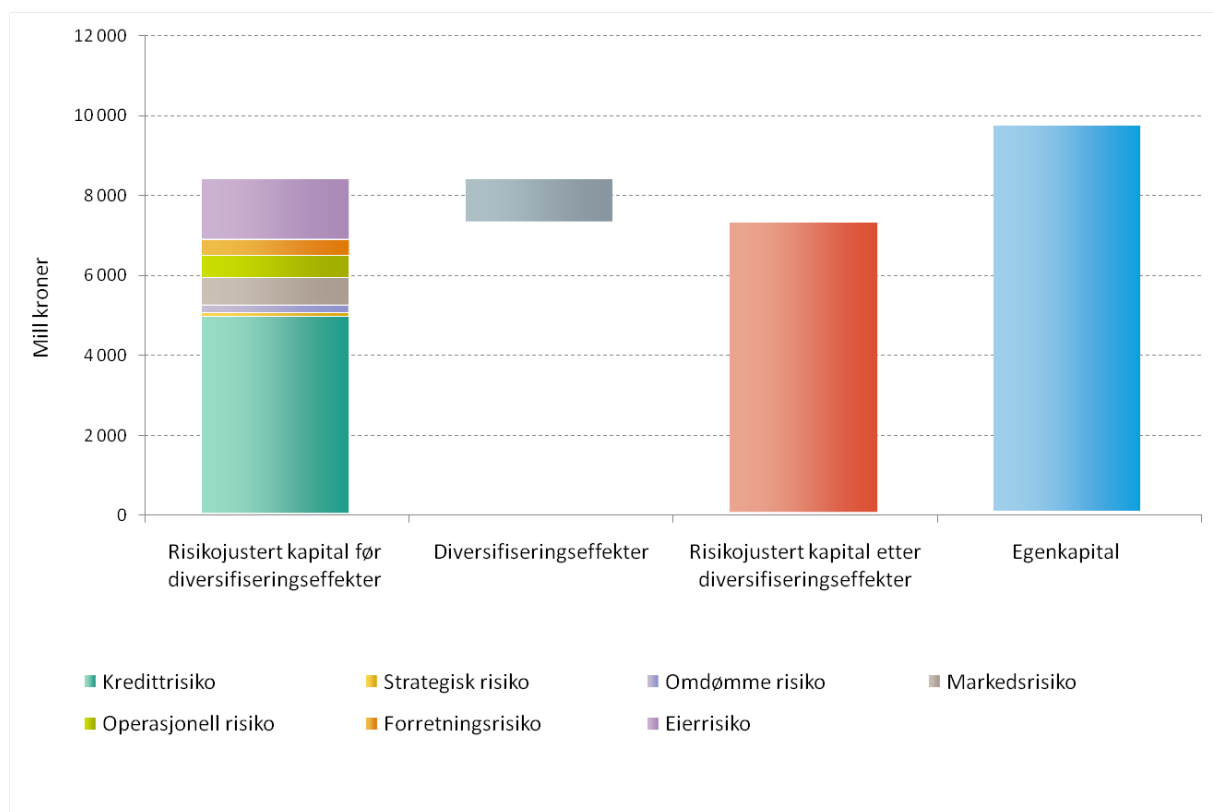
⁷ Konjunkturbarometeret for Rogaland 4. kvartal 2011.

⁸ Statistisk sentralbyrå.

Risikojustert kapital beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke 99,97 prosent av mulige uventede tap.⁹

Figuren nedenfor viser sammensetningen og behovet for risikojustert kapital pr 4. kvartal 2011. I tillegg viser figuren nødvendig risikojustert kapital etter diversifiseringseffekter målt opp mot tilgjengelig risikokapital.

Figur 11: Sammensetning og behov for risikojustert kapital

Risikojustert kapital er beregnet til 7,4 mrd kroner etter diversifiseringseffekter. Tilgjengelig risikokapital for konsernet er 9,8 mrd kroner. Bufferkapitalen er dermed på 2,4 mrd kroner. I tillegg har konsernet ansvarlige lån på 1,8 mrd kroner som en ekstra tilleggsbuffer utover dette.

Kredittrisiko står for 59 prosent av det totale risikobildet målt etter risikojustert kapital. Etter kredittrisiko utgjør eierrisikoen den største risikokategorien med 18 prosent.

4.2.4 Kredittrisiko

På de følgende sider fremkommer utfyllende informasjon om SpareBank 1 SR-Banks kredittrisikoeksponering ved utgangen av 4. kvartal 2011. Alle figurer og tall gjelder for morbank og inkluderer porteføljer overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS dersom ikke annet er spesifikt nevnt.

⁹ For eierrisikoen i SpareBank 1 Gruppen er det valgt et konfidensnivå på 99,5 prosent som følge av at risikoen i stor grad består av forsikringsrisiko med en annen tapsfordeling. Et konfidensnivå på 99,5 prosent for forsikringsrisiko er i tråd med det internasjonale Solvency II-regelverket.

SpareBank 1 SR-Bank eier 34,4 prosent av SpareBank 1 Boligkreditt AS. Dette er et kredittforetak med status som selvstendig juridisk enhet som primært er opprettet for å sikre konsernet en stabil og konkurransedyktig funding. SpareBank 1 SR-Bank er en av flere aksjonærer, og som aksjonær har konsernet en eierandel i SpareBank 1 Boligkreditt AS som over tid skal være i samsvar med konsernets andel av overført portefølje.

Når lån overføres fra konsernet til SpareBank 1 Boligkreditt AS vil SpareBank 1 SR-Bank fremdeles foreta forvaltningen av disse (operasjonell håndtering av kundeforespørsler, oppfølging etc.). SpareBank 1 SR-Bank har også en rett til å ta tilbake lån dersom mislighold oppstår. Konsernet har på bakgrunn av dette valgt å inkludere overført portefølje til SpareBank 1 Boligkreditt AS ved oppfølging og rapportering av konsernets kredittrisiko.

Samlet overførsel til SpareBank 1 Boligkreditt AS utgjør ved utgangen av 4. kvartal 2011 en utlånseksposering (EAD) på 52,2 mrd kroner. Dette representerer et faktisk trukket utlånsvolum på 44,7 mrd kroner. Kvaliteten på denne delen av porteføljen er meget god, med lav misligholds-sannsynlighet og høy sikkerhetsdekning.

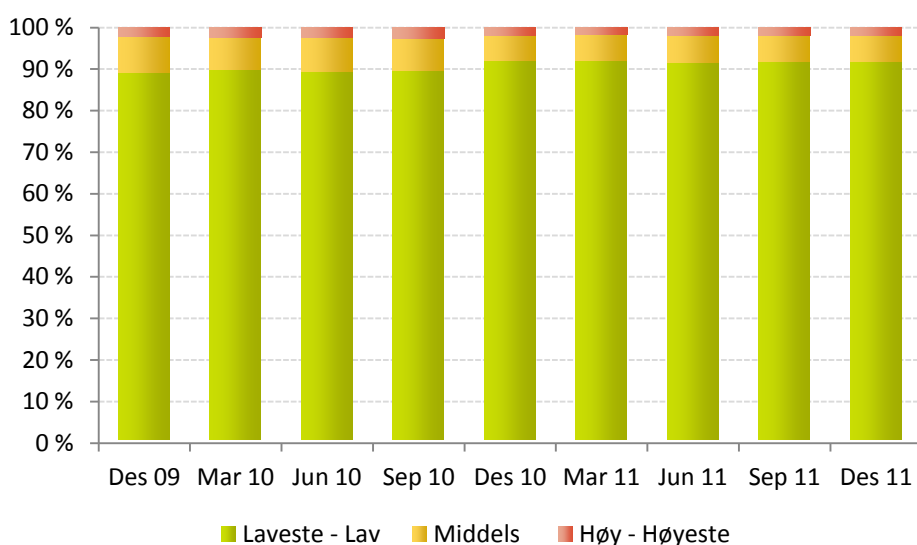
Kredittporteføljen i datterselskapet SpareBank 1 SR-Finans er ikke inkludert i porteføljeoversiktene nedenfor. Dette skyldes at konsernets kredittmodeller ennå ikke er fullt ut implementert på disse porteføljene. Kredittporteføljen til SpareBank 1 SR-Finans utgjør ca 3 prosent av konsernets samlede utlånseksposering. SpareBank 1 SR-Finans har i utgangspunktet en større andel marginalfinansiering (kjøretøy, driftsutstyr etc.) enn hva som er tilfellet i konsernet for øvrig. Dette innebærer at den iboende kredittrisikoen normalt vil være noe høyere i SpareBank 1 SR-Finans enn i morbanken.

SpareBank 1 SR-Bank konsernet

I avsnittene nedenfor gis det en nærmere vurdering av porteføljekvaliteten og porteføljeutviklingen for utlånsporteføljen i SpareBank 1 SR-Bank ved utgangen av 4. kvartal 2011.

Figuren nedenfor oppsummerer den risikomessige utviklingen i porteføljen ved utgangen av 4. kvartal 2011.

Figur 12: Utviklingen i SpareBank 1 SR-Banks portefølje

Figur 12 viser at konsernet har en moderat risikoprofil, og at denne er stabil siste året. Et vedvarende lavt rentenivå bidrar til høyt aktivitetsnivå og lav arbeidsledighet. Disse utviklingstrekkene bidrar,

sammen med et kontinuerlig internt fokus på risikoreducerende tiltak, til at den gode kredittkvaliteten i konsernets portefølje opprettholdes.

91,7 prosent av utlånseksponeringen tilfredsstiller kriteriene for lav/laveste risiko. Forventet tap (langsiktig utfall) i denne delen av porteføljen er på 0,04 prosent. Eksponeringen mot høy/høyeste risiko utgjør 1,8 prosent av utlånseksponeringen. Forventet tap (langsiktig utfall) i denne delen av porteføljen er på 4,2 prosent.

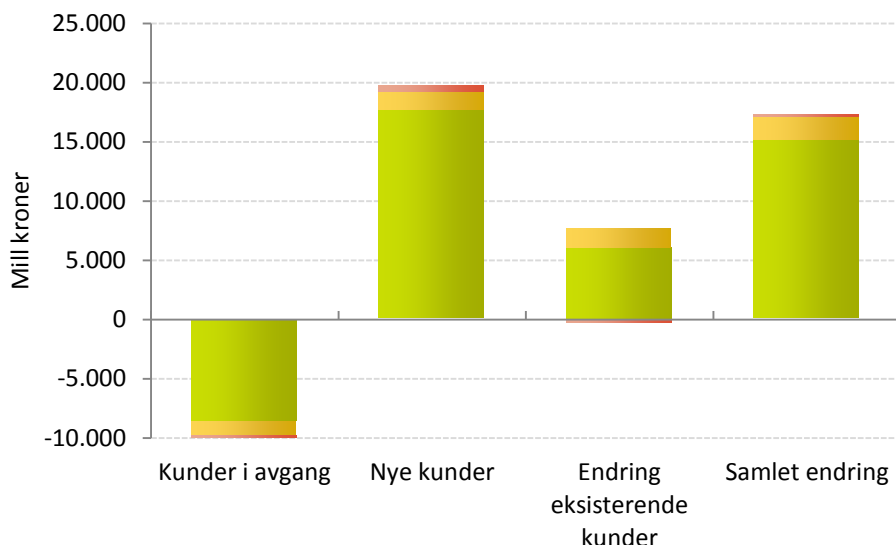
I løpet av de siste 12 måneder har det vært en stabil utvikling i porteføljekvaliteten. Andelen av utlånseksponering i middels risiko har økt med 0,5 prosentpoeng, mens andelen av utlånseksponering i lav/ laveste risiko er redusert tilsvarende.

Denne endringen i porteføljekvalitet gjennom året kan forklares ut fra tre ulike forhold:

- Kunder i avgang: Innvilget finansiering er innfridd
- Nye kunder: Innvilgelse av finansiering til nye kunder
- Endring eksisterende kunder: Endringer i innvilget finansiering som følge av nedbetalinger/opplåning eller som følge av endret risikogruppe

På basis av ovenstående inndeling viser figur 13 nedenfor hovedårsakene til endringen i SpareBank 1 SR-Banks portefølje ved utgangen av 4. kvartal 2011.

Figur 13: Migrering i SpareBank 1 SR-Banks portefølje siste 12 måneder

Figur 13 viser at hovedparten av engasjementer mot nye kunder klassifiseres som laveste/lav risiko, og at volumet i denne gruppen er større enn avgangen. Figuren viser imidlertid også at konsernet relativt sett har hatt en noe større tilgang av nye kunder i middels risiko enn hva avgangen har vært. Denne utviklingen forsterkes av at utlånseksponeringen i middels risiko øker også i den eksisterende kundemassen.

Når kredittrisikoen i en portefølje skal vurderes er det også viktig å ha et forhold til eventuelle konsentrasjonsrisikoer i porteføljen. Konsentrasjonsrisiko er den risiko som oppstår ved opphopning av eksponering mot en enkelt kunde, bransje eller geografisk område.

SpareBank 1 SR-Bank har betydelig fokus på konsentrasjonsrisiko. For å sikre en diversifisert portefølje er det etablert egne kredittstrategiske rammer for konsentrasjonsrisiko som setter begrensninger ikke bare knyttet til eksponering, men også til risikoprofil på porteføljenivå, og for ulike bransjer og enkeltkunder. Finansinstitusjoner er i tillegg underlagt regulatoriske krav som begrenser konsentrasjonsrisikoen knyttet til henholdsvis store enkeltkunder isolert og til opphopning av store enkeltkunder samlet.

Utviklingen i konsentrasjonsrisiko følges løpende, og i de påfølgende avsnitt gis det en nærmere vurdering av den enkelte type konsentrasjonsrisiko:

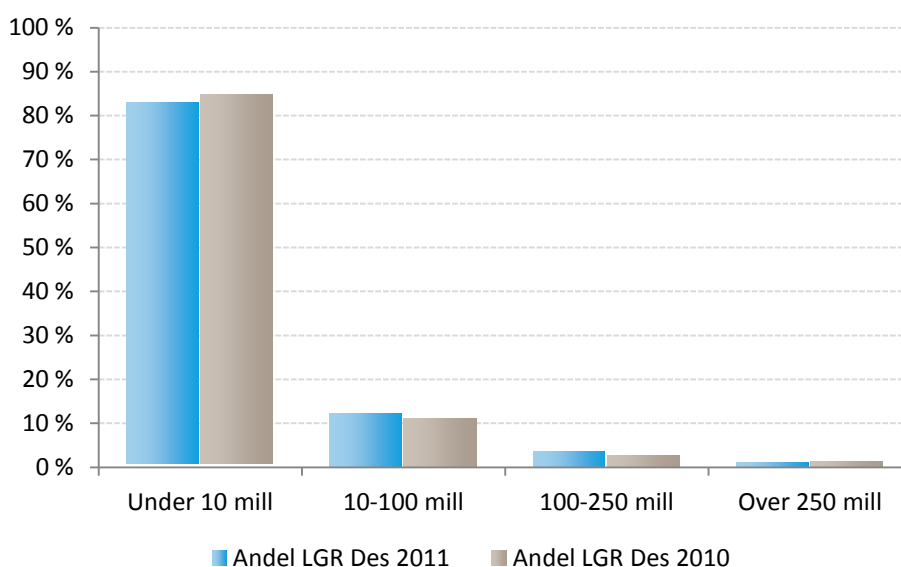
- Konsentrasjon større tapspotensialer¹⁰
- Bransjekonsentrasjon
- Geografisk konsentrasjon

Konsentrasjon større tapspotensialer

SpareBank 1 SR-Bank vurderer risikoen ved konsentrasjoner omkring engasjementer med større tapspotensialer som den vesentligste konsentrasjonsrisikoen.

Figuren nedenfor viser fordelingen av engasjement etter tapspotensial (LGR)

Figur 14: SpareBank 1 SR-Bank sin portefølje fordelt på LGR

Konsernet har ved utgangen av 4. kvartal 2011 til sammen 27 engasjementer med tapspotensial over 100 mill kroner. Disse engasjementene utgjør 4,9 prosent av samlet utlånseksponering. Kvaliteten på denne delen av porteføljen er god, og misligholdssannsynligheten er lavere enn gjennomsnittet for bedriftsmarkedsengasjementene for øvrig.

Ved utgangen av 4. kvartal 2011 er det 123 engasjementer med mellomstort tapspotensial (LGR over 25 mill kroner), og disse står for totalt 12,9 prosent av samlet utlånseksponering.

Det finnes ingen internasjonalt anerkjent og presis metode for å beregne konsentrasjonsrisiko for større tapspotensialer. Konsernet har valgt å bruke *Granularity Adjustment (GA)*¹¹ som

¹⁰ *Konsentrasjon større tapspotensialer er definert som selskap med et potensielt tap i en nedgangskonjunktur på over 100 mill kroner (Loss given realisation (LGR) > 100 mill kroner).*

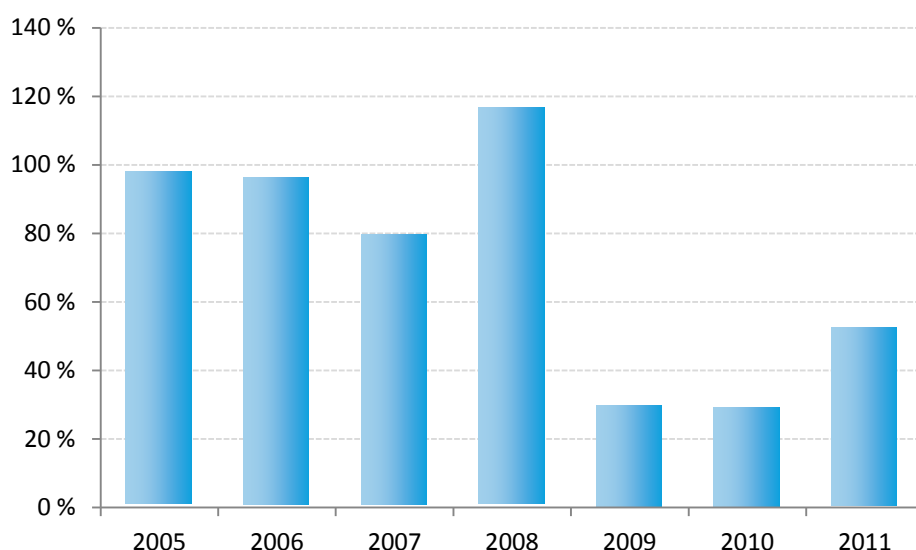
simuleringsmetodikk for å belyse konsentrasjonsrisikoen for større engasjement. Beregningene viser at konsentrasjonsrisikoen beregnet etter denne metoden utgjør et påslag på 197 mill kroner (ca 4 prosent) på risikostjustert kapital. Kvaliteten i denne del av porteføljen målt ved misligholdssannsynlighet er også vesentlig bedre enn for gjennomsnittet av bedriftsmarkedsporteføljen for øvrig. Dette indikerer at konsentrasjonsrisikoen er begrenset.

Det foretas også en myndighetspålagt rapportering av store engasjement i henhold til Forskrift om kredittinstitusjoners og verdipapirforetaks store engasjementer. Denne rapporteringen foretas kvartalsvis til Finanstilsynet, Norges Bank og Sikringsfondet. Forskriften fastslår at alle engasjementer som utgjør mer enn 10 prosent av ansvarlig kapital skal innrapporteres og grensen for største enkeltengasjement er 25 prosent av ansvarlig kapital.

Forskriften fastslår at grensene for høyeste samlede engasjement med en enkelt motpart også gjelder for engasjementer med to eller flere motparter når bestemmende innflytelse eller økonomiske forbindelser mellom disse er slik at økonomiske vansker hos den ene sannsynligvis vil medføre betalingsvanskeligheter for den eller de andre.

Figuren nedenfor viser hvor stor andel summen av disse engasjementene utgjør i forhold til ansvarlig kapital.

Figur 15: Rapportering i henhold til Forskrift store engasjementer

Ved utgangen av 4. kvartal 2011 har SpareBank 1 SR-Bank en netto ansvarlig kapital på 11.320 mill kroner. Dermed må alle engasjementer over 1.132 mill kroner rapporteres etter forskriften. Dette innebærer rapportering av 6 engasjementer som samlet utgjør 52,6 prosent av ansvarlig kapital. Til sammenligning ble det ved utgangen av 3. kvartal 2011 rapportert 5 engasjementer som samlet utgjorde 41,1 prosent av ansvarlig kapital.

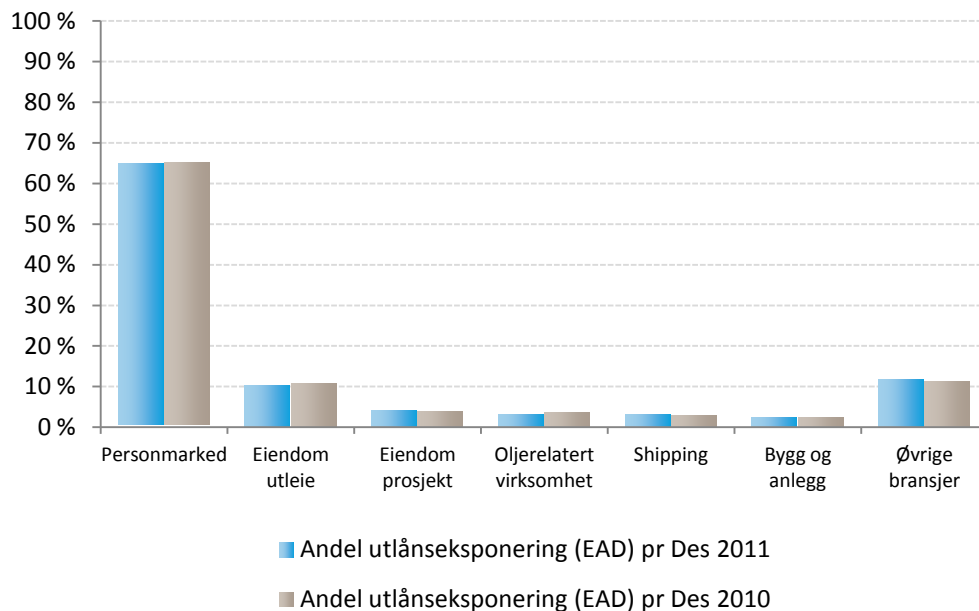
En annen type konsentrasjonsrisiko som konsernet også har et aktivt forhold til er bransjekonsentrasjon.

¹¹ Granularity Adjustment (GA) er en metodikk som benyttes blant annet av enkelte større internasjonale banker.

Bransjekonsentrasjon

Figuren nedenfor viser SpareBank 1 SR-Bank sin portefølje (EAD) fordelt på de ulike bransjene/segmentene.

Figur 16: SpareBank 1 SR-Banks portefølje fordelt på bransjer

Figur 16 viser at personmarkedet utgjør rundt 65 prosent av den samlede porteføljen målt etter utlånseksponering. Kvaliteten i personmarkedsporteføljen vurderes som meget god. Det meste av porteføljen har meget lav misligholdssannsynlighet og er gitt med sikkerhet i fast eiendom. Inntjeningen fra personmarkedet er god og har gitt meget lave tap over tid.

Størst konsentrasjon, bortsett fra personmarked, er det for bransjen eiendom utleie som utgjør 10,4 prosent av samlet utlånseksponering. De andre bransjene har enkeltvis inntil 4,1 prosent av samlet utlånseksponering. Figuren ovenfor viser at SpareBank 1 SR-Bank har en begrenset bransjemessig konsentrasjon.

Konsernets portefølje innenfor eiendomssegmentet består av bygg for utleie, oppføring av bolig- og næringsprosjekter samt finansiering av tomteområder for fremtidig utbygging. Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av sentralt beliggende eiendommer med langsiktige leiekontrakter og solide leietakere, og en stor del av denne porteføljen er rentesikret. Ved finansiering av boligbygging stilles det normalt krav om minimum 70 prosent forhåndssalg. Det er kun en mindre del av porteføljen som gjelder finansiering av tomteområder, og den vesentlige delen av disse er ferdig regulert.

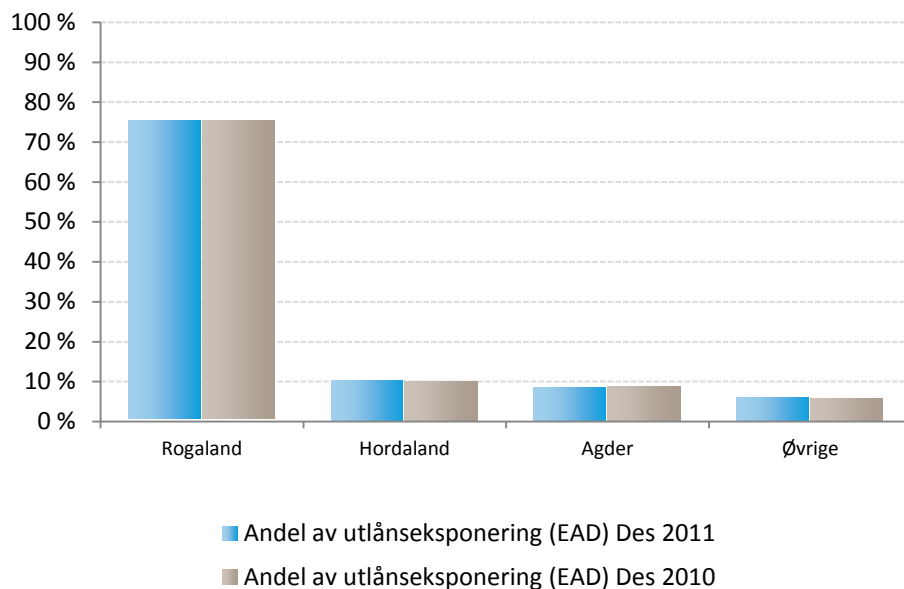
Det er fastsatt særskilte kredittstrategiske rammer for maksimal andel av risikjustert kapital bundet opp i en enkelt bransje. Dette bidrar til en diversifisert portefølje der bransjekonsentrasjonen er begrenset.

Særskilte beregninger ved hjelp av Herfindahl – Hirschman Indeks (HHI), som brukes for å beregne konsentrasjonsrisiko for bransje, viser at konsentrasjonsrisikoen beregnet etter denne metoden utgjør et påslag på 51 mill kroner (ca 1 prosent) på risikjustert kapital. Dette bekrefter at bransjekonsentrasjonsrisikoen i porteføljen er meget begrenset. Basert på dette vurderer SpareBank 1 SR-Bank at det ikke er behov for et særskilt tillegg på risikjustert kapital.

Geografisk konsentrasjon

Figur 17 nedenfor viser porteføljen fordelt på geografiske områder.

Figur 17: SpareBank 1 SR-Banks portefølje fordelt på geografiske områder

Figuren viser at 75 prosent av den samlede utlånseksponeringen er knyttet til kunder i Rogaland, mens den resterende porteføljen er fordelt mellom kunder i henholdsvis Agder, Hordaland og øvrige fylker. Andelen av utlånseksponeringen knyttet til Rogaland er relativt stabil, men det forventes en ytterligere geografisk diversifisering i de kommende årene som følge av satsningen i Agder og Hordaland.

SpareBank 1 SR-Bank er en regional bank med en geografisk konsentrasjon i Rogaland. Aktiviteten innenfor olje - og gass er sensitiv i forhold til svingninger i oljeprisen. Svinginger i oljeprisen antas å gi størst utslag for planleggingen av utbygging av nye felt og oljeleting. Prognoser¹² viser at oljeprisen forventes å ligge i underkant av USD 100 pr fat de neste årene. Det er sterk vekst i oljeinvesteringene, i følge SSB ble det investert 146,3 mrd kroner i 2011 og anslag for investeringene i 2012 er på 186 mrd kroner. I tillegg til feltutbygging preges aktiviteten på norsk sokkel av drift, vedlikehold og modifikasjon av eksisterende felt.

På bakgrunn av overnevnte er det ingen faktorer som tilsier at konsernets markedsområde skal være mer utsatt for en nedgangskonjunktur enn landet for øvrig. Konsernet ser det derfor ikke som nødvendig med et særskilt kapitalpåslag for geografisk konsentrasjon.

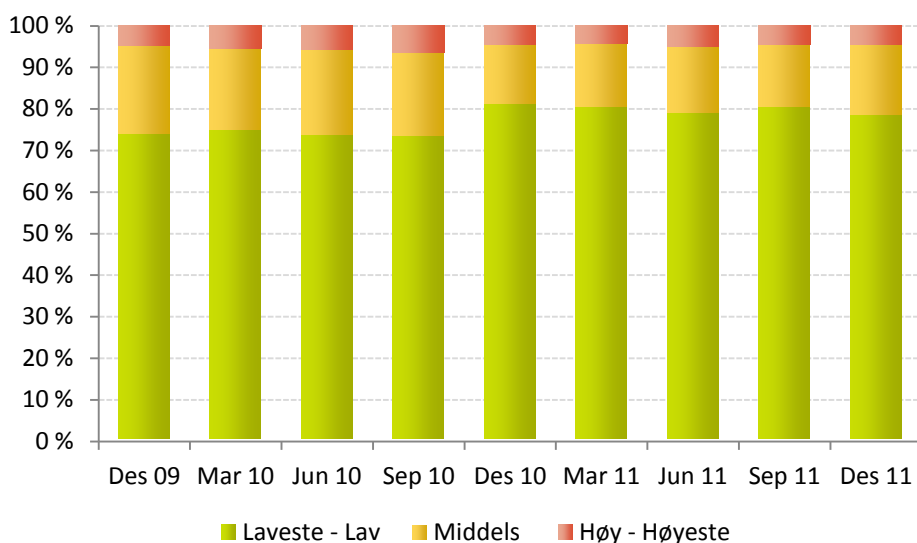
Bedriftsmarkedet

I de påfølgende avsnitt gis det en nærmere vurdering av porteføljekvaliteten og porteføljeutviklingen for utlånsporteføljen til bedriftsmarkedsdivisjonen ved utgangen av 4. kvartal 2011.

Figurene nedenfor oppsummerer den risikomessige utviklingen i porteføljen ved utgangen av 4. kvartal 2011.

¹² Prognose fra Norges Bank sin pengepolitiske rapport pr oktober 2011.

Figur 18: Utviklingen i bedriftsmarkedsporteføljen

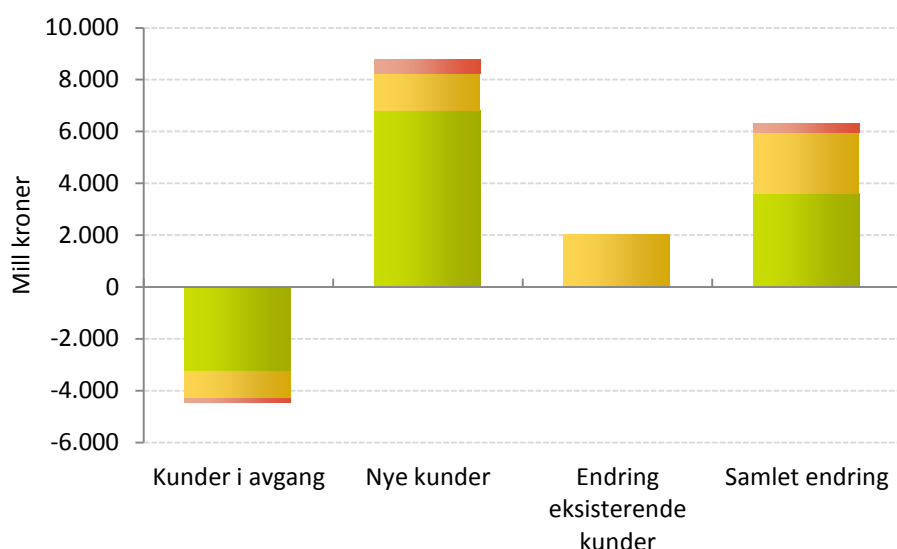
Figur 18 viser at kvaliteten i bedriftsmarkedsporteføljen er god og utviklingen er relativt stabil. I underkant av 80 prosent av utlånseksponeringen tilfredsstiller kriteriene for lav/laveste risiko. Forventet tap (langsiktig utfall) i denne delen av porteføljen er på 0,1 prosent. Andelen i høy/høyeste risiko utgjør 4,6 prosent av utlånseksponeringen. Forventet tap (langsiktig utfall) i denne delen av porteføljen er på 4,2 prosent.

I løpet av de siste 12 måneder er andelen av utlånseksponering i lav/ laveste risiko redusert med 2,7 prosentpoeng, mens andelen av utlånseksponering i middels risiko er økt tilsvarende. Denne endringen i porteføljekvalitet gjennom året kan forklares ut fra tre ulike forhold:

- Kunder i avgang: Innvilget finansiering er innfridd
- Nye kunder: Innvilgelse av finansiering til nye kunder
- Endring eksisterende kunder: Endringer i innvilget finansiering som følge av nedbetalinger/opplåning eller som følge av endret risikogruppe

På basis av ovenstående inndeling viser figur 19 nedenfor hovedårsakene til endringen i bedriftsmarkedsporteføljen ved utgangen av 4. kvartal 2011.

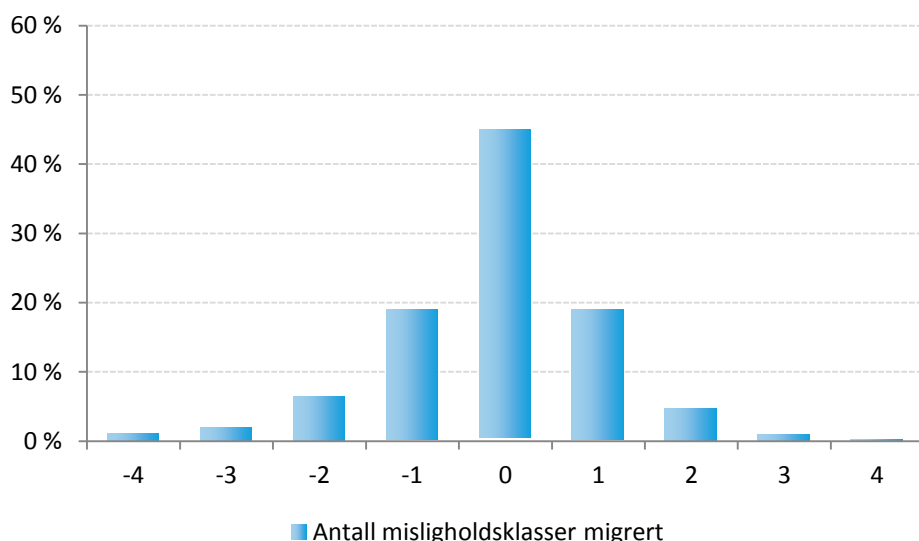
Figur 19: Migrering i bedriftsmarkedsporteføljen siste 12 måneder

Figur 19 viser at i underkant av 80 prosent av volumet av engasjementer mot nye kunder klassifiseres som laveste/lav risiko, og at volumet i denne gruppen er større enn avgangen. Samtidig har det vært en økning i andelen engasjementer i middels risiko de siste 12 måneder. Det er hovedsakelig enkelte engasjementer i den eksisterende porteføljen som migrerer fra lav/laveste risiko til middels risiko som følge av generelle markedsmessige utfordringer innenfor enkelte segmenter.

Utviklingen i eksisterende portefølje kan illustreres ved å se på hvordan kundene har migrert mellom misligholdsklassene de siste 12 månedene.

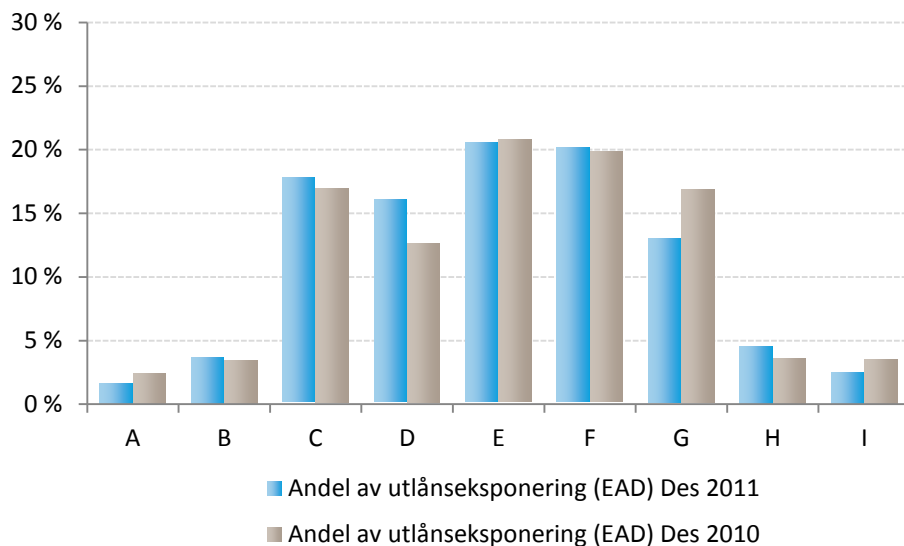
Figur 20: Migrering i eksisterende bedriftsmarkedsportefølje siste 12 måneder

Figur 20 viser at 45 prosent av bedriftskundene er i samme misligholdsklasse gjennom de siste 12 måneder. Av de resterende 55 prosent av bedriftskundene, migrerer 29 prosent negativt, mens 26 prosent migrerer positivt. Dette underbygger bildet av stor stabilitet i porteføljen. Mindre enn 5 prosent av bedriftskundene beveger seg mer enn to misligholdsklasser (positivt eller negativt) gjennom året.

Konsernets risikogrupper (lavest til høyeste) er basert på engasjementenes forventede tap over tid. Forventet tap er beregnet ut fra produktet av misligholdssannsynlighet og tapsgrad ved mislighold. Under følger en oversikt over bedriftsmarkedsporføljen fordelt på disse to parametrene.

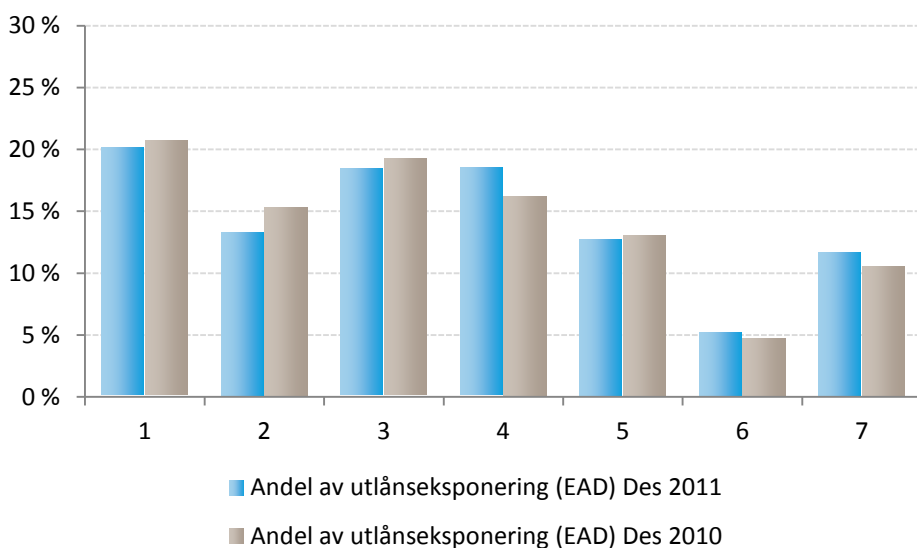
Figur 21: Bedriftsmarkedsporføljen fordelt på misligholdsklasser

Porteføljene tilordnes en misligholdsklasse fra A – I basert på kundenes misligholdssannsynlighet¹³. Misligholdssannsynligheten reflekterer et langsiktig utfall gjennom en konjunktursyklus. Figuren viser at hovedtyngden av utlånseksponeeringen har en misligholdssannsynlighet på mellom 0,25 prosent (laveste verdi i klasse C) og 5 prosent (høyeste verdi i klasse G).

Porteføljene tilordnes også en klasse fra 1 – 7 basert på engasjementets tapsgrad¹⁴. Tapsgraden representerer tapspotensialet på et engasjement i en økonomisk nedgangskonjunktur.

Figur 22: Bedriftsmarkedsporføljen fordelt på tapsgrad (sikkerhetsklasser)

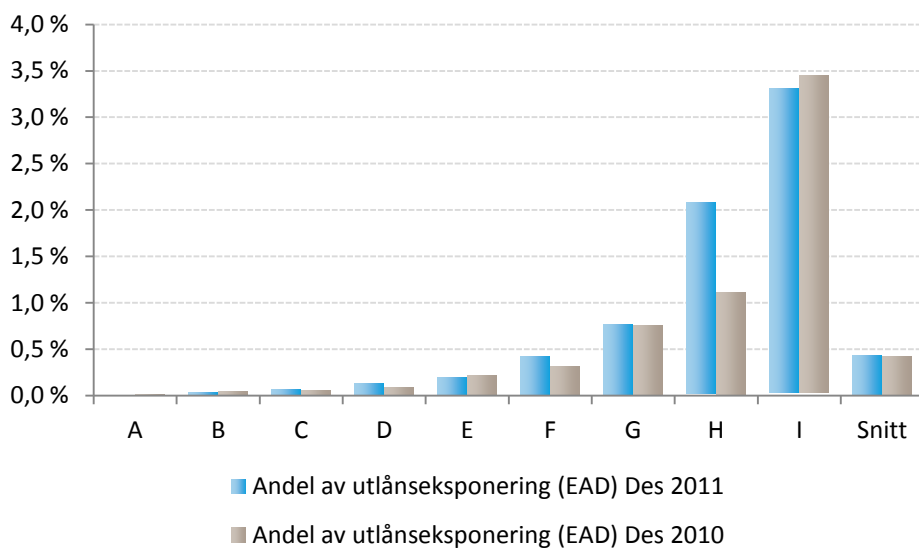
¹³ Definisjon av misligholdsklasser er nærmere beskrevet i kapittel 4.5.2

¹⁴ Definisjon av sikkerhetsklasser er nærmere beskrevet i kapittel 4.5.2

Sikkerhetsklasse 1 og 2 innebærer at kundene har stilt sikkerheter for sine engasjementer som basert på realisasjonsverdi i økonomiske nedgangstider overstiger engasjementets størrelse. Tapsgraden i disse to klassene vil derfor være begrenset til eventuelle inndrivelseskostnader. Figur 22 viser at 34 prosent av utlånseksporeringen tilhører disse sikkerhetsklassene. 12 prosent av utlånseksporeringen har sikkerheter med en realisasjonsverdi på mindre enn 20 prosent av engasjementet (sikkerhetsklasse 7). SpareBank 1 SR-Bank har konservative sikkerhetsvurderinger som tilsier at sikkerheter i form av negativ pant, kausjoner og unoterte verdipapirer normalt ikke tillegges noen realisasjonsverdi.

For bedriftsmarkedsporføljen samlet er forventet tap beregnet til 0,46 prosent av utlånseksporeringen gjennom en konjunktursyklus, men variasjonene pr. misligholdsklasse er betydelige. Gjennomsnittlig forventet tap i de ulike misligholdsklassene er gjengitt i figur 23 nedenfor.

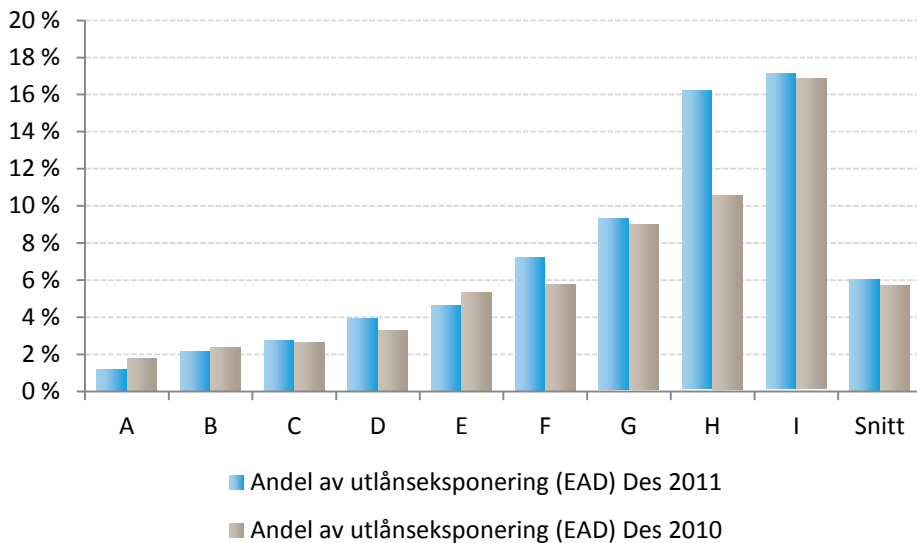
Figur 23: Forventet tap i bedriftsmarkedsporføljen fordelt på misligholdsklasser

Gjennomsnittlig forventet tap i misligholdsklasse A er 0,01 prosent økende til 3,31 prosent i misligholdsklasse I.

Kapitalbindingen (risikjustert kapital) vil også variere betydelig mellom misligholdsklassene. Risikjustert kapital gir uttrykk for maksimalt tap i løpet av en 12 måneders periode med et 99,97 prosent konfidensnivå. Gjennomsnittlig kapitalbinding i de ulike misligholdsklassene er gjengitt i figur 24 nedenfor.

Figur 24: Risikojustert kapital i bedriftsmarkedsporteføljen fordelt på misligholdsklasser

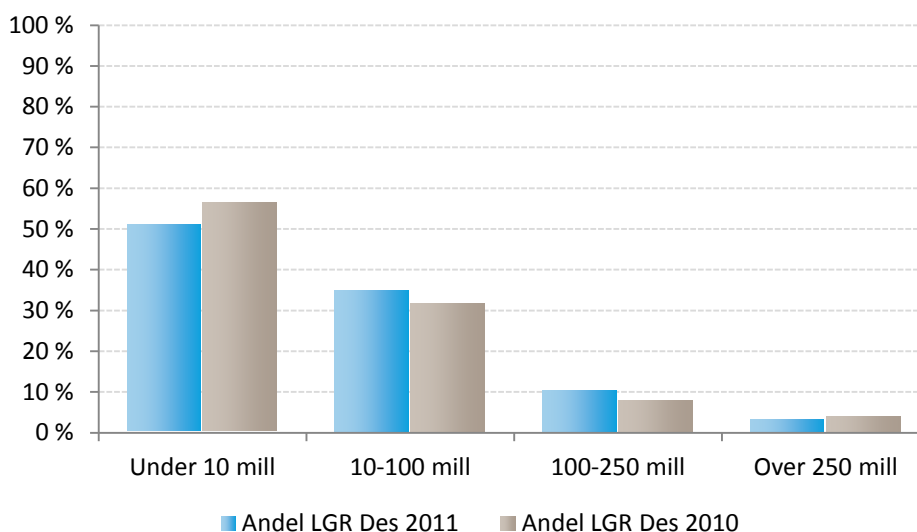

For bedriftsmarkedsporteføljen samlet er risikojustert kapital beregnet til 5,97 prosent av utlånseksponeringen. Gjennomsnittlig risikojustert kapital i misligholdsklasse A er 1,16 prosent og økende til 17,11 prosent i misligholdsklasse I.

Siden risikojustert kapital gir uttrykk for nødvendig kapital for å kunne dekke uventede tap innen et gitt konfidensnivå, innebærer dette at kravet til risikojustert kapital øker med stigende misligholdssannsynlighet. Dette er i tråd med det bærende prinsippet i konsernets risikostyring om at et engasjements kapitalbinding skal knyttes direkte til dets beregnede risiko.

Figuren nedenfor viser fordelingen av engasjement etter tapspotensial, Loss given realisation (LGR).

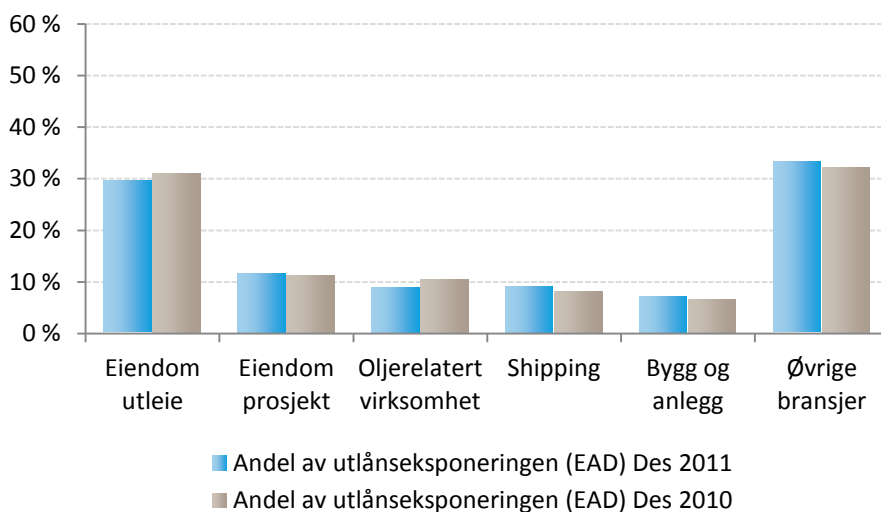
Figur 25: Bedriftsmarkedsporteføljen fordelt på LGR

Bedriftsmarkedet har ved utgangen av 4. kvartal 2011 til sammen 27 engasjementer med tapspotensial over 100 mill kroner. Disse engasjementene utgjør ca 14 prosent av bedriftsmarkedets samlede utlånseksponering. Det ligger en klart definert strategi bak denne porteføljesammensetningen, og vekst og risikoprofil er blant annet styrt gjennom særskilte kreditstrategiske rammer for

konsentrasjonsrisiko. Denne del av porteføljen har generelt lavere misligholdssannsynlighet enn gjennomsnittet av porteføljen for øvrig. Andelen av utlånseksponering med tapspotensial over 100 mill kroner har økt fra 12 prosent til 14 prosent i løpet av det siste året.

Figur 26: Bedriftsmarkedsporteføljen fordelt på bransjer

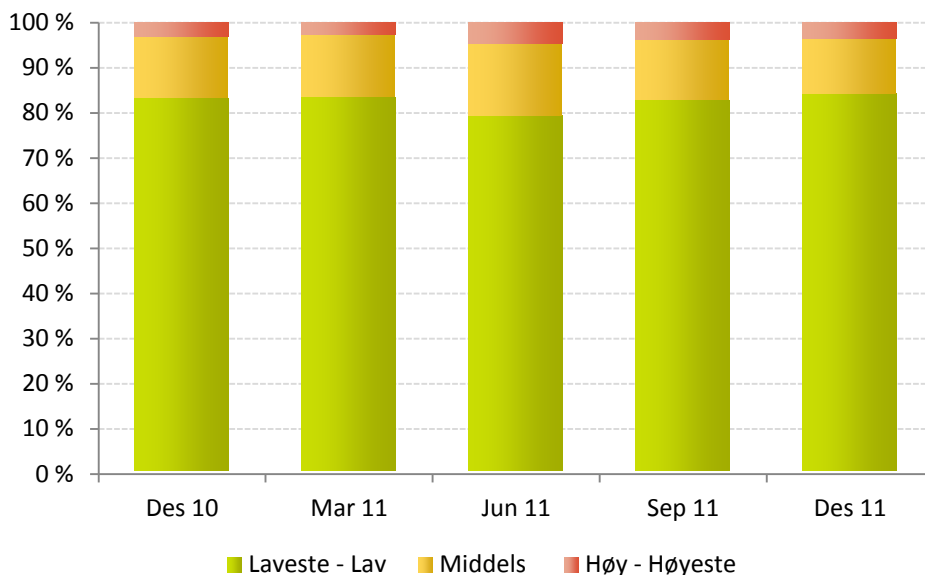
Figur 26 viser at bedriftsmarkedsporteføljen har en tilfredsstillende spredning på ulike bransjer. Eiendom utleie er største enkeltbransje og utgjør ca 30 prosent av utlånseksponeringen i bedriftsmarkedet. Eiendomsporteføljen knyttet til utleie består i hovedsak av sentralt beliggende eiendommer med langsiktige leiekontrakter og solide leietakere, og en stor del av denne porteføljen er rentesikret. For øvrig er utlånseksponeringen bredt diversifisert på ulike bransjer.

Det er betydelig fokus på risikoen knyttet til utlånseksponering innen eiendom utleie, shipping og oljerelatert virksomhet. På den bakgrunn følger en nærmere gjennomgang av disse bransjene nedenfor.

Eiendom utleie

Porteføljen av eiendom utleie representerer konsernets største konsentrasjon i en enkelt bransje, og utgjør ca 30 prosent av utlånseksposeringen i bedriftsmarkedet.

Figur 27: Porteføljen av eiendom utleie fordelt på risikogrupper.

Figur 27 viser at porteføljen av eiendom utleie domineres av engasjementer med lav risiko. Disse utgjør 84 prosent av utlånseksposeringen, mens kun 2 prosent av utlånseksposeringen er klassifisert som høy risiko.

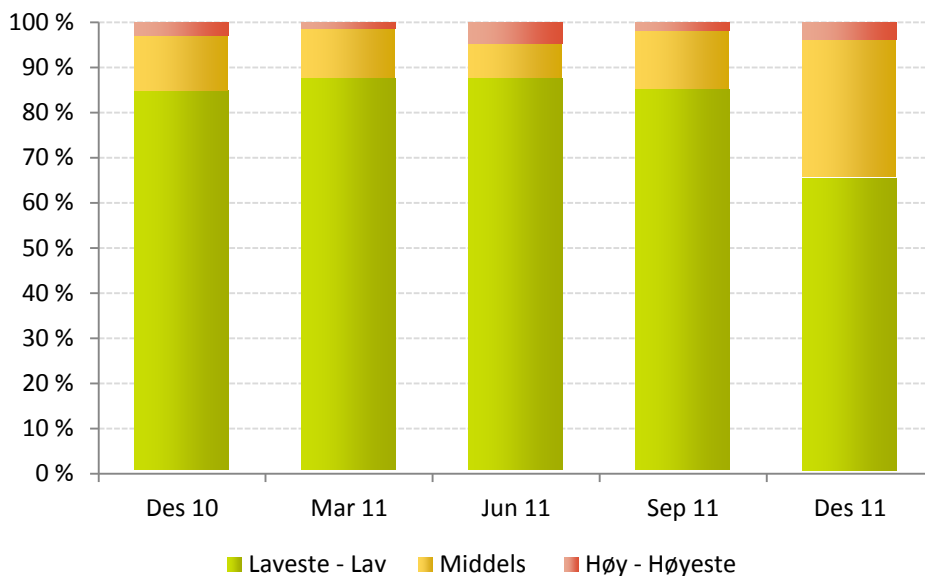
Porteføljen knyttet til finansiering av næringseiendom for utleie er veldiversifisert, robust og med betydelig innslag av eiendommer der de underliggende leiekontraktene har lang varighet. I tillegg tilsier gode leietakere og stor grad av rentesikring at risikoen i porteføljen er moderat. En vesentlig del av porteføljen er rentesikret, hovedsakelig med rentesikringskontrakter som har en varighet ut over fem år. Generelt vurderes utsiktene for konsernets portefølje av næringseiendom som gode i 2012.

Det meste av porteføljen er knyttet til næringseiendom i konsernets markedsområde (Rogaland, Agder og Hordaland). En mindre andel av porteføljen er knyttet til næringseiendom utenfor konsernets markedsområde, i hovedsak østlandsområdet. Dette har sin bakgrunn i henholdsvis eiendom kjøpt av kunder hjemmehørende i konsernets markedsområde, deltagelse i syndikater med øvrige banker i SpareBank 1 Alliansen og enkelte større engasjementer med en enkelt aktør hjemmehørende i østlandsområdet.

Shipping

Porteføljen av shipping utgjør ca 9 prosent av utlånseksponeeringen i bedriftsmarkedet. Figuren nedenfor viser at porteføljen innen shipping har en noe høyere risiko enn øvrige bransjer, men porteføljen domineres likevel av engasjementer med lav risiko. Disse utgjør 65 prosent av utlånseksponeeringen, mens 4 prosent av utlånseksponeeringen er klassifisert som høy risiko. Ved utgangen av 4. kvartal 2011 har enkelte engasjementer i den eksisterende porteføljen migrert fra lav/laveste risiko til middels risiko som følge av generelle markedsmessige utfordringer.

Figur 28: Porteføljen innen shipping fordelt på risikogrupper.

Generelt finansierer konsernet virksomheter innen offshore servicefartøy som man har langvarige relasjoner med. Det innvilges i begrenset grad finansiering mot helt nye kunder, og disse vurderes grundig før finansiering innvilges. Hovedtyngden av skipene som finansieres er knyttet opp mot virksomheten i Nordsjøen, og kontraktsdekningen er jevnt over god. Motpartsrisikoen er begrenset i det kontraktene går mot solide befraktere.

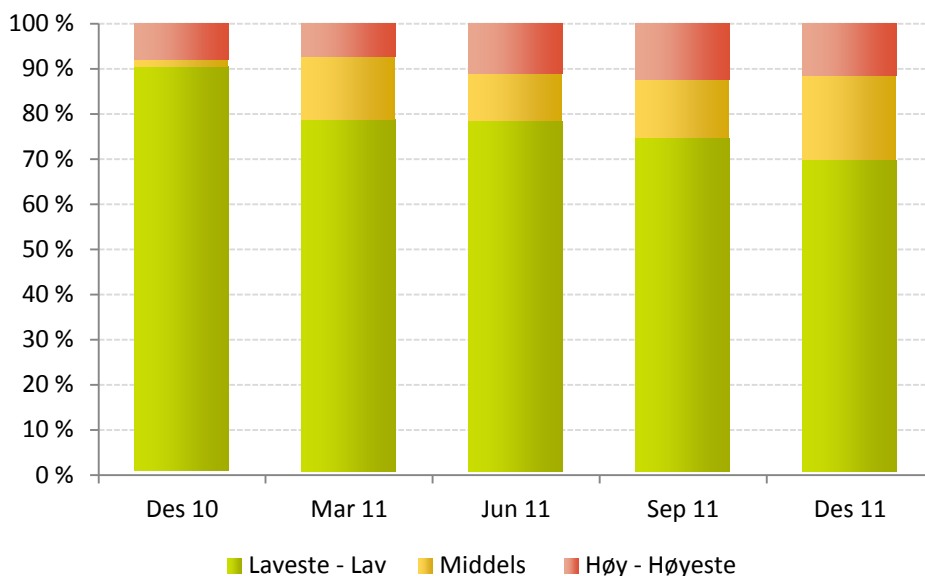
Konsernet har en moderat eksponering innen shipping mot kjemikalieskip og produkttankere. Konsernets portefølje består av en relativt ny flåte av skip som i all hovedsak er bygd ved velrenommerte verft. Konsernet har også en moderat eksponering mot seismikkfartøy.

Konsernet er i begrenset grad eksponert mot gasstankskip, og da i hovedsak mot LPG-skip med langsiktige kontrakter. Videre er konsernet eksponert mot tørrbulkskip, hovedsakelig mot open hatch segmentet med eksponering mot finansielt solide rederier. Konsernet er ikke nevneverdig eksponert mot roro fartøyer eller tankskip.

Oljerelatert virksomhet

Porteføljen av oljerelatert virksomhet utgjør ca 9 prosent av utlånseksponeeringen i bedriftsmarkedet. Figuren nedenfor viser at porteføljen innen oljerelatert virksomhet har en noe høyere risiko enn øvrige bransjer, men porteføljen domineres likevel av engasjementer med lav risiko. Disse utgjør 70 prosent av utlånseksponeering, mens 12 prosent av utlånseksponeeringen er klassifisert som høy risiko.

Figur 29: Porteføljen innen oljerelatert virksomhet fordelt på risikogrupper.

Det er sterk vekst i oljeinvesteringene og nye store oljefunn i Nordsjøen i 2011 bidrar til å øke aktiviteten innen oljerelatert virksomhet.

De fleste selskap i konsernets portefølje har hoveddelen av omsetningen fra segmentet drift og vedlikehold, og konsernet har en begrenset portefølje knyttet opp mot nybygg.

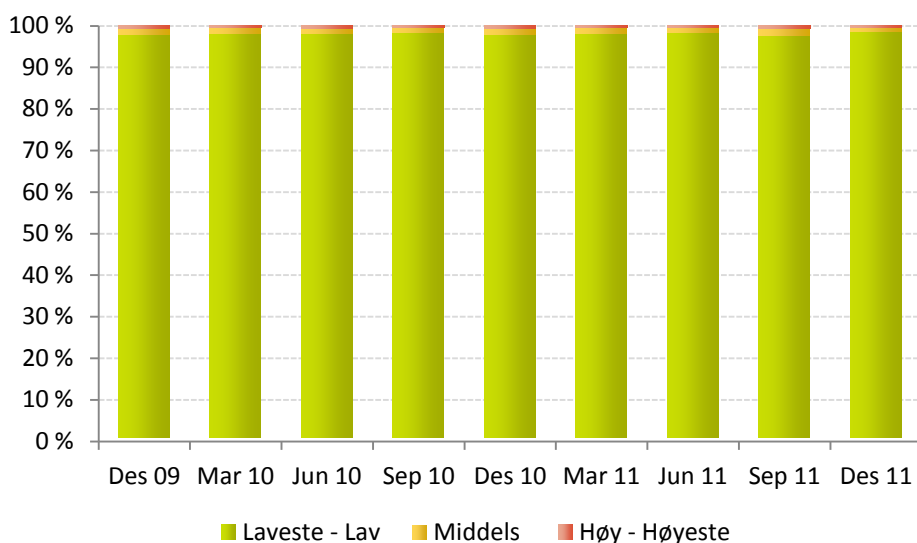
Personmarkedet

I det påfølgende avsnitt gis det en nærmere vurdering av porteføljekvaliteten og porteføljeutviklingen for utlånsporteføljen i personmarkedet ved utgangen av 4. kvartal 2011.

Ved utgangen av 4. kvartal 2011 var det overført en portefølje på til sammen 52,2 mrd kroner til SpareBank 1 Boligkreditt AS. Kvaliteten på denne del av porteføljen er i tråd med kriteriene for overføring av lån, svært god og bedre enn den gjenværende porteføljen. Mens den gjennomsnittlige misligholdssannsynligheten i den overførte porteføljen til SpareBank 1 Boligkreditt AS er på 0,46 prosent, er tilsvarende tall i den gjenværende personmarkedsporteføljen 0,96 prosent.

Figur 30 nedenfor oppsummerer den risikomessige utviklingen i personmarkedsporteføljen ved utgangen av 4. kvartal 2011.

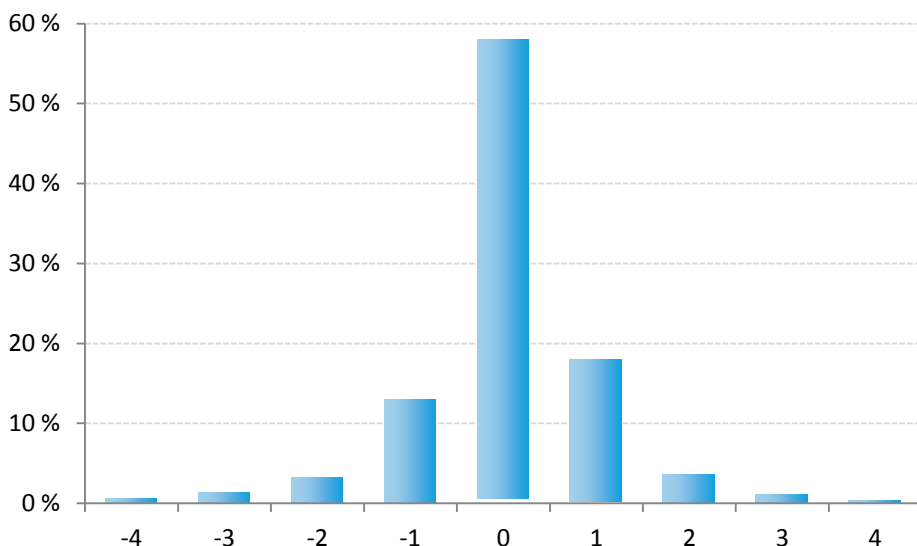
Figur 30: Utviklingen i personmarkedsporteføljen

Figuren ovenfor viser at kvaliteten i personmarkedsporteføljen er meget god, og 98,7 prosent av utlånseksposeringen tilfredsstiller kriteriene for lav/laveste risiko. Utviklingen preges av vedvarende stabilitet. Dette innebærer at den gode porteføljevæksten konsernet har opplevd over lengre tid ikke har påvirket porteføljens risikoprofil. Det meste av porteføljen er sikret med pant i fast eiendom. Sikkerhetsdekningen er god, noe som tilsier begrenset tapspotensial så lenge sikkerhetsverdiene ikke forringes vesentlig.

Utviklingen i eksisterende portefølje kan illustreres ved å se på hvordan kundene har migrert mellom misligholdsklassene de siste 12 måneder.

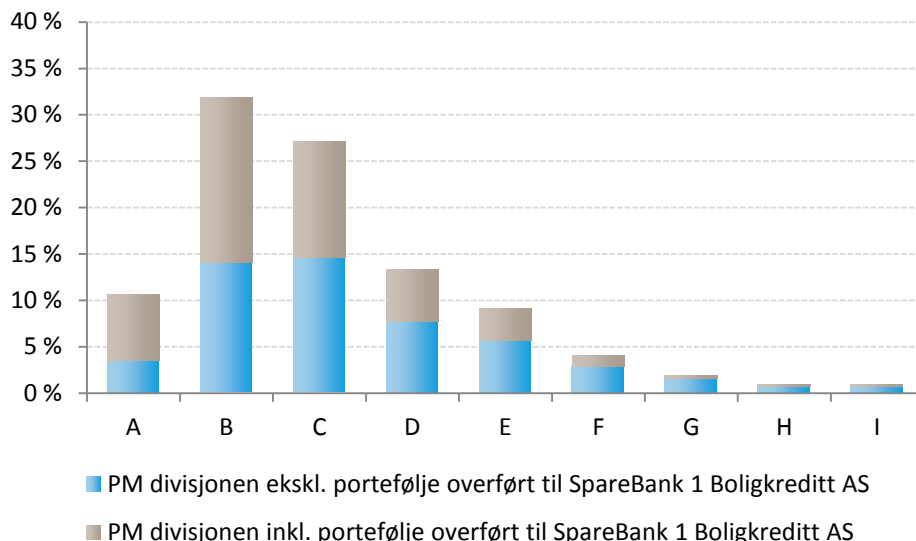
Figur 31: Migrering i eksisterende personmarkedsportefølje siste 12 måneder

Figuren viser at 58 prosent av personkundene er i samme misligholdsklasse gjennom de siste 12 månedene. Av de resterende 42 prosent av kundene, er det en svak overvekt som migrerer positivt (23 prosent). Det er stor stabilitet i personmarkedsporteføljen, og mindre enn 4 prosent av kundene beveger seg mer enn to misligholdsklasser (positivt eller negativt) gjennom året.

Konsernets risikogrupper (laveste til høyeste) er basert på engasjementenes forventede tap over tid. Forventet tap er beregnet ut fra produktet av misligholdssannsynlighet og tapsgrad ved mislighold. Under følger en oversikt over personmarkedsporteføljen fordelt på disse to parametrene.

Figur 32: Personmarkedsporteføljen fordelt på misligholdsklasser

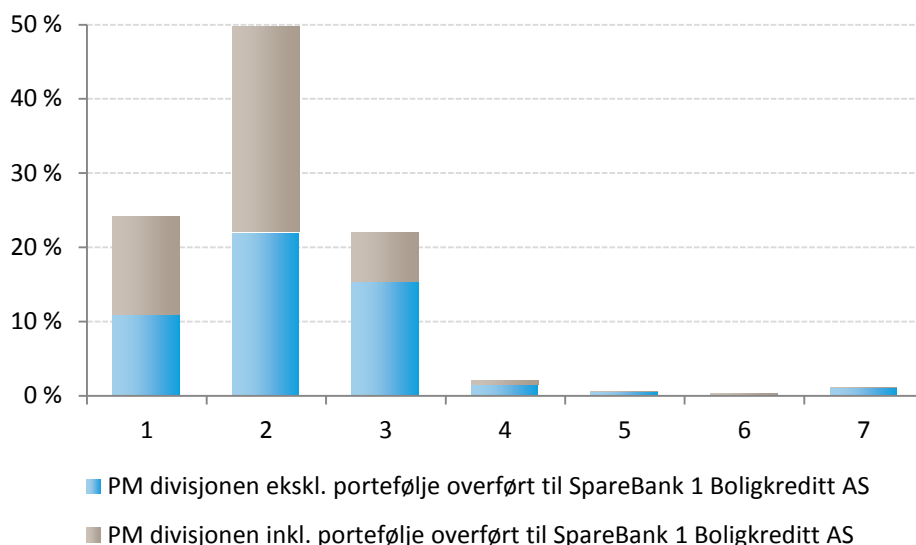

Porteføljene tilordnes en misligholdsklasse fra A – I basert på engasjementets misligholdssannsynlighet.

Figur 32 viser at 83 prosent av porteføljen har en beregnet misligholdssannsynlighet på under 0,75 prosent (klasse A – D). Videre har 78 prosent av porteføljen overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS en beregnet misligholdssannsynlighet på under 0,50 prosent (klasse A – C).

Porteføljene tilordnes også en klasse fra 1 – 7 basert på engasjementets tapsgrad. Tapsgraden representerer tapspotensialet på et engasjement i en økonomisk nedgangskonjunktur. I grafen nedenfor gjengis personmarkedsporteføljen (EAD) fordelt på tapsgrad.

Figur 33: Personmarkedsporteføljen (EAD) fordelt på tapsgrad (sikkerhetsklasser)

Sikkerhetsklasse 1 og 2 innebærer at kundene har stilt sikkerheter for sine engasjementer som basert på realisasjonsverdi i økonomiske nedgangstider overstiger engasjementets størrelse. Tapsgraden i

disse to klassene vil derfor være begrenset til eventuelle inndrivelseskostnader. Figur 33 viser at 74 prosent av utlånseksporingen tilhører sikkerhetsklasse 1 eller 2.

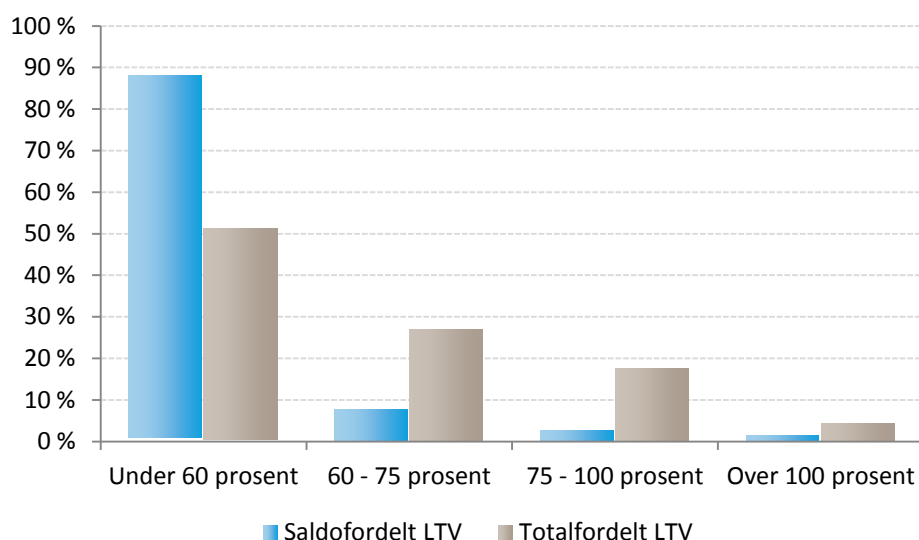
Figur 33 viser også at hele 96 prosent av utlånseksporingen (EAD) ligger innenfor sikkerhetsklasse 3. Dette innebærer at realisasjonsverdien av de stilte sikkerheter utgjør minimum 80 prosent av utlånseksporingen og tilsier en begrenset tapsgrad. Det innvilges i begrenset grad finansiering som innebærer at realisasjonsverdien av de stilte sikkerheter utgjør mindre enn 80 prosent av utlånseksporingen. Imidlertid har 10 prosent av kundene fått innvilget mindre kreditter der realisasjonsverdien av de stilte sikkerheter utgjør mindre enn 20 prosent av den innvilgede kreditten.

Konsernet fokuserer på et engasjements beregnede tapsgrad når tapspotensialet skal vurderes. Det tas da utgangspunkt i realisasjonsverdien av de stilte sikkerheter. Denne er betydelig lavere enn markedsverdien (for pant i bolig benyttes en reduksjonsfaktor på 20 prosent) og skal reflektere sikkerhetsmessig verdi ved realisasjon i en nedgangskonjunktur.

Imidlertid er det fortsatt betydelig fokus på måling av tapspotensial målt som utlånseksporing i prosent av markedsverdien av de stilte sikkerheter.

Som et supplement viser derfor figuren nedenfor hvor stor andel av personmarkedsporteføljen med pant i fast eiendom som ligger innenfor henholdsvis 60 prosent, 60 prosent til 75 prosent, 75 prosent til 100 prosent og over 100 prosent av markedsverdien på sikkerhetsobjektene.

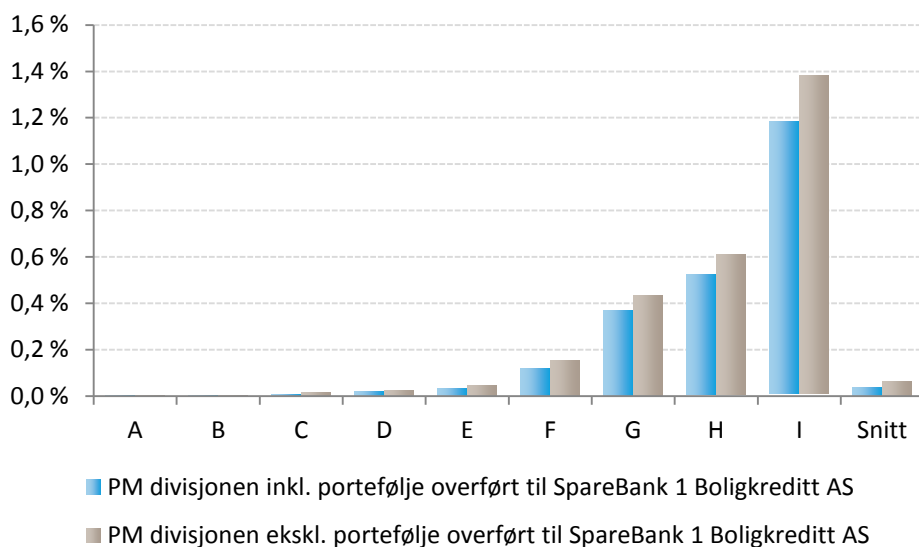
Figur 34: LTV (Loan To Value) for personmarkedsporteføljen

Figur 34 viser lån i prosent av sikkerhetens verdi (Loan To Value) for personmarkedskundene inkludert overførte porteføljer til SpareBank 1 Boligkreditt AS. Beregningen av LTV tar utgangspunkt i sikkerhetenes markedsverdi. Ved saldfordelt LTV gjelder at for lån som overstiger 60 prosent av sikkerhetens markedsverdi, fordeles det overskytende på de øvrige intervallene. Ved totalfordelt LTV tilordnes hele det aktuelle lånet til ett og samme intervall. Figuren viser at det er en gjennomgående moderat belåning sett opp mot sikkerhetsverdiene. Kun 4 prosent av utlånseksporingen overstiger 75 prosent av sikkerhetsverdi.

For personmarkedsporteføljen samlet er forventet tap beregnet til 0,04 prosent av utlånseksporing gjennom en konjunktursyklus, men variasjonene pr. misligholdsklasse er betydelige. Gjennomsnittlig forventet tap i de ulike misligholdsklassene er gjengitt i figur 35 nedenfor.

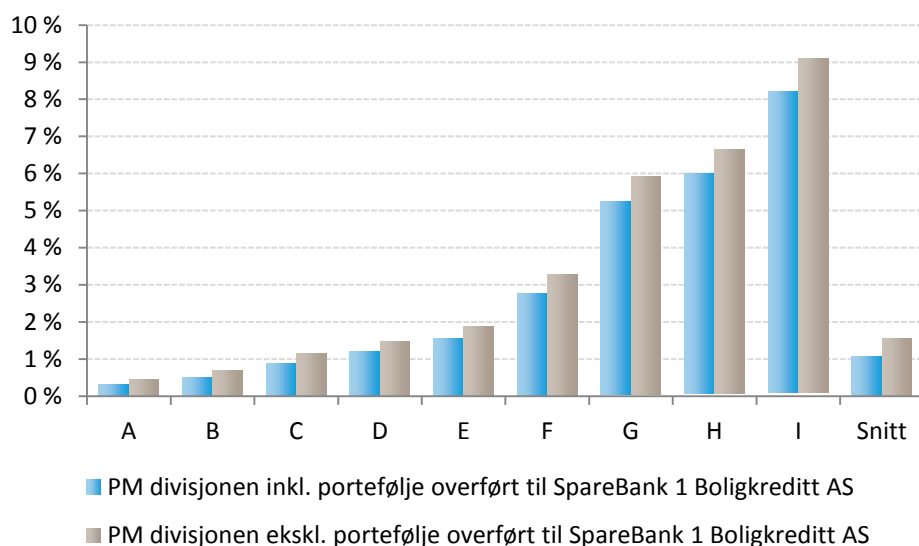
Figur 35: Forventet tap i personmarkedsporteføljen fordelt på misligholdsklasser

Gjennomsnittlig forventet tap i misligholdsklasse A er tilnærmet 0 prosent økende til 1,19 prosent i misligholdsklasse I for personmarkedsporteføljen samlet.

Kapitalbindingen (risikojustert kapital) vil også variere betydelig mellom misligholdsklassene. Risikojustert kapital gir uttrykk for maksimalt tap i løpet av en 12 måneders periode med et konfidensnivå på 99,97 prosent. Gjennomsnittlig kapitalbinding i de ulike misligholdsklassene er gjengitt i figur 36 nedenfor.

Figur 36: Risikojustert kapital i personmarkedsporteføljen fordelt på misligholdsklasser

For personmarkedsporteføljen samlet er risikojustert kapital beregnet til 1,08 prosent av utlånseksponeringen. Gjennomsnittlig risikojustert kapital i misligholdsklasse A er 0,3 prosent økende til 8,2 prosent i misligholdsklasse I.

Siden risikojustert kapital gir uttrykk for nødvendig kapital for å kunne dekke uventede tap innen et gitt konfidensnivå, innebærer dette at kravet til risikojustert kapital øker med økende

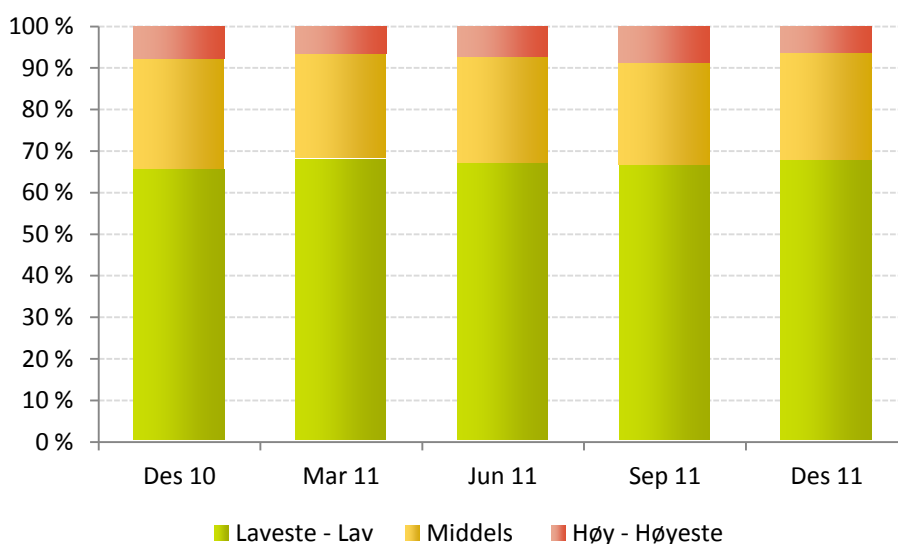
misligholdssannsynlighet. Dette er i tråd med det bærende prinsippet i konsernets risikostyring om at et engasjements kapitalbinding skal knyttes direkte til dets beregnede risiko.

SpareBank 1 SR-Finans

SpareBank 1 SR-Finans har i utgangspunktet en større andel marginalfinansiering (kjøretøy, driftsutstyr etc.) enn hva som er tilfellet i konsernet for øvrig. Dette innebærer at den iboende kredittrisikoen normalt vil være noe høyere i SpareBank 1 SR-Finans enn i morbanken.

Figur 37 nedenfor oppsummerer den risikomessige utviklingen i porteføljen ved utgangen av 4. kvartal 2011. Utlånsporteføljen har vært stabil gjennom året og brutto utlån er 5,4 mrd kroner ved utgangen av 4. kvartal 2011. Figuren viser at porteføljen domineres av engasjementer med lav risiko. Disse utgjør i underkant av 70 prosent av utlånseksponeringen, mens ca 6 prosent av utlånseksponeringen er klassifisert som høy risiko.

Figur 37: Utvikling i porteføljen til SpareBank 1 SR-Finans

Konsentrasjonsrisikoen knyttet til store engasjement er redusert ved at antall store engasjement er redusert til 10 stk ved utgangen av 2011. SpareBank 1 SR-Finans har for øyeblikket avlastning fra SpareBank 1 SR-Bank på tre av de store engasjementene

Obligasjonsporteføljen

Konsernet har to ulike porteføljer bestående av obligasjoner og sertifikater – henholdsvis likviditetsporteføljen og tradingporteføljen. De respektive porteføljene er underlagt separate forvaltningsmandat.

Likviditetsporteføljen består av rentebærende papirer som enten tilfredsstillt krav for deponering i Norges Bank eller som har restløpetid på mindre enn 6 måneder. Størrelsen på porteføljen vil til enhver tid avhenge av konsernets balanse og derigjennom behovet for likvide eiendeler. Ved utgangen av 4. kvartal 2011 utgjør den samlede likviditetsporteføljen en verdi på 19,2 mrd kroner.

Verdipapirer som ikke tilfredsstillt ovenstående krav innebærer i henhold til konsernets interne retningslinjer en kredittrisiko som er underlagt egne behandlingsregler. Ved utgangen av 4. kvartal 2011 inneholder porteføljen ingen investeringer som enten ikke er deponerbare eller har mindre enn 6 måneder til forfall.

Tradingporteføljen består av finansielt orienterte investeringer i rentebærende papirer. Gjeldende ramme for slike investeringer er 1.000 mill kroner. Alle investeringer i tradingporteføljen som ikke tilfredsstillt kriteriene for ukommitterte kredittlinjer fastsatt av styret skal underkastes ordinær kredittbehandling. Ved utgangen av 4. kvartal 2011 inneholder tradingporteføljen investeringer i 33 selskaper verdsatt til 551 mill kroner.

Konsernet har en egen risikomodell for beregning av risikjustert kapital forbundet med obligasjonsporteføljene.

Tradingporteføljen har ingen innslag av strukturerte obligasjoner (CDO'er etc) eller andre typer finansielle instrumenter.

I tabellen nedenfor gis det en oversikt over SpareBank 1 SR-Bank sin eksponering i obligasjoner innenfor de ulike porteføljene:

Tabell 3: Verdipapireksponering obligasjoner og sertifikater (mill koner)

Delportefølje	Bokført verdi	Virkelig verdi
Treasury	19 172	19 178
- Norsk stat/kommune	3 439	3 439
- Utenlandsk garantert	1 789	1 789
- Bytteordning (OMF)	7 801	7 816
- OMF	4 927	4 927
- Norsk bank/finans	478	478
- Utenlands bank/finans	592	601
- Industri	88	88
- Annet	50	50
Trading/sales	551	551
- Norsk bank/finans	183	183
- Utenlandsk bank/finans	1	1
- Industri	366	366

4.2.5 Markedsrisiko

Markedsrisiko er en samlebetegnelse som omfatter risikoen for tap knyttet til poster på og utenfor balansen som følge av endringer i markedspriser. Verdipapirrisiko, valutarisiko, renterisiko, spreadrisiko, risiko forbundet med egenbeholdning og/eller bruk av egenkapital i syndikater, samt garantistillelse for fulltegning av emisjoner er inkludert i markedsrisiko.

Renterisiko

Maksimalt nettotap skal ikke overstige 60 mill kroner på totalbalansen. Innenfor de ulike løpetidsbåndene var følgende delrammer gjeldende i 2011:

Tabell 4: Delrammer innenfor de ulike løpetidsbåndene

Løpetidsbånd	Ramme på effekt av en renteendring på 1 % på totalbalansen
0 – 3 mnd	NOK 50 mill
3 mnd – 6 mnd	NOK 50 mill
6 mnd – 9 mnd	NOK 40 mill
9 mnd – 1 år	NOK 40 mill
Hvert år (1-10)	NOK 30 mill
10 år eller mer	NOK 30 mill

Tabellen nedenfor viser utviklingen i total renterisiko ved utgangen av hvert kvartal i 2011.

Tabell 5: Resultateffekt ved et positivt parallellskift i rentekurven på ett prosentpoeng (mill kr)

Totalbalansen	0-6 mnd	6-12 mnd	1-5 år	Over 5 år	Totalt
1. kvartal	3	10	6	-5	14
2. kvartal	31	7	-3	-7	28
3. kvartal	-8	15	-6	-10	-9
4. kvartal	-15	24	-21	-5	-16

Valutarisiko

Konsernet har utarbeidet rammer for nettoeksposeringen i hver enkelt valuta, samt rammer for aggregert netto valutaeksposering. Overnatten kursrisiko for spothandel i valuta skal netto ikke overstige 100 mill kroner pr enkeltvaluta og 125 mill kroner aggregert.

Tabellen angir utviklingen i netto valutaeksposering medregnet finansielle derivater i perioden 2009-2011.

Tabell 6: Valutaeksposering medregnet finansielle derivater (mill kr)

Valuta	2011	2010	2009
EUR	1	22	5
USD	0	15	1
CHF	1	4	1
GBP	1	26	-1
Øvrige	7	11	32
Sum	10	78	38

Verdipapirrisiko aksjer

Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser klassifiseres innenfor kategoriene virkelig verdi og tilgjengelig for salg. Verdipapirer som kan måles pålitelig og som rapporteres internt til virkelig verdi klassifiseres som til virkelig verdi over resultatet. Øvrige aksjer klassifiseres som tilgjengelig for salg.

Tabellen nedenfor gir en oversikt over utviklingen i konsernets aksjebeholdninger i perioden 2009 - 2011.

Tabell 7: Konsernets aksjebeholdning til virkelig verdi ved utgangen av årets kvartaler (mill kr)

	2011	2010	2009
Aksjer, andeler etc	627	657	437
- Børsnoterte	305	79	14
- Unoterte aksjer	404	578	423
Tilgjengelig for salg	4	4	2
- Børsnoterte aksjer	-	-	-
- Unoterte aksjer	4	4	2

Markedsrisiko, herunder spreadrisiko obligasjoner og sertifikater

Likviditetsporteføljens totale beholdning utgjør 19,2 mrd kroner, hvor 8,5 mrd kroner av disse er klassifisert som "hold til forfall" eller "fordringer". Disse investeringene er bokført til amortisert kost og er derfor ikke regnskapsmessig utsatt for markedsrisiko. Tradingporteføljen utgjør 0,6 mrd kroner. Tabellen nedenfor gir en oversikt over den delen av obligasjonsporteføljen som er utsatt for markedsrisiko. Porteføljen utgjør totalt 11,2 mrd kroner ved utgangen av 4. kvartal 2011.

Tabell 8: Virkelig verdi på obligasjonsporteføljen som er utsatt for markedsrisiko (mill kr)

Delportefølje	2011	2010	2009
Treasury	10 655	7 363	10 503
- Norsk stat/kommune	3 361	2 198	6 441
- OMF	4 927	2 357	783
- Utenlandsk garantert	1 789	0	0
- Norsk bank/finans	402	2 249	2 260
- Utenlandsk bank/finans	88	435	781
- Industri/annet	88	124	238
Trading/sales	551	505	102
- Norsk bank/finans	183	180	31
- Utenlandsk bank/finans	1	2	0
- Industri/annet	366	323	71

Kvantifisering av risikjustert kapital for spreadrisiko i obligasjonsporteføljene beregnes i henhold Finanstilsynets modell for risikobasert tilsyn av markedsrisiko i forsikringsselskaper (i hovedsak basert på Solvens II-regelverket). Risikjustert kapital for spreadrisiko avhenger av enkeltpapirenes markedsverdi, durasjon (minimum ett år) og sannsynlig verdifall.

Tabell 9: Risikojustert kapital for spreadrisiko i obligasjonsporteføljen (mill kr)

Delportefølje	Markedsverdi risikoklasse (MNOK)	Gj.snittlig vektet effektiv durasjon	Beregnet spreadrisiko (MNOK)
Treasury	10 655		210
OMF (AAA)	4 831	3,19	123
AAA - AA	5 265	0,83	66
A	310	0,68	6
BBB	194	0,58	6
BB	54	2,67	9
Trading/sales	551		72
A	10	3,07	1
BBB	117	3,09	12
BB	247	2,80	41
B eller lavere	177	0,83	18

4.2.7 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

De siste årenes turbulens i finansmarkedene hvor flere nasjonale og internasjonale banker har blitt påført store tap, har synliggjort konsekvenser av feilvurderinger og utilstrekkelige rutiner og systemer, noe som har gitt økt bransjefokus på operasjonell risiko.

SpareBank 1 SR-Bank har høye ambisjoner på området operasjonell risiko og ønsker å bidra til å gjøre Norge til et faglig tyngdepunkt i Europa innenfor operasjonell risikostyring og måling. Det arbeides derfor kontinuerlig med å utvikle og forbedre praktiske og faglige tilnærminger for å håndtere og styre operasjonell risiko basert på innsikt i reelle operasjonelle risikodrivere og årsakssammenhenger. Et vesentlig bidrag i dette arbeidet er samarbeidet med Universitetet i Stavanger (UIS) som regnes som et av verdens ledende risikomiljøer. Rammeverket for styring av operasjonell risiko i SpareBank 1 SR-Bank og samarbeidet med UIS er nærmere beskrevet i avsnitt 4.4.11.

En av hovedutfordringene knyttet til operasjonell risiko er å kvantifisere sannsynligheter og potensielle konsekvenser av den risiko man til enhver tid er eksponert for. Dersom ansatte eksempelvis går ut over sine fullmakter innebærer det at bankens gjeldende rammer ikke kan benyttes som øverste grense for hvor store tap som kan påløpe i inngåtte posisjoner ettersom den ansatte typisk vil forsøke å skjule den reelle størrelsen på posisjonene. Det er også vanskelig å etablere troverdige sannsynligheter for at slike hendelser skal oppstå. Tilsvarende vil ubevisste feil og eksterne hendelser som ran og datainnbrudd også kunne medføre tap som er vanskelige å forutsi og kvantifisere nøyaktig før hendelsene faktisk har inntruffet.

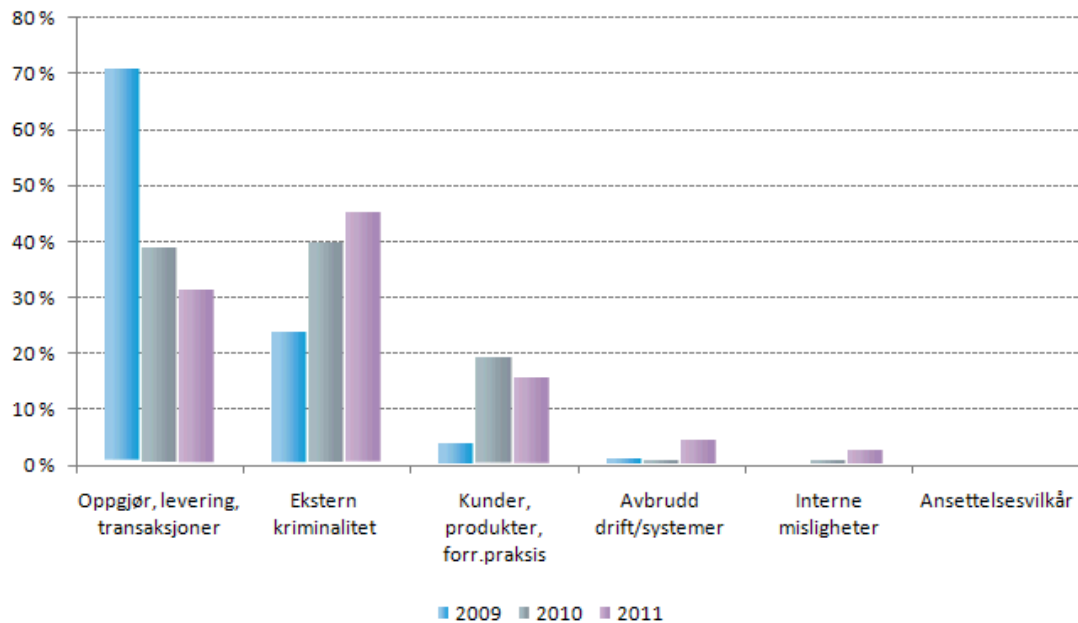
SpareBank 1 SR-Bank beregner og holder regulatorisk kapital tilknyttet operasjonell risiko i henhold til sjablongmetoden. Imidlertid vurderes denne metoden å gi en utilstrekkelig indikasjon på den faktiske eksponeringen for operasjonell risiko ettersom den kun tar utgangspunkt i historiske inntekter og ikke tar hensyn til virksomhetsspesifikke faktorer og etablerte kontroller. For å fastsette den reelle risikoeksponeringen mer nøyaktig og for å få innsikt i hva det er som driver operasjonell risiko i konsernets forretnings- og støtteprosesser, gjennomføres det derfor minst årlig en total gjennomgang av operasjonell risikoeksponering i konsernet, hvor det med omfattende involvering av prosesseiere og fagekspert kartlegges hvilke sannsynligheter og potensielle konsekvenser som foreligger for ulike risikoscenarioer.

Basert på den siste totale risikovurderingen for konsernet som ble gjennomført i 4. kvartal 2011, herunder vurderinger knyttet til det eksterne trusselbildet og hendelser i andre banker, er det foretatt en prioritering av risikoer etter potensiell konsekvens. Her finner vi eksempelvis risikoer knyttet til finansieringsprosessen, betalingsformidling, IT sikkerhet og meglervirksomheten (markets), hvor vesentlige risikoer typisk vil ha svært lave sannsynligheter for å inntreffe, men hvor konsekvensene kan bli betydelige. Slike prioriterte risikoer følges opp i utvidede arbeidsmøter med prosesseiere og fagekspert hvor risikoene dekomponeres for å identifisere risikodrivere og kartlegge og vurdere etablerte risikoreduserende tiltak og kontroller. Det er etablert et særskilt initiativ på dette i 2012 hvor det også benyttes nye metoder for modellering og kvantifisering av risikoeksponering utviklet i samarbeid med UIS.

Når det gjelder typer av operasjonell risiko viser bransjeerfaring at menneskelige feil/ utilstrekkelig kompetanse ofte er en medvirkende årsak til at det oppstår tap innenfor utlånsområdet. Eksempelvis kan manglende oppfølging av lånevilkår eller negative hendelser hos kunder medføre at man kommer for sent inn i kredittsikringsprosessen, og feilvurdering eller feilregistrering av sikkerheter kan føre til større tap ved mislighold. SpareBank 1 SR-Bank evaluerer derfor systematisk alle vesentlige tap fra utlånsområdet for å vurdere om deler av tapene kan tilskrives operasjonell risiko, og om det er mulig å forbedre arbeidsprosessene på de områder hvor tap fra operasjonell risiko oppstår.

For å gi input til risikovurderinger og danne grunnlag for kontinuerlig operasjonell læring og forbedring, rapporteres også alle identifiserte uønskede hendelser i en egen konserndatabase. Figuren under viser konsernets rapporterte uønskede hendelser i perioden 2009 – 2011 fordelt i henhold til gjeldende Basel kategorier:

Figur 38: Fordeling av rapporterte uønskede hendelser for perioden 2009 – 2011

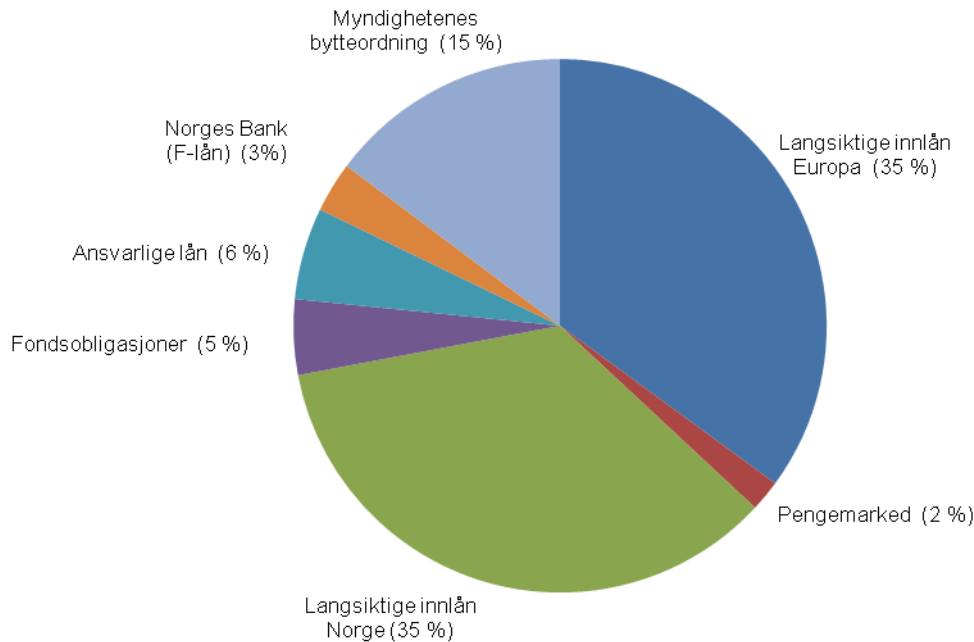
Som figuren viser har det vært en relativ nedgang i rapporterte hendelser relatert til oppgjør, levering og transaksjoner, og en relativ økning i hendelser relatert til ekstern kriminalitet, avbrudd drift/systemer og interne misligheter (her inkluderes også bevisste rutinebrudd).

Ingen av de rapporterte hendelsene i 2011 har medført vesentlige tap, heller ikke tilfellene av ekstern kriminalitet som utgjør ca 45 % av totale hendelser i løpet av året (hendelsene er ikke direkte sammenlignbare med risikoene med lav sannsynlighet og høy konsekvens omtalt over). Hendelsene gir imidlertid verdifull innsikt i hvilke hendelser som potensielt kan medføre større tap og det arbeides derfor med å ytterligere forbedre rapporteringssystemer og rapporteringskultur for å fange flest mulig hendelser.

4.2.8 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økning i eiendeler.

Figur 39: Sammensetningen av konsernets verdipapirinnlån pr 31.12.2011

For SpareBank 1 SR-Bank er likviditetssituasjonen tilfredsstillende med en overlevelsessevne på 21 måneder ved utgangen av desember 2011 uten tilgang på ekstern finansiering. Av likviditetsreserven på 18,2 mrd kroner så er 7,6 mrd kroner klargjorte boliglån i WEB-klient (utlån klargjort for verdipapirisering). Ved utgangen av 2011 er banken imidlertid ikke avhengig av webklienten i forhold til overlevelsesmålet på 12 måneder. SpareBank 1 Boligkreditt AS bidrar, som usteder av særskilt sikrede obligasjoner, til å redusere konsernets likviditetsrisiko.

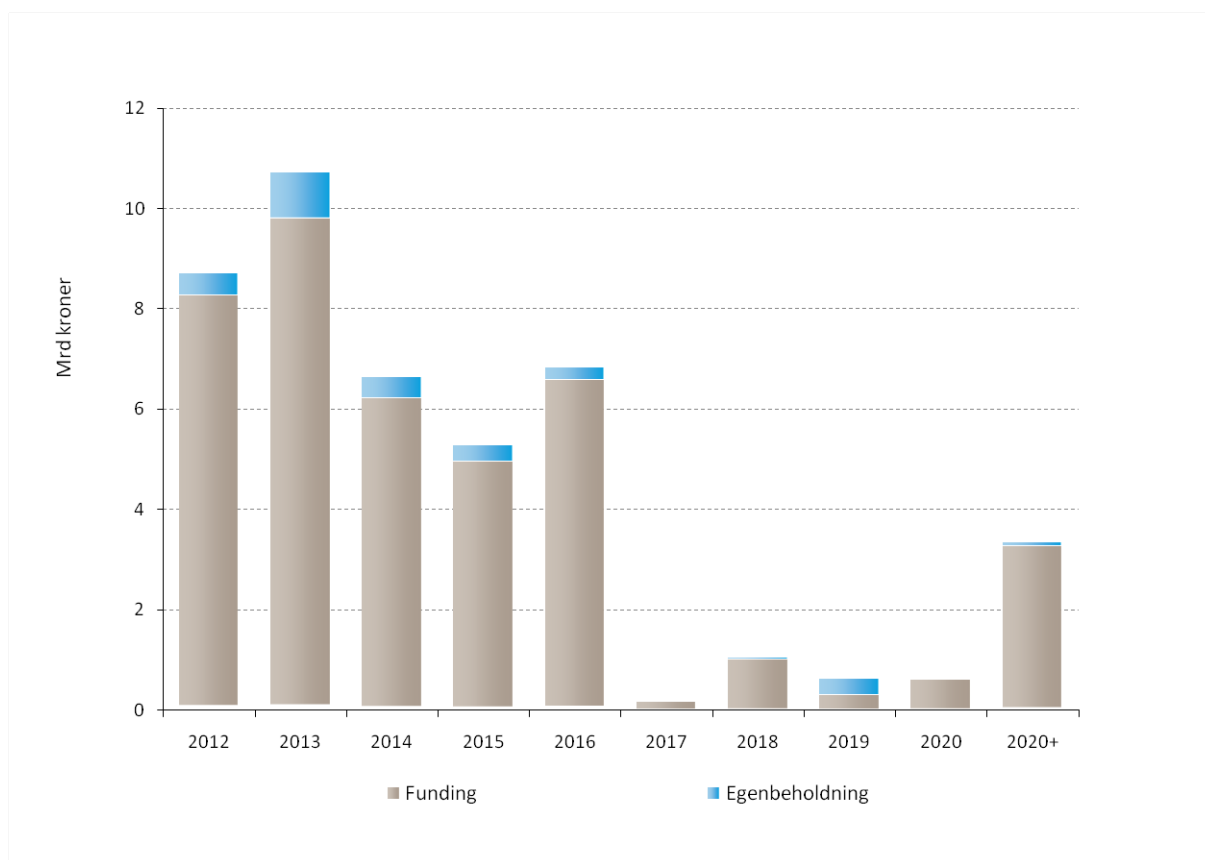
Boliglån i SpareBank 1 Boligkreditt AS utgjorde ca 44,7 mrd kroner ved utgangen av 2011 sammenlignet med 25,3 mrd kroner ved utgangen av 2010. Overført balanse utgjør ca 49 prosent av brutto boliglånsbalanse og ca 31 prosent av totale brutto utlån. Det forventes også at overføring av lån med pant i næringsseidendom til SpareBank 1 Næringskreditt AS vil bidra til å redusere konsernets likviditetsrisiko fremover.

Innskudd fra kunder er konsernets viktigste finansieringskilde. For konsernet som helhet har innskuddsmassen økt med 3,3 mrd kroner (5,5 prosent) i 2011. I løpet av samme periode er konsernets utlån eksklusive Bolig- og Næringskreditt redusert med 4,4 mrd kroner (-4,2 prosent). Dette medfører at innskuddsdekningen har økt fra 57,4 prosent til 63,2 prosent. Innskuddsdekningen er således mål oppfyllede i forhold til konsernets likviditetsstrategiske føringer som spesifiserer et mål om å holde innskuddsdekningen på minimum 55 prosent.

Ved utgangen av 4. kvartal 2011 har konsernet en overskuddslikviditet i form av innskudd i Norges Bank og korte plasseringer i banker og kredittinstitusjoner tilsvarende 0,2 mrd kroner. Konsernets bufferkapital i form av likvide eiendeler utgjør totalt 18,0 mrd kroner. I løpet av det neste året skal gjeld tilsvarende 9,8 mrd kroner refinansieres, 1,5 mrd kroner av dette er F-lån fra Norges Bank.

Netto refinansieringsbehov eksklusive F-Lån er dermed 8,3 mrd kroner. Figuren nedenfor illustrerer innlånsporteføljens forfallstruktur eksklusive F-lån pr. 4. kvartal 2011.

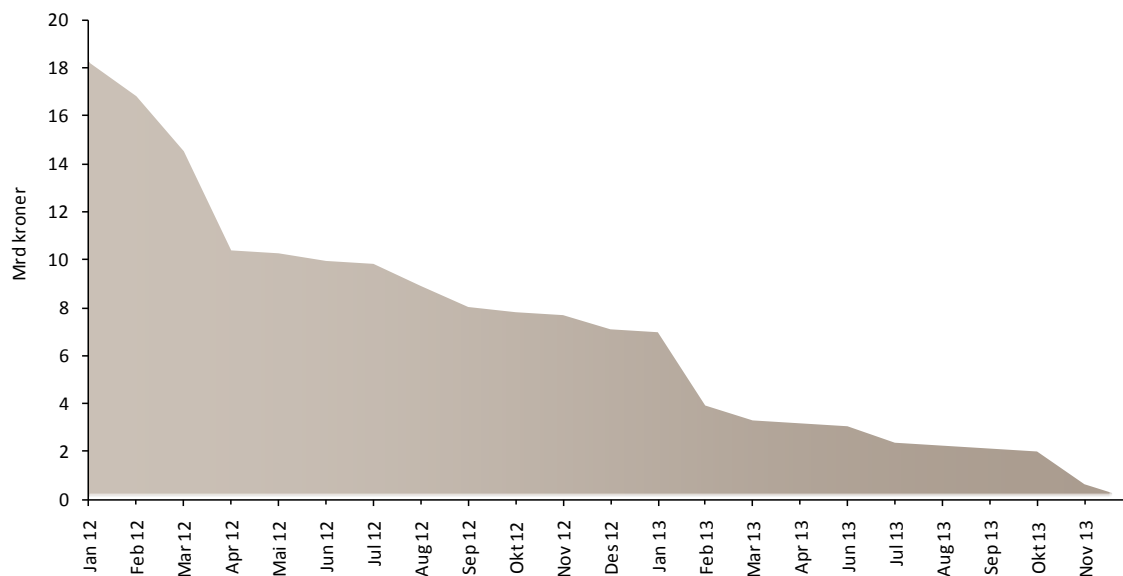
Figur 40: Innlånsporteføljens forfallstruktur eksklusive F-lån pr 31.12.2011

Det blir månedlig utarbeidet en sensitivitetsanalyse, som måler konsernets overlevelsessevne ved stengte kapitalmarkeder. Hovedformålet med analysen er å måle hvorvidt likviditetsrisikoen er i henhold til målformuleringen for likviditetsstyring som spesifiserer at SpareBank 1 SR-Bank i en normalsituasjon skal kunne overleve i minimum 12 måneder uten ekstern tilgang til likviditet. Analysen baseres på ulike scenarioer. I basisscenarioet settes veksten i netto fundingbehov lik null, dvs. at forholdet mellom innskudd og utlån holdes konstant. Et annet scenario fremskriver likviditetssituasjonen basert på at veksten i netto fundingbehov er i henhold til prognostisert veksttall de neste 12-månedene.

Figuren nedenfor illustrerer en sensitivitetsanalyse pr. 31. desember 2011 som tar utgangspunkt i 12-måneders prognostisert vekst i innskudd og utlån på egen balanse.

Figur 41: Sensitivitetsanalyse likviditetsrisiko

Ettersom scenarioet forutsetter at tilgangen på eksternt likviditet faller bort kan nye utlån utelukkende finansieres ved avdrag fra og forfall i eksisterende låneporteføljer. I en slik situasjon sikrer konsernets likviditetsbuffer, som er 18,2 mrd kroner pr. 4. kvartal 2011, en overlevelsessevne på omkring 21 måneder. Likviditetsbufferen består av kontanter, meget sikre rentepapirer og boliglån som er klar til å overføres til SpareBank 1 Boligkreditt AS.

4.2.9 Eierrisiko

Eierrisikoen varierer fra selskap til selskap avhengig av selskapets virksomhet med dertil iboende risiko og SpareBank 1 SR-Bank sin eierandel.

SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 4. kvartal 2011 i hovedsak eierrisiko gjennom eierandelen i SpareBank 1 Gruppen AS (19,5 prosent), Bank 1 Oslo Akershus AS (19,5 prosent), BN Bank ASA (23,5 prosent), og SpareBank 1 Næringskreditt AS (30,7 prosent).

SpareBank 1 Gruppen eies av SpareBank 1 SR-Bank (19,5 prosent), SpareBank 1 Nord-Norge (19,5 prosent), SpareBank 1 SMN (19,5 prosent), Sparebanken Hedmark (12 prosent), Samarbeidende Sparebanker AS (19,5 prosent), samt Landsorganisasjonen/fagforbund tilknyttet LO (10 prosent).

SpareBank 1 Gruppen AS eier 100 prosent av aksjene i ODIN Forvaltning AS, SpareBank 1 Livsforsikring AS, SpareBank 1 Skadeforsikring AS, SpareBank 1 Medlemskort AS og SpareBank 1 Gruppen Finans Holding AS, samt 75 prosent av aksjene i SpareBank 1 Markets AS. SpareBank 1 Gruppen Finans Holding AS eier SpareBank 1 Factoring AS (100 prosent), Actor Fordringsforvaltning AS (100 prosent) og Actor Portefølje AS (100 prosent). SpareBank 1 Gruppen AS er i tillegg deltaker i SpareBank 1 Utvikling DA.

SpareBank 1 Gruppen har også administrativt ansvar for samarbeidsprosessene i SpareBank 1-alliansen, der teknologi, merkevare, kompetanse, felles prosesser/ utnyttelse av beste praksis og innkjøp står sentralt. Alliansen driver også utviklingsarbeid gjennom tre kompetansesentra innenfor

Læring (Tromsø), Betaling (Trondheim) og Kreditt (Stavanger).

Av selskap eid av SpareBank 1 Gruppen vurderes eierskapet i SpareBank 1 Livsforsikring å innebære høyest eierrisiko. Dette skyldes primært selskapets investering av kundemidler i aksje- og obligasjonsmarkedet hvor avkastningen varierer over tid.

Bank 1 Oslo Akershus opererer under markedsnavnet SpareBank 1 Oslo Akershus. Bank 1 Oslo Akershus konsernet består av morbanken Bank 1 Oslo Akershus AS, samt datterselskapene EiendomsMegler 1 Oslo og Akershus AS, Invest 1 AS, Invest 3 AS, Invest 4 AS og Invest 5 AS.

Banken har hovedkontor i Oslo og har til sammen 18 lokalbanker. De viktigste kundegruppene for banken er personmarkedet, små og mellomstore bedrifter, samt organisasjonsmarkedet – primært fagbevegelsen.

Eierrisikoen til SpareBank 1 SR-Bank består i hovedsak av den underliggende kredittrisikoen i dette selskapet.

BN Bank ASA har hovedkontor i Trondheim og en avdeling for næringseiendom i Oslo. BN Bank ASA betjener kunder over hele landet via nettbank og telefon. BN Bank ASA er eid av SpareBank 1-bankene, og tilbyr et bredt spekter av banktjenester til bedrifter og privatpersoner. Banken har sin virksomhet innenfor tradisjonell bankdrift rettet mot boliglån i personmarkedet og næringseiendom. Eierrisikoen til SpareBank 1 SR-Bank består i hovedsak av den underliggende kredittrisikoen i dette selskapet.

I SpareBank 1 Næringskreditt AS sin portefølje inngår det kun utlån til næringseiendommer med uleiekontrakter i sentrale strøk. Utlånene kan maksimalt utgjøre 60 prosent av markedsverdi. Eierrisikoen til SpareBank 1 SR-Bank består i hovedsak av den underliggende kredittrisikoen i dette selskapet.

SpareBank 1 SR-Bank eier pr 4. kvartal 2011 34,4 prosent av SpareBank 1 Boligkreditt AS. Selskapets virksomhet er finansiering av lån til privatkunder med sikkerhet innenfor 75 prosent av verdigrunnet for fast eiendom. SpareBank 1 SR-Bank har ved utgangen av 4. kvartal 2011 overført 52,2 mrd kroner (EAD) til selskapet. Eierrisikoen tilsvarer i hovedsak andel av overført portefølje, og risikoen følges opp og rapporteres derfor som kredittrisiko.

4.2.10 Forretningsrisiko

Analyse av konsernets inntekts- og kostnadsstruktur i forhold til konjunktursvingninger viser at det er størst volatilitet i konsernets kursgevinster fra egenkapitalinvesteringer og obligasjoner, inntekter innenfor spareområdet og provisjonsinntekter fra eiendomsmegling. Svikt i inntektene kompenseres delvis ved hjelp av kostnadsreduksjoner.

Konsernet har over lenger tid utviklet et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlig konsekvenser over tid.

4.2.11 Omdømmerisiko

Det ble ikke gjennomført noen spesifikke undersøkelser for å måle virksomhetens posisjon med hensyn til omdømme i 2011. Derimot har vi gått til anskaffelse av et nytt medieovervåkingssystem som i betydelig større grad overvåker alle oppslag som på en eller annen måte omtaler SpareBank 1

SR-Bank. Overvåkingen omfatter alle typer medier, trykte og digitale tilhørende både offisielle mediehus samt ulike private blogger og nettsteder.

Oppslagene er mange og varierer stort med hensyn til innhold. Flertallet av sakene, omtalt i medier tilhørende offisielle mediehus, er styrt proaktivt inn mot mediene fra oss. Svært få saker er av reaktiv karakter og kan betegnes som negative oppslag. Største enkeltsak, av ikke ønskelig karakter, dreide seg om et tidligere låneengasjement som ble overført SpareBank 1 SMN. Vi ble ved flere anledninger nevnt i den omtale som saken fikk i Adresseavisen. Denne spesifikke saken og øvrige saker har ikke skadet konsernets omdømme i året som har gått.

Overordnet vurderes de virkemidler som fortløpende benyttes, til å avdekke konsernets omdømme, som tilfredsstillende. Konsernets omdømme er fortsatt bra, noe som gjør at risikobildet er komfortabelt.

Ulike mindre hendelser i løpet av 2011 er håndtert i henhold til retningslinjer og rutiner.

4.2.12 Strategisk risiko

Konsernet skal prioritere lønnsom og langsiktig verdiskaping, og balansere kort og lang sikt. Ambisjonen er å ha kontrollert vekst i hele markedsområdet, med særlig vekt på områder med høy befolkningstetthet. Veksten skal skje organisk og gjennom å utnytte strukturelle muligheter.

Den utrygge situasjonen i Europa gir usikkerhet rundt tilgang og pris på kapital for konsernet. Samtidig opplever finanssektoren økende regulatoriske krav fra myndighetene. Samlet sett gir dette føringer for konsernets planer framover. Konsernets videre vekst er betinget av tilgang til konkurransedyktig funding.

Blant privat- og bedriftskunder er målet nettovekst i kunder og økt produktdekning. Konsernets kapitalmarkedstjenester og SIPP-området (Sparing, innskudd, plassering og pensjon) skal utgjøre en betydelig større del av konsernets samlede resultater. Driften i konsernet skal effektiviseres ytterligere gjennom forbedring av prosesser og systemer. Ambisjonen er at dette samlet sett bidrar til å opprettholde vår posisjon som Sør- og Vestlandets mest attraktive leverandør av finansielle tjenester, og samtidig være i den beste halvdel blant sammenlignbare finanskonsern lønnsomhetsmessig.

4.2.13 Compliance risiko (etterlevelse)

EUs målbeviste arbeid med å fullharmonisere regelverket innenfor EU/EØS-området medfører nye reguleringer som konsernet må tilpasse seg. Høye regulatoriske krav knyttet til konsernets virksomhet (konesjoner, corporate governance), medfører økt omfang og stiller store krav til oppfølging av etterlevelsen.

Konsekvenser av manglende etterlevelse kan være bøter, tap av konsesjon, opphør av samarbeid med korrespondentbanker og negativt omdømme.

Compliance funksjonen i SpareBank 1 SR-Bank skal se til at de lover, forskrifter, normer og anbefalinger som regulerer vår virksomhet og som er fastsatt av myndighetsorganer eller andre institusjoner eller foreninger, implementeres og etterleves.

Konsernets compliance policy skal ivareta at de lover, forskrifter, normer og anbefalinger som regulerer virksomheten og som er fastsatt av myndighetsorganer og lignende, implementeres og etterleves fortløpende.

Det skal årlig gjennomføres en risiko -identifikasjon og -vurdering av de compliance risikoer som SpareBank 1 SR-Bank er eksponert for.

De vesentligste oppfølgingsområdene har vært og er innenfor:

- Fortløpende kartlegging og implementering av nye regulatoriske krav
- Sikre god etterlevelse av verdipapirhandelloven (MiFID), mht forbruker- og investor beskyttelse
- Sikre god etterlevelse av hvitvaskingsregelverket
- Etterlevelse av nytt regelverk; "Forskrift til godtgjørelsesordninger i finanssektoren"
- Implementering og tilpasning av nye kapitalregler for banker mv., forskrift for beregning av ansvarlig kapital, grenser for store engasjementer og likviditetsstyring.

Det arbeides fortløpende med å vurdere beste tilpasning til nye reguleringer og nytt regelverk for både å ivareta etterlevelsen og effektiviteten i organisasjonen. Nye reguleringer og nytt regelverk som regulerer driften i konsernet skal fortløpende inkluderes i rutiner og retningslinjer.

4.3 Stresstest

Stressscenarioet bygger på en tenkt situasjon med en negativ utvikling i norsk økonomi for de neste årene.

Formålet med en stresstest er å:

- Vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike konjunktursituasjoner inkludert store, men troverdige sjokk.
- Vurdere sårbarheten til porteføljer/aktiviteter overfor store, men troverdige sjokk.
- Øke forståelsen av hvordan sjokk virker på konsernets lønnsomhet, likviditetssituasjon og kapitaldekning.
- Vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike strategiske muligheter.
- Identifisere svakheter i konsernets risikostrategier og prosesser som et hjelpemiddel for å utvikle risikoreducerende tiltak og planlegging av kriseberedskap.

For å vurdere konsekvensene av en stresstest for SpareBank 1 SR-Bank fokuserer konsernet i betydelig grad på de områder av økonomien som påvirker den finansielle utviklingen. Dette er først og fremst utvikling i kredittetterspørsel, aksjemarkedet, rentemarkedet og utvikling i kredittrisikoen. I tillegg til å ha konsekvenser for avkastningen på de underliggende eiendeler vil et økonomisk tilbakeslag også ha konsekvenser for kundenes spareadferd.

Stressscenarioet bygger på en *tenkt* situasjon med en negativ utvikling i norsk økonomi over fire år, fremskrevet med utgangspunkt i 2011. Det tenkte stressscenarioet er basert på et økonomisk tilbakeslag tilsvarende 1990-tallet, men med et lavere rentenivå. Myndighetene gjennomførte i 2002 endringer i pengepolitikken gjennom å gå over til inflasjonsstyring. Dette virker dempende på konjunktursvingningene ved at renten blir satt ned i nedgangskonjunkturer og opp i oppgangskonjunkturer.

I stressscenarioet forutsettes det at BNP-veksten blir meget lav i de kommende årene. Bakgrunnen for dette antas å være et tilbudssidesjokk i økonomien som følge av kraftig fall i råvarepriser og økning i pris på varer Norge importerer fra fremvoksende økonomier (f.eks Kina). Veksten er vesentlig lavere enn potensiell vekst. Dette innebærer at produksjonsgapet faller og at de realøkonomiske kostnadene ved stressscenarioet må anses å være store, noe som fører til at foretakssektorens lønnsomhet blir kraftig stresset.

Den lave BNP-veksten får følger for arbeidsledigheten i Norge. Arbeidsledigheten antas å øke til om lag 6 prosent i 2013. Dette er omtrent på samme nivå som arbeidsledigheten var tidlig på 1990-tallet i Norge. Arbeidsledigheten i Norge er likevel betydelig lavere enn andre europeiske land, dette skyldes blant annet at det forutsettes at norsk stabiliseringspolitikk har en viss virkning.

Videre vil lavere etterspørsel i utlandet føre til et fall i oljeprisen til om lag 40 USD. Lavere energipriser fører til utsettelse av prosjekter og utbyggingssøknader som igjen påvirker den økonomiske veksten.

Selv med en lavere etterspørsel stiger inflasjonen til 4,2 prosent i 2013 og ligger relativt høyt i hele perioden over inflasjonsmålet til Norges Bank på 2,5 prosent. Som følge av at inflasjonen er over målet antas renten å bli relativt høy.

Det høye prisnivået får arbeidstakerne kompensert for gjennom økte lønninger, men økt prisnivå gir en avtagende reallønnsveksten med en bunn på 0,5 prosent i 2013 som følge av den høye prisstigningen. Deretter øker reallønnsveksten igjen som følge av at den økonomiske veksten tar seg opp.

I stressscenarioet øker påslagene i internasjonale pengemarkeder med bakgrunn i usikkerhet. Dette smitter over på norske pengemarkedsrenter. Tremåneders NIBOR stiger til omkring 6 prosent i 2013 og blir marginalt redusert til 5,4 prosent i 2014.

På grunn av den økte usikkerheten i økonomien er husholdningene forsiktige med å investere i nye boliger. Boligprisene faller i stressscenarioet med 20 prosent det første året, og fortsetter å falle med henholdsvis 10 prosent og 5 prosent i de neste årene. I hele perioden faller boligprisene omkring 35 prosent som er tilsvarende fallet i boligpriser i begynnelsen av 1990-tallet. Fall i boligprisene og lavere etterspørsel etter boliger medfører svak vekst i utlånsvolumene for personmarkedet. Næringsseiendom får et tilsvarende prisfall som følge av lav aktivitet i regionen.

Verdipapirmarkedet faller i stressscenarioet med omkring 50 prosent i løpet av de to første årene, for så å være på et lavt nivå resten av perioden. Det forutsettes at utenlandske aksjemarkeder følger samme markedsutvikling.

Under forutsetning av at det skjer en negativ utvikling av norsk økonomi blir utviklingen i de sentrale makroøkonomiske variablene i stressscenarioet som følgende:

Tabell 10: Makrovariabler – Stressscenario

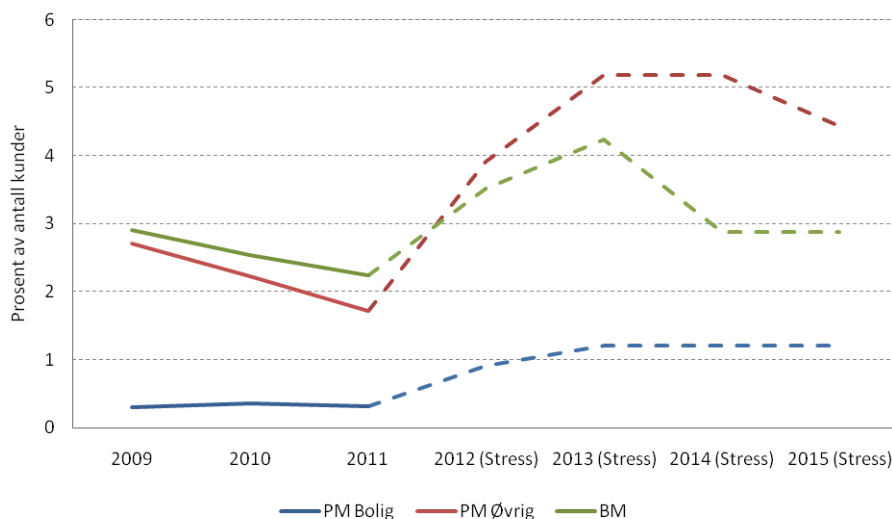
Makrovariabler	2012 (Stressscenario)	2013 (Stressscenario)	2014 (Stressscenario)	2015 (Stressscenario)
Arbeidsledighet hele landet	4,3 %	5,8 %	5,6 %	5,4 %
Inflasjon	2,3 %	4,2 %	3,7 %	3,7 %
BNP-vekst Fastlands-Norge	0,5 %	-1,5 %	1,0 %	1,8 %
Boligpriser / Næringseiendomspriser	-20,0 %	-10,0 %	-5,0 %	-5,0 %
Reallønnsvekst	1,5 %	0,5 %	1,0 %	1,5 %
Oljepris USD	40,0	50,0	60,0	80,0
Tremåneders pengemarkedsrente (NIBOR)	4,3 %	6,0 %	5,4 %	5,7 %
Utvikling i verdipapirmarkedet	-30,0 %	-20,0 %	0,0 %	0,0 %
Utvikling i utlånsvolum PM	5,0 %	0,0 %	3,0 %	3,0 %
Utvikling i utlånsvolum BM	0,0 %	-5,0 %	0,0 %	5,0 %

I de neste avsnittene vises resultater av framskrivningen av stressscenarioet.

Kredittrisiko

Figur 42 viser antatt utvikling i IRB- misligholdsraten for bedriftsmarkedet og for personmarkedet fordelt på boliglånskunder og andre kunder i et stressscenario som beskrevet ovenfor. IRB-misligholdsraten er antall kunder som vil komme i mislighold i løpet av en 12 måneders periode. Kunder med mindre låneengasjement vekter med andre ord like mye som kunder med store låneengasjement. Kunder med mindre låneengasjement har historisk vært overrepresentert i misligholdet.

Figur 42: Beregnet utvikling i IRB-misligholdsrate for SpareBank 1 SR-Bank

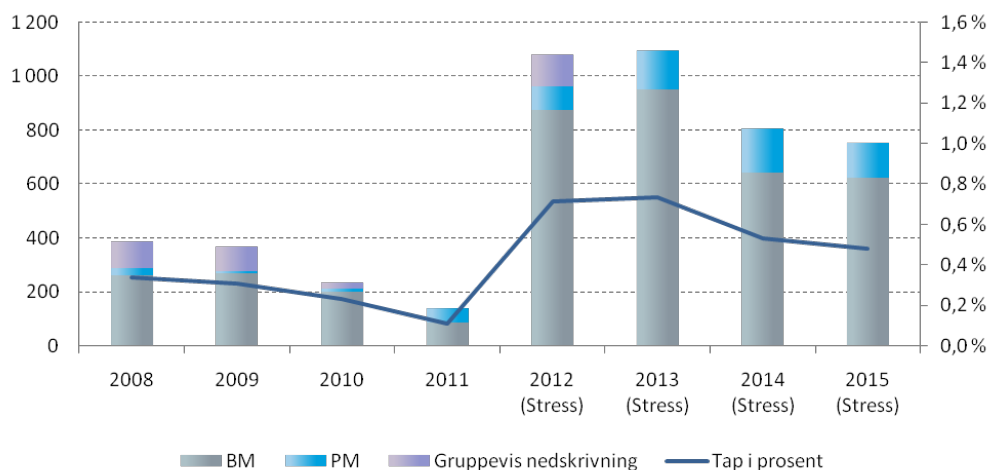

Figuren viser at i et stressscenario som beskrevet ovenfor vil IRB-misligholdsraten for bedriftskunder kunne øke fra 2,2 prosent i 2011 til 4,2 prosent i 2013, for deretter å falle igjen til 2,9 prosent. IRB-misligholdsraten for boliglånskunder vil kunne øke fra 0,3 prosent i 2011 til 1,2 prosent i 2013-2015.

IRB-misligholdsraten for øvrige personkunder vil kunne øke fra 1,7 prosent i 2011 til 5,2 prosent i 2013 for deretter å falle til 4,4 prosent i 2015.

I figuren nedenfor gjengis estimat over regnskapsmessige tap i et stressscenario som beskrevet tidligere i kapittelet. Tapene vises i mill kroner og i prosent av brutto utlån¹⁵.

Figur 43: Tap i mill kroner og prosent av brutto utlån

Beregningene viser at tapene for konsernet vil kunne øke fra 139 mill kroner i 2011 (0,1 prosent av brutto utlån inkludert SpareBank 1 Boligkreditt) til 1,1 mrd kroner i 2013 (0,76 prosent av brutto utlån). Tapene er beregnet til 960 mill kroner i snitt pr år i perioden 2012-2015. Beregningene viser at hovedandelen av tapene vil kunne oppstå i bedriftsmarkedet. Tapene fra bedriftsmarkedet når en topp i 2013 på 952 mill kroner (2,2 prosent av brutto utlån BM), mens de gjennomsnittlige tapene er beregnet til 772 mill kroner pr år i perioden 2012-2015. De største tapene antas å komme innenfor bransjene "eiendom" og "bygg og anlegg" som følge av fallet i prisene på næringseiendom og bolig.

Tapene fra personmarkedet når en topp i 2014 på 165 mill kroner (0,16 prosent av brutto utlån PM¹⁶), mens de gjennomsnittlige tapene i personmarkedet er beregnet til 132 mill kroner pr år i perioden 2012-2015. Tapene fra tilbakeførte lån fra SpareBank 1 Boligkreditt AS er marginale¹⁷.

Tapene i personmarkedet gjennom perioden er håndterbare når en tar hensyn til det alvorlige tilbakeslaget i økonomien. Tapsnivået gjenspeiler konsernets solide portefølje som i hovedsak består av utlån med sikkerhet i fast eiendom. Pr. 4. kvartal 2011 er ca 88 prosent av utlånseksponeringen sikret innenfor 60 prosent av markedsverdien på fast eiendom. Markedsverdiene for boliger er i stressscenarioet antatt å falle til sammen ca 35 prosent i perioden.

Konsernet ønsker å vektlegge at det er usikkerhet i beregningene ovenfor som følge av at tap på store enkeltkunder vil kunne påvirke tapene usystematisk ved et økonomisk tilbakeslag.

Analysen ovenfor viser imidlertid at konsernet får betydelig lavere tap fra utlån i stressscenarioet ovenfor, enn hva banken opplevde under bankkrisen på 90-tallet. Dette skyldes i hovedsak effekten av de betydelige investeringene konsernet har foretatt siden den gang for å profesjonalisere risikostyringen.

¹⁵ Inkluderer portefølje overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS

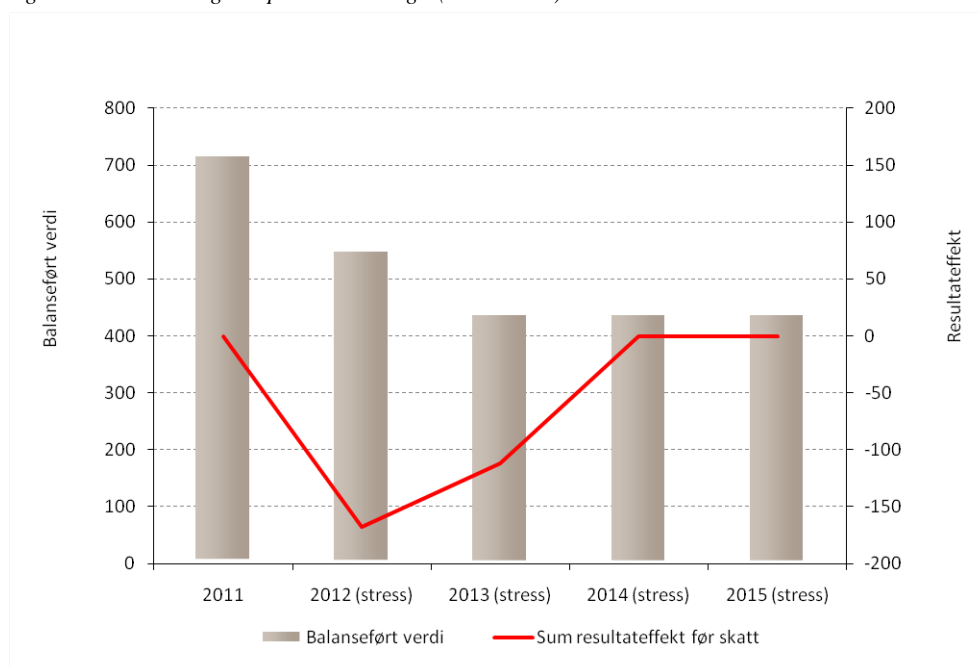
¹⁶ Inkludert portefølje overført til SpareBank 1 Boligkreditt AS

¹⁷ I beregning av tapene fra personmarkedet er det forutsatt at eventuelt misligholdte lån i SpareBank 1 Boligkreditt AS som tidligere er overført fra SpareBank 1 SR-Bank tas tilbake for misligholdsoppfølging og eventuelt tapsføring i banken.

Markedsrisiko

Figuren nedenfor viser at konsernet i stressscenarioet taper 164 mill kroner på egenkapitalinvesteringer i løpet av 2012. I stressscenarioet er det forutsatt at det ikke foretas realisasjoner eller reinvesteringer i løpet av 4-årsperioden. Egenkapitalinvesteringene som ved utgangen av 2011 var verdsatt til 715 mill kroner vil dermed være verdsatt til 548 mill kroner ved utgangen av 2012. I perioden 2013-2015 er verdieendringen på egenkapitalinvesteringene minus 112 mill kroner. I 2015 er verdien på egenkapitalinvesteringene lik 436 mill kroner.

Figur 44: Stresstest egenkapitalinvesteringer(mill kroner)

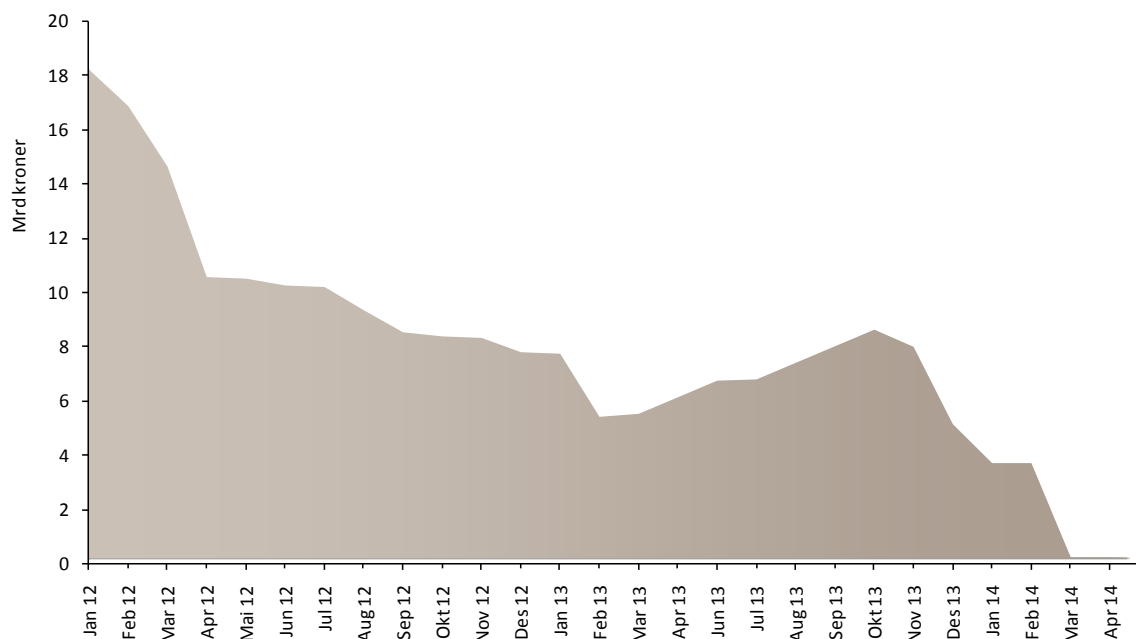

Likviditetssituasjon

I stressscenarioet legges det til grunn en lav netto utlånsvekst for både person- og bedriftsmarkedet. Det er videre lagt til grunn en relativt stabil utvikling i innskuddsmassen gjennom hele perioden. Erfaringen fra de siste års finanskriser antyder at innskuddsmassen som helhet er en meget stabil finansieringskilde. En annen forutsetning i stressscenarioet er at SpareBank 1 SR-Bank blir rammet av situasjonen på samme måte som andre aktører i markedet.

Konsernet likviditetsstrategi tilsier at konsernet i en normalsituasjon skal kunne overleve i minimum 12 måneder uten ekstern tilgang til kapital. I figuren nedenfor illustreres SpareBank 1 SR-Bank sin toleranse for frafall av tilførsel av kapital målt opp mot den nevnte 12-månedersgrensen. Likviditetsprognosen er basert på overskuddslikviditeten, tilgjengelig bufferkapital og eksisterende fundingforfall pr. 31.12.2011. Analysen hensyntar den økning/reduksjon i fundingbehovet som måtte oppstå som følge av et alvorlig økonomisk tilbakeslag.

Figur 45: Sensitivitetsanalyse likviditetsrisiko

Likviditetsprognosen representerer en simulering av konsernets likviditetssituasjon under scenarioet alvorlig økonomisk tilbakeslag, forutsatt fravær av ekstern tilgang til kapital. Under det gitte scenarioet vil SpareBank 1 SR-Bank kunne overleve til mai 2014 uten ekstern tilførsel av kapital. Ved et bankspesifikt stressscenario der ytterligere 10 prosent (ca 6,5 mrd kroner) av kundemidlene trekkes ut, vil likviditetsbufferen sørge for at banken overlever i ca 12 måneder.

Prognostisert overlevelsessevne er 21 måneder under scenarioet forventet finansiell utvikling. Likviditetsprognosen ovenfor viser at konsernets overlevelsessevne er vesentlig lengre under scenarioet for et alvorlig økonomisk tilbakeslag. Dette skyldes at den nominelle veksten i innskudd overstiger veksten i utlån på egen balanse slik at utlånsveksten er negativ i perioder. Et slikt scenario, som på kort sikt bidrar til å øke likviditeten, medfører isolert sett til at overlevelsessevnen øker.

Scenarioet vi har lagt til grunn er ment å simulere et bransjespesifikt sjokk – ikke et bankspesifikt sjokk hvor konsernet opplever større negative sjokk i innskuddsmassen. Konsernets likviditetsbuffer vurderes å være tilstrekkelig til også å kunne absorbere perioder med sviktende tillit i markedet og negative sjokk i innskuddsmassen. Tilsvarende vurderes likviditetsbufferen å være tilstrekkelig til å tåle en viss økning i kundenes trekk på rammekreditter, og til å dekke eventuelle ordreserver i perioder hvor konsernet ellers styrer mot en netto utlånsvekst lik null.

Konsernet har utarbeidet en beredskapsplan for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige finansmarkeder. Beredskapsplanen definerer ansvarsområder og bestemmer konkrete krisetiltak for involverte ansatte i konsernet. Hensikten med beredskapsplanen er å gjøre det mulig for styret og konsernledergruppen å gjennomføre nødvendige tiltak basert på et korrekt og tilstrekkelig informasjonsgrunnlag.

4.4 Rammeverk for styring og kontroll

4.4.1 Beskrivelse av rammeverk for styring og kontroll

For å sikre en effektiv og hensiktsmessig prosess for risiko- og kapitalstyring er rammeverket basert på ulike elementer som reflekterer måten styret og ledelsen styrer konsernet på. Hovedelementene er beskrevet i figuren nedenfor.

Figur 46: Hovedelementene i SpareBank 1 SR-Bank sin risiko- og kapitalvurderingsprosess

De neste avsnittene vil redegjøre nærmere for de ulike elementene.

4.4.2 Konsernets strategiske målbilde

Rammeverket for styring og kontroll tar utgangspunkt i konsernets til en hver tid gjeldende strategiske målbilde. Det strategiske målbilde er beskrevet i kapittel 1.2.

4.4.3 Risikoidentifikasjon og analyse

Proessen for risikoidentifikasjon tar utgangspunkt i konsernets strategiske målbilde. Prosessen er fremoverskuende og dekker alle vesentlige risikoområder. Det gjennomføres grundige analyser av risikoene som er identifisert for å forstå risikoenes egenskaper, og for å vurdere effekten av de etablerte kontroll- og styringstiltakene. For de områder hvor effekten av etablerte kontroll- og styringstiltak ikke vurderes som tilfredsstillende implementeres det nye forbedringstiltak. Alternativt vurderes det om aktiviteten skal kuttes ut. Sannsynlighetsreduserende tiltak skal prioriteres foran konsekvensreduserende tiltak.

4.4.4 Kapitalallokering

Allokering av risikokapital til de enkelte forretningsområdene er et viktig verktøy for å styre risikoprofil og aktivitet i den enkelte forretningsenhet. Risikokapitalen er definert som konsernets bokførte egenkapital med tillegg av fondsobligasjoner.

Forretningsenhetene søker årlig styret om risikokapital, og styret tildeler forretningsområdene kapital på bakgrunn av den beregnede risikoen ved forretningsområdet, forventet risikojustert avkastning og strategisk målbylde.

Det foretas en månedlig oppfølging av risikojustert avkastning og rammeutnyttelse av tildelt risikokapital.

4.4.5 Finansielle framskrivninger og stresstesting

Det foretas to finansielle framskrivninger, minimum årlig:

- En finansiell framskrivning av forventet utvikling
- En finansiell framskrivning av en situasjon med et økonomisk tilbakeslag i økonomien (stresstest)

Finansiell framskrivning av forventet utvikling

På grunnlag av det strategiske målbylde, forretningsplanen og forventet utvikling i makrobildet utarbeides det en framskrivning av finansiell utvikling for de neste årene. Formålet med framskrivningen er å gi et viktig bidrag i strategiprosessen om hvordan makrobildet og det strategiske målbylde påvirker konsernets finansielle utvikling målt ved blant annet egenkapitalavkastning, fundingsituasjon og kapitaldekning.

Finansiell framskrivning av et økonomisk tilbakeslag i økonomien (stresstest)

Formålet med en finansiell framskrivning av et økonomisk tilbakeslag er å:

- Vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike konjunktursituasjoner inkludert store, men troverdige sjokk.
- Vurdere sårbarheten til porteføljer/aktiviteter overfor store, men troverdige sjokk.
- Øke forståelsen av hvordan sjokk virker på konsernets lønnsomhet, likviditetssituasjon og kapitaldekning.
- Vurdere den potensielle tapssituasjonen ut fra ulike strategiske muligheter.
- Identifisere svakheter i konsernets risikostراتيجier og prosesser som et hjelpemiddel for å utvikle risikoreducerende tiltak og planlegging av kriseberedskap.

For å vurdere konsekvensene av et økonomisk tilbakeslag for SpareBank 1 SR-Bank fokuserer konsernet i betydelig grad på de områder av økonomien som påvirker den finansielle utviklingen. Dette er først og fremst utvikling i kredittetterspørsel, aksjemarkedet, rentemarkedet og utvikling i kreditttrisikoen. I tillegg til å ha konsekvenser for avkastningen på de underliggende eiendeler vil et økonomisk tilbakeslag også ha konsekvenser for kundenes spareadferd.

4.4.6 Evaluering og tiltak

De ovennevnte finansielle framskrivningene gir administrasjonen og styret god risikoforståelse slik at de riktige strategiske valg kan treffes, og samtidig sikre en tilfredsstillende risikoprofil.

På bakgrunn av analysene utarbeider SpareBank 1 SR-Bank kapitalplaner for å oppnå en langsiktig og effektiv kapitalstyring og sikre at konsernet har en forsvarlig kapitaldekning ut fra risikoeksponering og strategisk målbylde.

SpareBank 1 SR-Bank har i tillegg utarbeidet beredskapsplaner for å i størst mulig grad kunne håndtere kriser hvis de likevel skulle oppstå. Beredskapsplanene til konsernet dekker:

- Kapitaldekning
- Likviditetsrisiko
- Operasjonell risiko

4.4.7 Rapportering og oppfølging

Konsernets risikorapportering og oppfølging er en integrert del av konsernets virksomhetsstyring og rapportering til styret.

Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring og compliance som er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen rapporterer direkte til administrerende direktør.

4.4.8 Organisering og organisasjonskultur og godtgjørelsesordningen

Organisasjonskultur

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av å ha en sterk og sunn organisasjonskultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring. En usunn organisasjonskultur kan vanskelig kompenseres med andre kontroll- og styringstiltak. Organisasjonskulturen omfatter ledelsesfilosofi og menneskene i organisasjonen med deres individuelle egenskaper som integritet, verdigrunnlag og etiske holdninger.

SpareBank 1 SR-Bank har etablert et tydelig verdigrunnlag som er godt kommunisert og gjort kjent i hele organisasjonen.

”Mot til å meina, styrke til å skapa”

Gjennom å være

- langsiktig
- åpen og ærlig

Gjennom å vise

- ansvar og respekt
- vilje og evne til forbedring

SpareBank 1 SR-Bank skal tiltrekke, utvikle og utfordre de dyktigste medarbeiderne. SpareBank 1 SR-Bank har eksistert i 170 år, og i de siste 15 årene har konsernet skapt verdier og resultater i nordisk toppklasse. En viktig forklaring på SpareBank 1 SR-Bank sin suksess er et tydelig og langsiktig fokus på verdier og holdninger som grunnpilarer i organisasjonskulturen.

Humankapitalen er selve fundamentet i konsernet. Uten dyktige medarbeidere har konsernet ikke noe produkt å tilby markedet. Konsernet tror på at verdiskaping for våre kunder, eiere og medarbeidere skjer ved å ha tydelige resultatmål og et bredt aktivitetsnivå skapt av dyktige medarbeidere med gode holdninger og verdier.

Ved å utvikle en verdibasert kultur kan det gi et strategisk virkemiddel som over tid gir et konkurransefortrinn. Nedenfor er det satt opp fire faktorer som illustrerer hvordan konsernet systematisk arbeider for å bygge en sunn organisasjonskultur på alle nivåer i organisasjonen ved hjelp av rekruttering, kompetanseutvikling, belønningssystemer, medarbeidertilfredshet og godt omdømme.

Fokus på etikk og verdier i rekrutteringsprosessen

SpareBank 1 SR-Bank er en attraktiv arbeidsgiver. Det er en lang og kvalitativ god prosess før en får ansettelse i konsernet. De aller fleste stillinger er lyst ut både internt og eksternt. Det er etablert gode rutiner og ansettelsesprosedyrer som skal sikre mot feilansettelser. I tillegg til grundige intervjuer benyttes ulike tester, og rekrutteringsmetoder med fokus på motivasjon for jobben, riktig kompetanse og sist men ikke minst gode holdninger og etikk. Før ansettelsestilbud gis tas det kredittsjekk av vedkommende, og det innhentes politiattest og tilbakemelding fra minimum to referanser. Etter aksept innhentes bekreftelse av taushetserklæring og forståelse/etterlevelse av etiske retningslinjer.

For alle nyansatte gjennomføres det en samling med opplæring i konsernets historie, forretningsidè, strategisk målbilde og grundig opplæring i sikkerhet og etikk. På slike samlinger er administrerende direktør og deler av konsernledelsen alltid til stede for å forankre innholdet. I 2009 ble det opprettet et Etisk råd som skal være et rådgivende organ for praktisk opplæring og implementering av konsernets etiske retningslinjer, samt et rådgivende organ for produktutvikling og innovasjon.

Kompetanseutvikling for ledere og medarbeidere

SpareBank 1 SR-Bank definerer kompetanse som ”Kunnskap, Ferdigheter og Holdninger”. Med kunnskap menes den utdannelse og erfaring den enkelte person har med seg, ferdigheter er måten den enkelte bruker kunnskapen sin på og holdninger gjenspeiler den enkeltes verdier og atferd i hverdagen. Ved nyrekruttering er det satt et minimumskrav til formell utdannelse tilsvarende en bachelorgrad. For konsernets rådgivere som utgjør 2/3 av humankapitalen er det etablert interne rådgiverskoler.

Rådgiverskolen er obligatorisk for alle som jobber i grensesnitt mot kunden. Rådgiverskolen har fokus på god rådgiving, beste kundeopplevelse, etikk og holdninger i konsernets rådgiving. For de medarbeidere og ledere som skal gjennom ny Autorisasjonsordning er etikk et av seks fagtema i teoridelen. I praktisk prøve, som er selve grunnlaget for gjennomført autorisasjon, utgjør etikk og rådgiving halvdelen av testen.

Medarbeidertilfredshet, etikk og omdømme.

SpareBank 1 SR-Bank vurderer det som svært viktig at konsernet har medarbeidere som etterlever det etablerte verdigrunnlag og de etiske retningslinjer.

Det aller viktigste i en verdibasert kultur er åpenhet og tillit mellom ledere og medarbeidere. Tillit er ikke noe som vedtas, men noe som opparbeides gjennom adferd. Det gjennomføres et obligatorisk 2 dagers kurs for alle nye ledere der etikk og verdier er sentrale tema som tas opp til diskusjon. I lederopplæringen legges det vekt på leders ansvar for å gå foran som et godt eksempel på ønsket atferd.

Konsernets tertialvise medarbeiderundersøkelser viser en høy grad av tilfredshet og god score på spørsmål rundt holdninger og verdier. Hypotesen er at et godt arbeidsmiljø preget av åpenhet og tillit virker forebyggende på utvikling av dårlige holdninger og handlinger som kan skade en god kultur og et godt omdømme. Resultater fra medarbeiderundersøkelser blir gjennomgått og diskutert både i konsernledelsen, styret og i kontrollkomitèen, minimum to ganger i året, med stor grad av åpenhet.

Organisering

SpareBank 1 SR-Bank er opptatt av uavhengighet i styring og kontroll, og ansvaret er fordelt mellom ulike roller i organisasjonen. Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i banken.

Representantskapet sin hovedoppgave er å føre tilsyn med styrets og administrerende direktørs forvaltning av banken og påse at bankens formål fremmes i samsvar med lovgivningen, vedtektene og generalforsamlingens og representantskapets egne vedtak, samt fastsette retningslinjer for bankens virksomhet.

Styret har det overordnede ansvar for forvaltning og organisering av konsernet i tråd med lover, vedtekter og forskrifter. Styret er ansvarlig for at de midler konsernet råder over forvaltes på en trygg og hensiktsmessig måte. Av dette følger at styret også har plikt til å påse at bokføring og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styremedlemmene skal utvise forsvarlig skjønn ved utøvelse av sitt ansvar og oppgaver.

Styret har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatte risikoprofil og myndighetspålagte krav. Konsernets styre fastsetter de overordnede målsettingene som risikoprofil, avkastningsmål og hvordan kapitalen skal fordeles på de ulike forretningsområdene. Styret fastlegger også de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i konsernet. Styret har vedtatt etikkregler som bidrar til bevisstgjøring og etterlevelse av den etiske standarden som er satt for konsernet.

I forhold til vedtak i bankens styre ivaretar styrene i datterselskapene sine oppgaver i de enkelte selskapene. I selskaper som eies 100 prosent av SpareBank 1 SR-Bank tilstrebes det en styresammensetning som sikrer god bransjekunnskap og god integrasjon med det enkelte selskaps virksomhet og tilstøtende virksomhetsområder i SpareBank 1 SR-Bank. Styreleder i de enkelte selskapene er det medlem i konsernledergruppen som har størst grensesnitt mellom sitt daglige forretningsområde og datterselskapets forretningsområde. Gjennom dette prinsippet ivaretas viktige forhold når det gjelder konsernets samlede strategi og optimalisering gjennom verdikjeden.

I enkelte selskaper er inntil 40 prosent av styremedlemmene eksterne representanter. Dette vurderes fra selskap til selskap i forhold til avveiningen mellom behov for ekstern bransjekompetanse/ideer, versus interne medarbeidere som har god kjennskap til konsernets samlede virksomhet.

Bankens styret har opprettet et godtgjørelsesutvalg og et revisjonsutvalg. Utvalgene skal bistå styret i forberedelsen av saker, men beslutningen skal fattes av styret samlet.

Revisjonsutvalg: Revisjonsutvalget skal bistå styret til å gjennomføre sine kontrolloppgaver og foreslå tiltak i forhold til bankens rammeverk for styring og kontroll av risiko og den finansielle rapportering.

Godtgjørelsesutvalget: Godtgjørelsesutvalget skal forberede saker for styret i forbindelse med styrets arbeid knyttet til godtgjørelsesordninger i SpareBank 1 SR-Bank konsernet.

Instruks for utvalgene fastsettes av styret.

Administrerende direktør står for den daglige ledelsen av konsernets virksomhet i tråd med lover, vedtekter, fullmakter og instruks. Saker som etter konsernets forhold er av uvanlig art eller har stor betydning legges frem for styret. Administrerende direktør kan imidlertid avgjøre en sak etter fullmakt fra styret eller i tilfeller der styrets beslutning ikke kan avvendes uten vesentlig ulempe for konsernet. Administrerende direktør skal implementere konsernets strategi og i samarbeid med styret utvikle strategien videre. Administrerende direktør gir styret er underretning om konsernets virksomhet, stilling og resultatutvikling hver måned.

Ledere av forretnings- og støtteområdene har ansvaret for den daglige risikostyringen innenfor sitt ansvarsområde, og de skal til enhver tid påse at risikostyringen og risikoeksponeringen er innenfor de rammer og overordnede styringsprinsipper som er besluttet av styret eller administrerende direktør.

Avdeling for risikostyring og compliance er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til administrerende direktør. Avdelingen har ansvaret for videreutvikling av

rammeverket for risikostyring inkludert risikomodeller og risikostyringssystemer. Avdelingen er videre ansvarlig for uavhengig oppfølging og rapportering av risikoeksponeringen, og at konsernet etterlever gjeldende lover og forskrifter. I tillegg til konserndirektør består avdelingen av fire risk managere og fire risikoanalytikere.

Avdelingen arbeider tett sammen med SpareBank 1 sitt Kompetansesenter for Kredittmodeller som er lokalisert hos SpareBank 1 SR-Bank. Kompetansesenteret er ansvarlig for å utvikle og kvalitetssikre kredittmodeller i tråd med ledende internasjonal praksis. I tillegg til leder består avdelingen av fire risikoanalytikere.

Avdelingene arbeider tett sammen med bl.a. det akademiske risikomiljøet ved Universitetet i Stavanger for å sikre erfaringsutveksling og kompetanseutvikling.

I tillegg til de overnevnte rollene er det etablert flere utvalg innenfor risiko- og kapitalstyringsområdet som bistår administrerende direktør med beslutningsgrunnlag og oppfølging.

Risiko- og kapitalstyringskomiteen ivaretar overordnet oppfølging av konsernets risikoprofil, funding og kapitaldeknings situasjon. Komiteen behandler også utkast til risikostrategier, kapitalallokering, valideringsrapporter og anbefaler nye risikomodeller. Risiko- og kapitalstyringskomiteen ledes av konserndirektør for risikostyring og compliance og er bredt sammensatt med ledende ansatte fra forretningsenhetene, økonomi-/finansavdelingen og avdeling for risikostyring og compliance.

Balansekomiteen i SpareBank 1 SR-Bank er et rådgivende organ i forhold til operativ styring av bankens balanse innenfor de rammer som er trukket opp av bankens styre. Hovedfokuset til balansekomiteen er overvåking og kontroll av de faktorer som direkte og/eller indirekte påvirker bankens finansieringsevne.

Kredittutvalgene har ansvaret for å avgi en uavhengig innstilling til fullmaktshaver. Kredittutvalgene gjør i innstillingen en vurdering av låne- og kredittsøknadene i henhold til gjeldende kredittstrategi, kredittpolitikk, bevilgingsreglement og kredittbehandlingsrutiner. Kredittutvalgene legger spesiell vekt på å avdekke risiko i tilknytning til den enkelte søknad og foretar en egen selvstendig vurdering av kredittrisiko, der konsekvensene for konsernet av de ulike risikoer blir klarlagt.

Det er også etablert et sett av uavhengige kontrollorganer:

Kontrollkomiteen fører tilsyn med at konsernet drives på en hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lover og forskrifter, vedtekter, retningslinjer fastsatt av representantskap, samt pålegg fra Finanstilsynet.

Intern revisjonen overvåker at risikostyringsprosessen er målrettet, effektiv og fungerer som forutsatt. Konsernets intern revisjonsfunksjon er outsourcet, og dette sikrer uavhengighet, kompetanse og kapasitet. Intern revisjonen rapporterer til styret. Intern revisjonens rapporter og anbefalinger om forbedringer i konsernets risikostyring blir kontinuerlig gjennomgått i konsernet.

Ekstern revisors hovedoppgave er å vurdere hvorvidt konsernets årsregnskap er avgitt i samsvar med lover og forskrifter. Videre skal ekstern revisor vurdere om formuesforvaltningen er ordnet på en betryggende måte og med forsvarlig kontroll. Ekstern revisor velges av generalforsamlingen etter forslag fra representantskapet.

I kapittelet er rammeverket for styring og kontroll av den enkelte risikogruppe beskrevet. I tillegg er det gjennomført en vurdering av kvaliteten i rammeverket. Vurderingen bygger i hovedsak på periodisk risikoidentifikasjon og vurdering av operasjonell risiko i prosessene, rapportering av uønskede hendelser, rapporter fra intern revisjonen, interne kontroller og rapporter, samt årlig lederbekreftelse av risikostyringen.

Godtgjørelsesordningen

SpareBank 1 SR-Bank skal ha en godtgjørelsesordning som tilfredsstillende interne krav samt imøtekommer ”Forskrift om godtgjørelsesordningen i finansforetak, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdifond”.

Godtgjørelsesutvalget

Godtgjørelsesutvalget i SpareBank 1 SR-Bank skal bistå styret i arbeidet med godtgjørelsesordning for SpareBank 1 SR-Bank konsernet i samsvar med forskriften. Utvalget skal bestå av minimum 3 styremedlemmer utpekt av styret. Utvalget ledes av den som styret til enhver tid utpeker. I 2011 har godtgjørelsesutvalget i SpareBank 1 SR-Bank avholdt 6 møter.

Hovedprinsipper for godtgjørelse

Fast lønn skal utgjøre hoveddelen av avlønningen, i tillegg til en bonusordning som er delt i konsernbonus og individuell bonus.

Bonusordningene er bygget opp under konsernets visjon, strategiske mål og verdigrunnlag, og følgende prinsipper vektlegges:

- Fremme og belønne ekstraordinære prestasjoner
- Stimulere til langsiktig eierskap i egen bedrift
- Skape fellesskapsfølelse og ansvar på tvers av avdelinger og virksomhetsområder
- Unngå at den enkelte ansatte pådrar konsernet uønsket risiko
- Riktig avlønning ut fra rolle, ansvar og nivå
- Konsernets godtgjørelsesordninger skal være konkurransedyktig, men ikke lønnsledende

Overordnede prinsipper for variabel godtgjørelse, konsern- og individuell bonus

- All bonus skal utbetales med halvparten i kontanter og halvparten i aksjer
- All bonus utbetales etterskuddsvis etter at resultatregnskap for gjeldende år er besluttet i styret
- Like kriterier for vurdering og utdeling av bonus skal være et gjennomgående prinsipp
- Ordningene skal være forutsigbare og enkle
- Konsernbonus og individuell bonus kan samlet maksimalt utgjøre 25 prosent av fast lønn (unntak for de med særordninger), eksklusiv eventuelle mottatte ”lojalitetsaksjer”
- Konsernbonus vil ligge i bunn for all variabel avlønning. All annen variabel avlønning i konsernet vil bli fratrukket mottatt konsernbonus

Prinsipper for konsernbonus

Samlet konsernbonus fastsettes med utgangspunkt i konsernmålekortet, hvor følgende perspektiver vektlegges; markedsperspektiv, intern perspektiv, finansielt perspektiv og organisasjonsperspektiv.

Beregningen skjer i henhold til følgende vektlegging av de ulike målene:

- Finansielle mål – egenkapitalavkastning etter skatt
- Ikke finansielle mål – en totalvurdering av de øvrige perspektivene; markedsperspektiv, organisasjonsperspektiv og intern perspektiv

For at konsernbonus skal utbetales, stilles det konkrete krav til utvalgte nøkkeltall som ren kjernekapital, likviditetsbuffer og egenkapitalavkastning fastsatt av styret. Styret kan beslutte at konsernbonus kan avkortes eller bortfalle dersom konsernets økonomiske situasjon eller andre forhold tilsier at det ikke er ansvarlig å utdele konsernbonus. Konsernbonusen fordeles mellom de ansatte i

forhold til en prosent av fastlønn, likevel slik at bonusen for den enkelte ansatte ikke kan overstige en og en halv månedslønn.

Ansatte som velger å beholde mottatt aksjer i minimum ett år, vil få tildelt en halv ekstra aksje ("lojalitetsaksje") for hver tidligere tildelt aksje.

Prinsipper for all individuell bonus

Individuell bonus skal vurderes i forhold til finansielle og ikke-finansielle mål og innstilling gjøres på bakgrunn av syv klart definerte kriterier. Den enkelte ansattes prestasjonsmål skal fastsettes med utgangspunkt i konsernets strategiske mål, brutt ned på divisjon, avdeling og hver enkelt medarbeider. For ansatte med kontrollfunksjoner, skal den ansattes prestasjonsmål ikke være basert på resultat i den enhet den ansatte overvåker, og prestasjonsmålene må ikke kompromittere den ansattes uavhengighet. Godtgjørelse kan opptjenes årlig, men skal være basert på oppnådde mål siste to år. Halvparten av opptjent individuell bonus utbetales i kontanter og halvparten utbetales i aksjer. Aksjene utbetales imidlertid pro rata over en 3 års periode.

Risikojustering

Ved individuell bonus, skal det gjennomføres en risikojustering av den individuelle bonusen i forkant av hver utbetalingsperiode og overføring av eiendomsretten til aksjene. Den individuelle bonusen skal avkortes dersom rekalkulering av beregningsgrunnlaget for bonus i opptjeningsåret viser at beregningsgrunnlaget for bonus er vesentlig lavere enn det beregningsgrunnlaget som ble lagt til grunn i opptjeningsåret. Dersom risikojusteringen viser at den variable godtgjørelsen skal avkortes, skal dette skje ved at det utbetales færre antall aksjer.

Særordninger

Konkurransesituasjonen samt markedspraksis kan tilsi at det innenfor enkelte områder er ønskelig å etablere særordninger knyttet til variabel godtgjørelse. For ansatte som omfattes av særordninger og som er å anse som ledende ansatte, ansatte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering eller andre ansatte og tillitsvalgte med tilsvarende godtgjørelse (i henhold til Forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond av 1. desember 2010) skal de samme prinsipper som for konsernledelsen gjelde i forhold til kriterier for tildeling samt utbetaling av variabel godtgjørelse. Ansatte med kontrolloppgaver kan ikke omfattes av særordninger.

Godtgjørelsesordningen for 2011

Forhåndsdefinerte krav med hensyn til måloppnåelse for egenkapitalavkastning, likviditetsbuffer og kjernekapitaldekning for 2011 er oppfylt. Styret i SpareBank 1 SR-Bank har vedtatt en konsernbonus på 2,62 prosent av årslønn til ansatte.

Bonusen utbetales med halvparten i kontanter og halvparten i aksjer. Ansatte som velger å beholde aksjene i minimum ett år, vil få tildelt en halv aksje ekstra ("lojalitetsaksje") pr. tidligere tildelt aksje.

For 2011 er det totalt kostnadsført 795 mill kroner i godtgjørelse, fordelt på 1350 ansatte,¹⁸ hvor 720 mill kroner er fast godtgjørelse og 75 mill kroner er variabel ytelse. 25 prosent av total variabel ytelse gjelder særordningene. Det foreligger ingen justering av tildelt godtgjørelse i 2011 da dette er første året for den nye ordningen.

¹⁸ jfr. note 9 i Årsrapport for SpareBank 1 SR-Bank 2011.

Tabell 11: Oversikt overbonusutbetalinger til ledende ansatte og tillitsvalgte i henhold til forskriften (Beløp i 1000 kr)

Offentliggjøring av godtgjørelse	Antall	Godtgjørelse	Herav variabel godtgjørelse
Ledende ansatte; daglig leder, medlemmer av konsernledergruppen ¹⁹	11	17 616	2 786
Ansatte og tillitsvalgte med arbeidsoppgaver av vesentlig betydning for foretakets risikoeksponering	8	10 340	1 345
Andre ledende ansatte	8	22 023	12 200
Ansatte med kontrolloppgaver	8	5 932	538

4.4.9 Kredittrisiko

Kredittrisiko defineres som faren for tap som følge av at kunder eller motparter ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor konsernet.

Kredittrisikoen styres gjennom rammeverket for kredittinnvilgelse, engasjementoppfølging og porteføljestyling. Hovedelementene i rammeverket kan beskrives som vist i figuren nedenfor.

Figur 47: Rammeverk for kredittinnvilgelse

Kredittstrategi

Konsernets primære markedsområde for kredittrisikoeksponering er Rogaland, Agder og Hordaland. Den overordnede kredittstrategien fastsetter at konsernet skal ha en moderat risikoprofil der ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad.

¹⁹ Jfr. note 9 i Årsrapport for SpareBank 1 SR-Bank 2011.

Kredittstrategien støtter opp under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse gjennom:

- Et sunt kredittmiljø, der det stilles tydelige krav til medarbeidernes kunnskaper, ferdigheter og holdninger
- En hensiktsmessig prosess for kredittgivning der det stilles tydelige krav til kvalitet og etterlevelse av konsernets rammeverk for kreditttrisikostyring
- En effektiv risikostyring
- Å tilstrebe en optimal kapitalallokering innenfor vedtatte forretningsstrategi
- Å tilstrebe en lik risikojustert avkastning på kundene over tid innenfor vedtatte forretningsstrategi
- En diversifisert portefølje

Kundenes virksomhet skal ha et langsiktig perspektiv, og kundene skal drive i samsvar med gjeldende lover og forskrifter.

Den overordnede kredittstrategien revideres og godkjennes årlig av styret.

Konsernets kredittstrategi består i tillegg av overordnede kredittstrategiske rammer for å sikre en diversifisert portefølje og en tilfredsstillende risikoprofil. Rammene setter grenser for misligholdssannsynlighet, forventet tap, risikojustert kapital og hvor stor andel av samlet utlånseksponering som kan være mot bedriftsmarkedet. I avsnittene nedenfor gis det en nærmere beskrivelse av rammene:

- *Misligholdssannsynlighet* gir uttrykk for andelen av utlånsporteføljen som statistisk sett antas å gå i mislighold i løpet av en 12 måneders periode (langsiktig utfall). For konsernet skal vektet misligholdssannsynlighet ikke overstige 1,32 prosent i 2011. Ved utgangen av 4. kvartal 2011 er vektet misligholdssannsynlighet 1,15 prosent.
- *Forventet tap* beskriver det tapet konsernet statistisk må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode (langsiktig utfall). For konsernet skal forventet tap ikke overstige 0,21 prosent av eksponering (EAD) i 2011. Ved utgangen av 4. kvartal 2011 er forventet tap 0,19 prosent av eksponering (EAD).
- *Risikojustert kapital* beskriver hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg ut fra et gitt konfidensnivå. For konsernet skal risikojustert kapital i 2011 ikke overskride 2,82 prosent av eksponeringen (EAD) ved et konfidensnivå på 99,97 prosent. Ved utgangen av 4. kvartal 2011 er risikojustert kapital 2,79 prosent av eksponering (EAD).
- *Utlånsvolum bedriftsmarkedsporteføljen*: Utlånsvolumet utenfor personmarkedet skal ikke overstige 45 prosent av totale utlån (EAD) i 2011. Ved utgangen av 4. kvartal 2011 utgjorde utlånsvolumet utenfor personmarkedet 35 prosent av totale utlån.

SpareBank 1 SR-Bank sine porteføljer som er eller vil bli overført til kredittforetakene SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank1 Næringskreditt AS, inkluderes i de ovennevnte kredittstrategiske rammene.

De overordnede kredittstrategiske rammene er viderefordelt på de enkelte forretningsområdene. For bedriftsmarkedet er det også spesifikke rammer for henholdsvis maksimal andel av risikojustert kapital mot enkeltbransjer, gruppen av større kunder og maksimal eksponering mot kunder med høy risiko. I tillegg er det vedtatt at maksimalt tap på en enkelt kunde ikke skal overstige 500 mill kroner. En enkelt kunde inkluderer i denne sammenheng også engasjementer med to eller flere motparter når bestemmende innflytelse eller økonomiske forbindelser mellom disse er slik at økonomiske vansker hos den ene sannsynligvis vil medføre betalingsvanskeligheter for den eller de andre.

De ovennevnte rammene skal sikre en diversifisert portefølje innenfor bedriftsmarkedet.

Bransjen utleie av fast eiendom tilordnes den største rammen for risikojustert kapital av bransjene, og det er også mot denne bransjen SpareBank 1 SR-Bank har størst eksponering. Ved utgangen av 4. kvartal 2011 utgjør eksponeringen mot denne bransjen 17 prosent av samlet risikojustert kapital, og 10 prosent av samlet utlåns eksponering.

SpareBank 1 SR-Bank bruker risikojustert kapital som måleparameter i rammene ovenfor da risikojustert kapital gjenspeiler den faktiske risikoeksponeringen vesentlig bedre enn hva det tradisjonelle fokuset på utlånsvolum gjør.

Engasjement med høy risiko krever betydelig mer risikojustert kapital enn engasjement med lav risiko. Oppsummert er sammenhengen mellom risiko og risikojustert kapital som følgende:

- Engasjement med lav risiko binder i snitt 4 ganger mer risikojustert kapital enn engasjement med laveste risiko.
- Engasjement med middels risiko binder i snitt 12 ganger mer risikojustert kapital enn engasjement med laveste risiko.
- Engasjement med høy risiko binder i snitt 19 ganger mer risikojustert kapital enn engasjement med laveste risiko.
- Engasjement med høyeste risiko binder i snitt 26 ganger mer risikojustert kapital enn engasjement med laveste risiko.

Dette betyr at det kan lånes ut vesentlig færre kroner til kunder med høy risiko enn til kunder med lav risiko.

De kredittstrategiske rammene fastsettes av styret, og eventuelle avvik fra disse skal derfor fremlegges styret for godkjenning. Avdeling for risikostyring rapporterer kvartalsvis utviklingen i de kredittstrategiske rammene til styret. De kredittstrategiske rammene revideres årlig gjennom et samarbeid mellom representanter for forretningsenhetene og avdeling for risikostyring. Dette bidrar til en tilfredsstillende forankring av retningslinjene i forretningsenhetene. Rammene for største engasjement (tapspotensial) er meget godt kjent i kredittmiljøene, og avvik forekommer ikke.

Kredittrisikoaansvarlig vil gjennom sin tilstedeværelse i konsernets hovedkredittutvalg følge opp eventuelle avvik fra kredittstrategi og påpeke disse både ved innstilling og overfor fullmaktshaver (administrerende direktør) før endelig beslutning fattes.

Kredittpolitiske retningslinjer

De kredittpolitiske retningslinjene fastsetter minimumskrav som gjelder for alle typer finansiering, unntatt for engasjementer innvilget som ledd i utøvelse av særskilte kredittsikringsfullmakter. I tillegg til de generelle kredittpolitiske retningslinjene, er det utarbeidet et sett av mer spesifikke kredittpolitiske retningslinjer knyttet til bransjer eller segmenter som kan innebære en særskilt risiko.

De kredittpolitiske retningslinjene revideres minimum årlig og godkjennes av administrerende direktør, med orientering til styret. Eventuelle avvik fra kredittpolitiske retningslinjer skal begrunnes og godkjennes på direktørnivå.

Generelle kredittpolitiske retningslinjer

De generelle kredittpolitiske retningslinjene tar utgangspunkt i et generelt aktsomhetskrav knyttet til egenkapital, der det fastslås at et selskap til enhver tid skal ha en robust egenkapital som er forsvarlig ut fra risikoen og omfanget av virksomheten i selskapet.

I enkelte tilfeller skal konsernet ikke ta kreditt risiko. Dette gjelder i følgende tilfeller:

- Det foreligger nedskrivning på kunden
- Kundens bokførte egenkapital er negativ
- Finansiering av aksjer eller finansinstrumenter
- Finansiering av immaterielle eiendeler
- Sikkerhet kompenserer for manglende risikokapital fra eier
- Kundens beregnede misligholdssannsynlighet overstiger 10 prosent

Ved finansiering av aksjer og finansinstrumenter gis det imidlertid åpning for å ta kreditt risiko i forbindelse med investering i markedsbaserte verdipapirer og ved industrielt betingede oppkjøp. Det siste gjelder også ved finansiering av immaterielle eiendeler. I tillegg gis det på visse vilkår åpning for finansiering av aksjer eller finansinstrumenter i forbindelse med produktet VP finansiering (lånefinansiering av aksjeinvesteringer), men i sistnevnte tilfelle gjelder særskilte begrensninger knyttet til kundens misligholdssannsynlighet, maksimal finansieringsgrad på det enkelte verdipapir og minstekrav til diversifisering av porteføljen.

Kredittpolitiske retningslinjer knyttet til spesifikke segmenter eller bransjer

Ved finansiering av tomter og utvikling av fast eiendom skal maksimal finansieringsgrad som hovedregel være 20 prosent. Finansieringsgraden differensieres ved ulike finansieringsformål etter følgende hovedregler:

- Finansieringsgrad 80 prosent ved kjøp av ferdig regulerte tomter
- Finansieringsgrad 50 prosent ved kjøp av uregulerte tomter
- Finansieringsgrad 50 prosent ved finansiering av infrastruktur

Det skal ikke innvilges finansiering til kjøp av uregulerte tomter som i følge kommuneplanen er avsatt til et annet formål enn det aktuelle formål.

Ved finansiering av utbygging av fast eiendom er hovedregelen at maksimal finansieringsgrad skal være 20 prosent. I tillegg settes det som hovedregel krav til minimum 70 prosent forhåndssalg før diskontering. Generelt gjelder at kundens egenfinansiering alltid skal brukes først i prosjektet. Ved finansiering av større enkeltprosjekter skal kvalifisert byggelånskrollør benyttes.

Ved finansiering av fast eiendom for utleie skal samlet finansiering ikke overstige 11 ganger årlige brutto leieinntekter. En samlet finansiering opp mot 11 ganger årlige brutto leieinntekter kan bare finne sted dersom en samlet vurdering av rentenivået, leiekontraktenes varighet, leietagernes godhet, eiendommens beliggenhet, eiendommens beskaffenhet og grad av rentesikring tilsier det.

Ved finansiering av skipsfart gjelder at det bare skal finansieres tonnasje typer med lav risiko, og som hovedregel skal det ikke innvilges finansiering av skip eldre enn 25 år. I tillegg forutsettes det minsteverdiklausuler (MVC) på minimum 125 prosent og forsikringsdekning på minimum 120 prosent av lånesaldo. Det settes også krav til classeselskap og flaggstat.

Ved deltagelse i syndikater forutsettes det at kunden etter konsernets egen vurdering risikoklassifiseres som middels risiko eller bedre. Kunden skal ha en klar norsk forankring, og agentbanken skal være

blant de norske hovedbankforbindelsene og samtidig ha den nødvendige kompetanse til å håndtere engasjementet.

Retningslinjene for deltagelse i syndikater gjelder også ved finansiering i utlandet, men her er det et krav at SpareBank1 SR-Bank er blant de norske hovedbankforbindelsene.

Ved finansiering av markedsbaserte verdipapirer stilles det strenge krav til finansieringsgraden. Finansieringsgraden er begrenset til henholdsvis 70 prosent for fond og 50 prosent for aksjer og egenkapitalbevis notert på Oslo Børs. Øvrige markedsbaserte verdipapirer finansieres som hovedregel ikke. For produktet VP finansiering er finansieringsgraden begrenset til maksimalt 70 prosent.

Ved verftsfinansiering forutsettes det kontrakt med velrenommert og finansielt solid rederi, og innbetaling fra reder på minimum 20 prosent i prosjektets tidlige fase. Skrogverftet må være i stand til å stille nødvendige tilbakebetalingsgarantier. Det forutsettes også at verftet har egenlikviditet.

Oppkjøpsfinansiering: Ved oppkjøpsfinansiering skal det foreligge en tredjeparts gjennomgang av alle oppkjøpte selskaper, og konsernet skal godkjenne både kjøps- og salgsavtalen. Låneavtalen skal utarbeides av godkjent advokat.

De kredittpolitiske retningslinjene revideres årlig gjennom et utstrakt samarbeid mellom representanter for henholdsvis bedriftsmarkedsdivisjonen og avdeling for risikostyring kreditt. Dette bidrar til en god forankring av retningslinjene i kredittmiljøene.

Kredittrisikoansvarlig følger gjennom sin tilstedeværelse i konsernets hovedkredittutvalg opp eventuelle avvik fra kredittpolitiske retningslinjer og påpeker disse både ved innstilling og overfor fullmaktshaver (administrerende direktør) før endelig beslutning fattes.

Kredittfullmaksreglement

Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer innen visse rammer kredittfullmaktene til administrerende direktør, som igjen kan videredelegere disse innenfor egne fullmakter. De delegerede kredittfullmaktene er knyttet opp mot et engasjements forventede tap og dets misligholdssannsynlighet.

Fullmaktene er personlige. Det innebærer at kredittutvalgene ikke har beslutningsmyndighet, men innstiller til fullmaktshaver. Dersom innstilling fra kredittutvalg ikke foreligger, reduseres fullmaktsgrensene. Generelt er fullmaktene romslige dersom et engasjements forventede tap og misligholdssannsynlighet tilsier lav risiko, mens fullmaktene strammes inn progressivt med økende risiko.

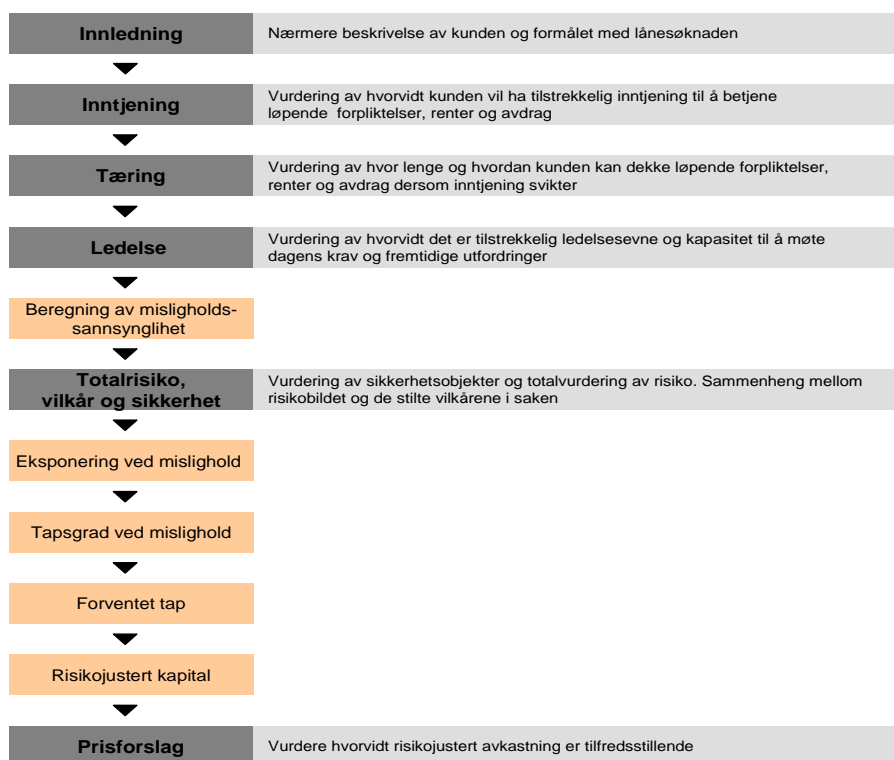
Kredittfullmaksreglementet gjennomgås årlig, og endringer godkjennes av administrerende direktør med orientering til styret. Dette gjelder imidlertid ikke endringer i administrerende direktørs kredittfullmakter da disse godkjennes av styret. Årlig revisjon av fullmaktene foregår gjennom et utstrakt samarbeid mellom representanter for forretningsenhetene og avdeling for risikostyring kreditt. Dette bidrar til en god forankring av fullmaksreglementet i kredittmiljøene.

Kredittrisikoansvarlig følger gjennom sin tilstedeværelse i konsernets hovedkredittutvalg opp eventuelle avvik fra kredittfullmaksreglementet og påpeker disse både ved innstilling og overfor fullmaktshaver (administrerende direktør) før endelig beslutning fattes.

Kredittbehandlingsrutiner

Kredittbehandlingsrutinene regulerer i detalj alle forhold knyttet til konsernets kredittgivning og engasjementsoppfølging. Kredittgivningsprosessen kan beskrives som vist i figuren nedenfor.

Figur 48: Kredittvurderingsprosessen

Kredittbehandlingsrutinene er beskrevet i bankens system for prosess- og rutinebeskrivelse. Prosess- og rutiner oppdateres fortløpende slik at siste gyldige versjon alltid er tilgjengelig. Rutinene er forholdsvis omfattende og det arbeides kontinuerlig med å optimalisere systemet for enklere og raskere tilgang til riktig rutinebeskrivelse.

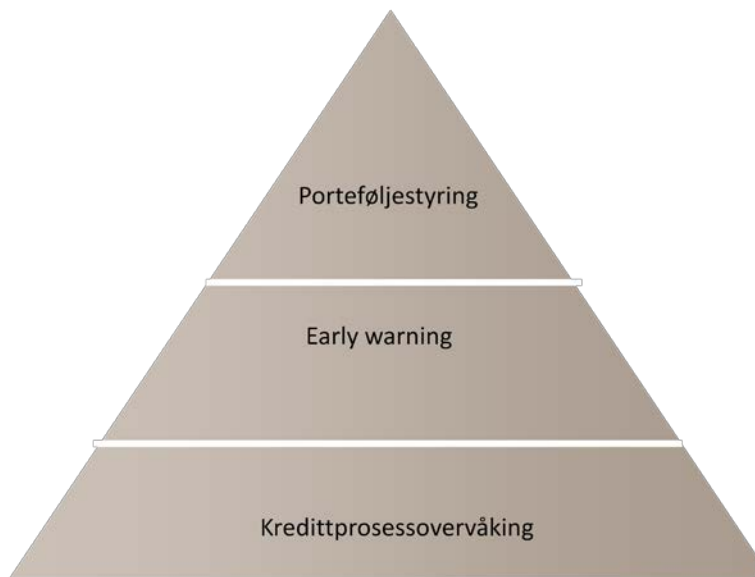
Både bedriftsmarkeds- og personmarkedsdivisjonen har etablert en tilfredsstillende kredittprosess gjennom etablerte rutiner og retningslinjer, samt løpende oppfølging og overvåking.

Oppfølging og rapportering

Etter at engasjementene er innvilget foretas det en løpende engasjements- og porteføljeovervåking. Kredittrisikoen følges overordnet opp ved bruk av konsernets porteføljestyringssystemer, systemer for tidlig varsling av sentrale utviklingstrekk (early warning) og systemer for overvåking av kvaliteten i selve kredittinnvilgelsesprosessen. Rammeverket er vist i figuren nedenfor.

Informasjon og kommunikasjon har godt fokus i konsernet. Konsernets overordnede risikoeksponering og risikoutvikling følges opp gjennom periodiske risikorapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikoovervåking og rapportering foretas av avdeling for risikostyring og compliance.

Figur 49: Rammeverk for kredittrisikoppfølging

Porteføljestyring

Konsernets risikoeksponering følges opp ved hjelp av et overordnet porteføljestyringssystem. Systemet inneholder en mengde informasjon om risikoen på både aggregert og detaljert nivå. Dette gjør det mulig med effektiv overvåking og styring av risikoutviklingen i porteføljen. Det foretas en månedlig oppdatering av all porteføljefinformasjon inkludert oppdatering av misligholdssannsynligheten på kundene. Utviklingen av risikoen i porteføljene følges opp med særlig vekt på utviklingen i risikoklassifisering (migrering), forventet tap, risikojustert kapital og risikojustert avkastning.

Early Warning

Konsernets early warning system gir anledning til løpende oppfølging av sentrale risikodrivere på kundene som en viktig indikator for potensiell misligholdsutvikling. Hensikten er å fange opp sentrale utviklingstrekk på et tidligst mulig tidspunkt.

Eksempel på slike risikodrivere er:

- Kortsiktig og gjentatte mislighold
- Utvikling i rammeutnyttelse – både kassekreditter, byggelån og fleksilån
- Utvikling i antall avdragsutsettelse
- Offisielle kunngjøringer

Kredittprosessovervåking

Konsernets systemer for overvåking av kredittinnvilgelsesprosessen gir mulighet for en løpende oppfølging av kredittkvaliteten og den risikojusterte avkastningen på nye engasjement. Systemet er godt egnet til sammenligning av kvalitet på tvers av avdelingene, og muliggjør tidlig handling hvis enkeltavdelinger har en uønsket utvikling i den løpende kredittpraksisen.

4.4.10 Markedsrisiko

Markedsrisiko er en samlebetegnelse som omfatter risikoen for tap knyttet til poster på og utenfor balansen som følge av endringer i markedspriser. Verdipapirrisiko, valutarisiko, renterisiko, risiko forbundet med egenbeholdning og/eller bruk av egenkapital i syndikater, samt garantistillelse for fulltegning av emisjoner er inkludert i denne risikoklassen.

Markedsrisikoen styres gjennom rammeverket som vist i figuren nedenfor.

Figur 50: Rammeverk for oppfølging av markedsrisiko

Risikostrategi

Markedsrisiko i SpareBank 1 SR-Bank relateres i all hovedsak til konsernets langsiktige investeringer i verdipapirer. I tillegg har konsernet en viss eksponering for markedsrisiko fra handelsaktiviteter i rente- og valutamarkedene, samt fra aktiviteter som understøtter ordinær innlåns- og utlånsvirksomhet. Konsernets eksponering overfor markedsrisiko er moderat.

Risikostrategien definerer konsernets risikovilje innen egenhandel og kundehandel i rente- og valutarelaterte produkter, tilrettelegging av obligasjoner, osv. Strategien med tilhørende spesifisering av nødvendige risikorammer, rapporteringslinjer og fullmakter skal behandles og godkjennes av konsernets styre minimum årlig.

Fullmakter

Styrefastsatte rammer relatert til SR-Markets og Treasury skal delegeres fra Administrerende Direktør til navngitte personer.

Retningslinjer og rutiner

Retningslinjer og rutiner for SR-Markets skal være godt beskrevet i SJEKK, som er bankens system for prosess- og rutinebeskrivelse. SJEKK oppdaterer prosesssteg og rutiner fortløpende slik at siste gyldige versjon alltid er tilgjengelig. Rutinene skal være kjente og etterleves tilfredsstillende av personer involvert i styring og kontroll av markedsrisiko.

Konsernets markedsrisiko skal måles og overvåkes med bakgrunn i fastsatte rammer. Ansvar for løpende posisjonsavstemming og måling av konsernets markedsrisikoeksponering ligger hos middle office i SR-Markets. Risk manager markeds- og likviditetsrisiko er ansvarlig for å føre løpende kontroll med risikomålingen og for den uavhengige risikorapporteringen både internt og eksternt.

Renterisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i rentenivået. Konsernets renterisiko reguleres av rammer for maksimal verdiendring ved en endring i rentenivået på én prosent. Maksimalt nettotap skal i 2011 ikke overstige 60 mill kroner på totalbalansen. Innenfor de ulike løpetidsbåndene er følgende delrammer gjeldende:

Tabell 12: Delrammer innenfor de ulike løpetidsbåndene

Løpetidsbånd	Ramme på effekt av en renteendring på 1 % på totalbalansen
0 – 3 mnd	NOK 50 mill
3 mnd – 6 mnd	NOK 50 mill
6 mnd – 9 mnd	NOK 40 mill
9 mnd – 1 år	NOK 40 mill
Hvert år (1-10)	NOK 30 mill
10 år eller mer	NOK 30 mill

Valutakursrisiko er risikoen for tap ved endringer i valutakursene. Konsernet måler valutarisikoen ut fra nettoposisjoner i de ulike valutaer hvor konsernet har eksponering. Valutakursrisikoen reguleres av nominelle rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i én enkeltvaluta. Overnatten kursrisiko for valuta må netto ikke overstige 100 mill kroner pr enkeltvaluta og 125 mill kroner aggregert.

Kursrisiko knyttet til verdipapirer er risikoen for tap som oppstår ved endringer i verdien på konsernets obligasjoner, sertifikater og egenkapitalinstrumenter. I kvantifisering av risiko knyttet til verdifall på likviditetsporteføljen skiller SpareBank 1 SR-Bank mellom systematisk risiko (markedsrisiko) og usystematisk risiko (misligholdsrisiko). Misligholdsrisiko forbundet med nevnte portefølje kvantifiseres som kredittrisiko. Investeringer som er klassifisert som "hold til forfall" regnskapsføres etter amortisert kost og er derfor ikke regnskapsmessig utsatt for markedsrisiko. Konsernets risikoeksponering mot denne formen for verdipapirrisiko er regulert gjennom rammer for maksimale investeringer i de ulike porteføljene.

Risikojustert kapital forbundet med markedsrisiko måles og følges opp etter Value at Risk (VaR) prinsippet. VaR-modellen dekker konsernets rente- og valutarisiko på og utenfor handelsbalansen, samt verdipapirrisikoen forbundet med konsernets investeringer i omløps- og anleggsaksjer.

VaR-modellen dekker ikke generell spreadrisiko (systematisk risiko) forbundet med konsernets investeringer i obligasjoner og sertifikater. Generell spreadrisiko er risikoen for at verdipapirenes markedsverdi faller på grunn av en generell økning i kredittspreadene. Modellen som benyttes for å kvantifisere risikojustert kapital for generell spreadrisiko er hentet fra Finanstilsynets modul for markeds- og kredittrisiko i livselskaper.

Modellene som benyttes for å beregne risikojustert kapital for markedsrisiko er et viktig verktøy i forbindelse med konsernets kapitalallokering og måling av risikojustert avkastning, men de benyttes ikke i den daglige styringen av markedsrisiko.

Organisasjonskultur

For en nærmere beskrivelse av organisasjonskultur henvises det til kapittel 4.4.8 Organisering og organisasjonskultur.

Kompetanse

Markedsrisiko er et sammensatt og komplisert risikoområde og det stilles derfor høye krav til den enkeltes faglige og systemmessige kompetanse. Dette gjelder både innenfor megler- og investeringsområdet så vel som innenfor risikostyringsområdet. Konsernet satser kontinuerlig på å bygge relevant kompetanse innenfor området gjennom intern og ekstern undervisning, samt godkjente autorisasjonsordninger.

4.4.11 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser.

Analyser av tidligere nasjonale og internasjonale konkurser og finansskandaler viser at operasjonell risiko ofte er den utløsende årsaken. SpareBank 1 SR-Bank er derfor opptatt av å være en av de ledende bankene i Norden på måling og styring av operasjonell risiko.

SpareBank 1 SR-Bank har finansiert et professorat innenfor operasjonell risiko ved Universitetet i Stavanger (UiS), og er dessuten en vesentlig bidragsyter på masterutdanningen innenfor helhetlig risikostyring. I tillegg har SpareBank 1 SR-Bank vært initiativtaker til et større forskningsprosjekt innenfor operasjonell risiko i samarbeid med UiS og SpareBank 1-alliansen.

Formålet med prosjektet er å etablere Norge og bankene som et faglig tyngdepunkt i Europa innenfor styring og måling av operasjonell risiko. Dette skal blant annet skje gjennom forskning, utdanning og erfaringsoverføring fra fagmiljøet innenfor risikoanalyse ved UiS. Dette fagmiljøet er anerkjent som et av de ledende forskningsmiljøene i verden innenfor området.

Hovedelementene i SpareBank 1 SR-Bank sitt rammeverk for styring av operasjonell risiko er vist i figur 51 nedenfor.

Figur 51: Rammeverk for styring av operasjonell risiko

Strategi operasjonell risiko

Risikostrategien for operasjonell risiko fastsettes minimum årlig av styret. Risikostrategien setter rammer for forventet tap og risikojustert kapital. Konsernet har en effektiv risikostyring og overvåking for å sikre at ingen enkelthendelser forårsaket av operasjonell risiko skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad. Risikostyringen skal være fundert på innsikt og forståelse for hva som skaper og driver operasjonell risiko i konsernet, og i størst mulig grad forene effektive prosesser med lav risiko eksponering.

Risikoanalyser

Det gjennomføres minimum årlig en risikovurdering og analyse av alle vesentlige forretnings- og støtteprosesser i konsernet for å identifisere operasjonelle risikofaktorer. For alle identifiserte risikoer vurderes sannsynligheten for at hendelsen skal oppstå og hvilket potensielt tap dette kan gi, og om eksisterende kontroll og styringstiltak er tilstrekkelige for å håndtere risikofaktoren eller om det er nødvendig å implementere ytterligere tiltak.

Risikovurderingene og analysene gjennomføres blant annet ved hjelp av arbeidsmøter hvor prosessansvarlige og fageksperter med inngående kunnskap og erfaring deltar. Bruk av bankinterne data og historikk fra tidligere hendelser nasjonalt og internasjonalt inngår også som viktig input i scenario analysene som utarbeides. Gjennomgangene ledes av avdeling for risikostyring og compliance, og det arbeides kontinuerlig med å videreutvikle analysene slik at disse gir god merverdi både for forretningsenhetene og risikomiljøet.

I henhold til *Forskrift om risikostyring og internkontroll* er det lovpålagt å gjennomføre lederbekreftelse av risikostyring for konsernet. Det er etablert gode prosesser og rammeverk for risikostyring, og gjennomføring av årlig lederbekreftelse er en del av dette. Spørsmålene i lederbekreftelsen tilpasses den enhet lederen tilhører og endres/tilpasses fra år til år. Lederne gjør også en vurdering av om de etablerte kontroll- og styringstiltakene virker hensiktsmessige, og de rapporterer de største risikoene basert på egenvurdering.

For konsernet er ledebekreftelsen et supplement til risikoanalysene som gjennomføres for alle vesentlige forretnings- og støtteprosesser, og gir konsernets ledelse verdifull informasjon om kvalitet og etterlevelse i den kontinuerlige risikostyring som utføres i organisasjonen.

Konsernet har etablert en egen kvalitetssikringsrutine og modell før lansering av nye produkter og implementering av nye aktiviteter. Formålet er å sikre at nye aktiviteter og produkter er tilstrekkelig risikovurdert før implementering eller lansering. Viktige områder som vurderes er lønnsomhet, kompleksitet både internt og ovenfor kunde, systemløsninger og sikkerhet og om konsernet eksponeres mot nye typer risiko. Det gjennomføres også en juridisk vurdering som skal påse at konsesjoner, lover og forskrifter er ivaretatt og etterlevs. I tillegg er det etablert en egen godkjennelseskomité for nye produkter som gjør en samlet risikovurdering på bakgrunn av den gjennomførte analysen.

Rapportering av uønskede hendelser

Konsernet har en egen database for rapportering og oppfølging av uønskede hendelser. Alle vesentlige operasjonelle hendelser som potensielt kan medføre tap eller der tap har oppstått skal registreres i konsernets database. Uønskede hendelser følges opp og forbedringstiltak vurderes og iverksettes der dette finnes hensiktsmessig.

Formålet er at konsernet i størst mulig grad skal fange opp alle vesentlige hendelser som inntreffer og kunne ta ut læringseffekt av dette, og konsernet arbeider kontinuerlig med videreutvikling av databasen og forbedring av rapporteringsgrad. Som del av dette arbeidet tas det sikte på å benytte forskningsresultater fra pågående forskning ved Universitetet i Stavanger på hvordan man kan ta ut størst mulig læringseffekt av registrerte hendelser og hva som motiverer organisasjonen til å registrere uønskede hendelser.

Basert på resultatene fra risikoanalyser, lederbekreftelse risikostyring og rapportering av uønskede hendelser, evalueres og implementeres risikoreducerende tiltak der dette finnes nødvendig. Konsernet har en policy om at sannsynlighetsforebyggende tiltak skal prioriteres foran konsekvensreducerende tiltak. Viktige risikoreducerende tiltak som brukes aktivt er forebyggende analyser, kompetanseutvikling, arbeidsdeling, systemkontroller, dokumentasjon av rutiner og etterkontroller. Det er også etablert tiltak for å redusere konsekvens, eksempelvis outsourcing og forsikringsordninger som er etablert for blant annet å dekke tap som følge av brann, driftsstans av alvorlig grad og kriminalitet.

Beredskapsplaner

Det er utarbeidet beredskapsplaner som beskriver hvordan krisesituasjoner skal håndteres i konsernet. Formålet med beredskapsplanene er å begrense de negative effektene av slike hendelser samt opprettholde forsvarlig drift.

Konsernets beredskapsplaner dekker blant annet områdene sikkerhet og IKT (informasjons- og kommunikasjonsteknologi) hvor beredskapsplan for sikkerhet omfatter fysiske skader ved naturkatastrofe, vannskader, langvarige strømbrudd, pandemi, terror, korrupsjon og lignende. Beredskapsplanen for IKT beskriver hvordan konsernet skal håndtere uventede systemavbrudd som følge av hacking, serverproblemer eller andre tekniske problemer, samt hvordan beskytte kritiske tjenester og systemer mot negative konsekvenser ved feil eller uhell. I tillegg gir planen en beskrivelse av hvordan videre drift skal ivaretas ved en eventuell hendelse.

Beredskapsplanene testes, evalueres og oppdateres jevnlig. Beredskapsplanene er under kontinuerlig forbedring og vil fremover omfatte mer detaljerte beskrivelser og hyppigere oppdateringer.

Oppfølging og rapportering

Konsernet har en effektiv risikostyring og oppfølging for i størst mulig grad å sikre at enkelthendelser forårsaket av operasjonell risiko ikke skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad. Forretnings- og støtteenhetene har ansvaret for den daglige oppfølging og overvåking av operasjonell risiko med bistand fra prosessorganisasjonen. Avdeling for risikostyring og compliance har ansvaret

for den løpende og uavhengige overvåkingen av konsernets operasjonelle risiko, og for å støtte og utfordre styring av operasjonell risiko i organisasjonen.

Den uavhengige oppfølging av konsernets operasjonelle risikoer anses for å være effektiv og for å gi ledelsen og styret en god oversikt over de mest vesentlige operasjonelle risikoene i konsernet gjennom kvartalsvis rapportering og ad-hoc rapporter ved behov. Det er imidlertid fokus på å etablere bedre og mer formaliserte prosesser for læringsløyper opp mot den daglige risikostyringen i organisasjonen. Dette for å sikre at endringer i risikobildet basert på interne eller eksterne faktorer raskt kommuniseres og forankres hos riktig beslutningstaker og at eventuelle tiltak vurderes og implementeres.

4.4.12 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke er i stand til å refinansiere sin gjeld eller ikke har evnen til å finansiere økning i eiendeler.

Likviditetsrisikoen styres gjennom rammeverket som vist i figuren nedenfor.

Figur 52: Rammeverk for likviditetsrisiko

Likviditetsstrategi

Likviditetsstrategien skal gjenspeile bankens konservative risikoprofil og bidra til at konsernet når sine strategiske mål. Følgende overordnede mål gjelder for konsernets likviditetsstyring:

”SpareBank 1 SR-Bank skal i en normalsituasjon overleve i minimum 12 måneder uten ekstern tilgang til likviditet.”

Fullmakter

Styrefastsatte rammer relatert til Treasury skal delegeres fra Administrerende Direktør via Konserndirektør Økonomi/finans til navngitte personer i Treasury.

Rutiner og retningslinjer

Retningslinjer og rutiner skal beskrives i SJEKK, som er bankens system for prosess- og rutinebeskrivelse. SJEKK oppdaterer prosess- og rutiner fortløpende slik at siste gyldige versjon alltid er tilgjengelig.

KLU Risiko- og kapitalstyring og Balansekomiteén

Hovedfokuset til Risiko- og kapitalstyringskomiteen er overvåking og kontroll av de faktorer som direkte og indirekte påvirker bankens likviditets- og refinansieringsrisiko. Risiko- og kapitalstyringskomiteens ansvarsområde innbefatter innstilling til likviditetsmessig beredskapsnivå og iverksettelse av beredskapsplan. Balansekomiteen i SpareBank 1 SR-Bank er et rådgivende organ i forhold til operativ styring av bankens balanse innenfor de rammer som er trukket opp av bankens styre. Hovedfokuset til balansekomiteen er overvåking og kontroll av de faktorer som direkte og/eller indirekte påvirker bankens finansieringsevne.

Beredskapsplan

Konsernet har utarbeidet en beredskapsplan for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige finansmarkeder. Beredskapsplanen for 2011 definerer ansvarsområder og bestemmer konkrete krisetiltak for involverte ansatte i konsernet. Hensikten med beredskapsplanen er å gjøre det mulig for styret og konsernledergruppen å gjennomføre nødvendige tiltak basert på et korrekt og tilstrekkelig informasjonsgrunnlag.

Beredskapsplanens hovedelementer inkluderer:

- Identifikasjon og vurdering av nivået på en likviditetskrise
- Rapporteringsplikt og rapporteringslinjer ved gitt beredskapsnivå
- Fordeling av ansvar ved gitt beredskapsnivå
- Detaljert arbeidsplan ved gitt beredskapsnivå (tiltak for å erstatte bortfall av kontantstrøm)

SpareBank 1 SR-Banks beredskapsplan inkluderer tre overordnede beredskapsnivåer:

- *Nivå 1:* Det er fare for at en likviditetskrise kan ramme konsernet
- *Nivå 2:* Likviditetskrise rammer konsernet til en viss grad
- *Nivå 3:* Likviditetskrise rammer konsernet i stor grad.

Beredskapsplanen er en del av konsernets likviditetsstrategi og oppdateres etter behov, men minimum årlig.

I tillegg til beredskapsplanleggingen har SpareBank 1 SR-Bank også utviklet en stresstest som analyserer konsernets likviditetsmessige sårbarhet i perioder uten ekstern tilgang på likviditet. Stresstesten tar utgangspunkt i ulike scenarioer under forutsetningen om full utnyttelse av rammer, og representerer således en ”worst case”-simulering på konsernets netto refinansieringsbehov i en krisesituasjon. Alle scenarioene er av en slik karakter at konsernets beredskapsplaner iverksettes.

Organisasjonskultur

For en nærmere beskrivelse av organisasjonskultur henvises det til kapittel 4.4.8 Organisering og organisasjonskultur.

Rapportering og oppfølging

Konsernets utlån finansieres hovedsaklig med kundeinnskudd og langsiktig verdipapirgjeld. Likviditetsrisikoen begrenses ved at verdipapirgjelden fordeles på ulike markeder, innlånskilder, instrumenter og løpetider.

Det er konsernets treasuryavdeling som har ansvaret for den operative likviditetsstyringen. Daglig måling og overvåking av konsernets likviditetsrisiko utføres av Treasury. Back office og middle office i SR-Markets ivaretar kontrollfunksjonen på transaksjonsnivå, mens risikoanalyser, risikomåling og rapportering av rammeutnyttelse utføres av risk manager markeds- og likviditetsrisiko.

Kompetanse

God likviditetsstyring er en av grunnpilarene i forhold til konsernets kunderelaterte virksomhet. Det stilles derfor høye krav til treasuryavdelingens faglige og systemmessige kompetanse. Konsernet satser kontinuerlig på å bygge relevant kompetanse innenfor området gjennom intern og ekstern undervisning, samt godkjente autorisasjonsordninger.

4.4.13 Eierrisiko

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 SR-Bank blir påført negative resultater fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 SR-Bank har en vesentlig eierandel og innflytelse.

SpareBank 1 SR-Bank har sterkt fokus på styring og kontroll i selskaper hvor banken har fullt eller delvis eierskap.

I selskaper som er deleid, enten gjennom direkte eierskap fra SpareBank 1 SR-Bank eller indirekte gjennom eierskapet på 19,5 prosent i SpareBank 1 Gruppen, er SpareBank 1 SR-Bank som største bank i alliansen representert som styremedlem i alle selskaper av spesiell betydning.

I konsernet er all oppfølging av eierposter samlet under konserndirektør økonomi og finans. All rapportering fra de enkelte selskap og spørsmål vedrørende kapitalutvidelser med videre gjennomgås her. Gjennom aktiv styredeltakelse i en rekke av de deleide selskapene sikres et godt informasjonstilfang som ivaretar SpareBank 1 SR-Banks eierinteresser. I saker som har karakter av å være viktig for SpareBank 1 SR-Banks øvrige virksomhet bringer den enkelte styreleder/styremedlem saken inn for plenumsdiskusjon i konsernledergruppen. Gjennom denne strukturen for virksomhetsstyring og kontroll oppleves kvaliteten i styring og kontroll å være godt ivaretatt.

Årlig fastsettes risikorammer og tildeling av egenkapital for de enkelte selskaper i konsernets styre. Til grunn for dette ligger et rammeverk for vurdering av risiko. Sett i forhold til rammeverket for risikoavdekking på konsernets operasjoner på kredittsiden er ikke rammeverket like godt utviklet på eiersiden, men det arbeides kontinuerlig med å videreutvikle dette for på den måten å oppnå en enda bedre styring av risikoen knyttet til eierskap.

De enkelte områder følges tett opp gjennom den faste strukturen på virksomhetsstyringsmøter i konsernet og rapportering til konsernstyrenivå. De virksomhetsområder som er organisert som egne datterselskaper har samme struktur på styremøter som konsernet for øvrig. Som følge av dette kan korrigerende tiltak raskt iverksettes dersom utviklingen på viktige styringsparametre eller forhold av ekstern karakter krever tiltak for å ivareta verdiskapning og risikostyring.

4.4.14 Forretningsrisiko

Forretningsrisiko er risikoen for uventede inntekts- og kostnadssvingninger som følge av endringer i eksterne forhold som markedssituasjonen eller myndighetenes reguleringer.

Konsernet har over lengre tid utviklet et godt diversifisert inntektsgrunnlag, slik at en eventuell svikt innenfor enkelte produktgrupper eller kundesegmenter ikke skal få vesentlige konsekvenser over tid. Konsernet har over tid utviklet en kostnadseffektiv drift i kombinasjon med kontinuerlig kompetanseheving og utvidelse av virksomheten hva gjelder produktbredde og geografi. SpareBank 1 SR-Bank har gjennom flere år lagt systematisk vekt på verdikjedetenkning og utvikling av produkter og tjenester.

Konsernet har gjennom sitt systematiske arbeid i dag en stor grad av samhandling på tvers av divisjoner og datterselskaper. Samhandlingen kan likevel bli bedre og potensialet er tilstede for ytterligere å hente ut merforretning gjennom verdikjeden.

4.4.15 Omdømmerisiko

Omdømmerisiko er risikoen for svikt i inntjening og kapitaltilgang på grunn av sviktende tillit og omdømme i markedet, dvs. hos kunder, motparter, aksjemarked og myndigheter.

SpareBank 1 SR-Bank har etablert en overordnet kommunikasjonsstrategi som skal sikre at informasjon formidles internt og eksternt på en måte som støtter opp om virksomhetens verdigrunnlag, mål og visjon. ”Skikkelig bank” er det bærende element i konsernets kommunikasjonsstrategi.

SpareBank 1 SR-Bank har også implementert en intern prosess for identifisering og evaluering av konsernets risikobilde for omdømme. Evalueringen gjennomføres årlig. Alle omdømmerisikoene blir evaluert opp mot iboende risiko og etablerte kontroll- og styringstiltak. Det implementeres forbedringstiltak ved behov. Gjennom analysene basert på vitenskapelige metoder og samstemming av disse, lukes eventuelle feilvurderinger bort. Resultatene av de årlige analysene gjennomgås, diskuteres og eventuelt operasjonaliseres etter gjennomgang for ulike nivåer i organisasjonen, inklusiv styret og konsernledelsen.

Konsernet har fortløpende overvåking av omdømme. Både gjennom daglig overvåking og vurdering av mediebildet, samt fortløpende overvåking av omtaler i ulike sosiale kanaler. De fortløpende daglige vurderinger forsøkes gjennomført på en så objektiv måte som mulig. Medlemmer av konsernledelsen og andre nøkkelpersoner får daglige rapporter over mediebildet.

4.4.16 Strategisk risiko

Strategisk risiko er risikoen for tap som følge av feilslåtte strategiske satsninger.

SpareBank 1 SR-Bank har en årlig strategiprosess som involverer styret, ledelse, nøkkelpersoner, divisjoner og datterselskap i arbeidet. Arbeidet ender ut i et strategisk målbilde for neste tre års periode med en tilhørende forretnings- og handlingsplan. Forretningsplanen viser tydelig de prioriteringer som konsernet har gjort for perioden basert på scenarioer og konkurranse- og markedssituasjon. Forretnings- og handlingsplanen er mest detaljert for det nærmeste året.

Konsernledelsen foretar både månedlig og tertialvis evaluering av konsernets prestasjoner og strategiske retning. I den tertialvise evalueringen vurderes også aktuelle nye initiativ og tiltak som må iverksettes basert på endringer i forutsetninger eller endringer i markedssituasjon. Strategiarbeidet er således fleksibelt i sin tilnærming og kan ivareta både kortsiktige og langsiktige målsettinger.

4.4.17 Compliance risiko (etterlevelse)

Compliance risiko er risikoen for at konsernet pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende etterlevelse av lover og forskrifter.

I figuren nedenfor gjengis hovedelementene i rammeverket for compliance.

Figur 53: Rammeverk for styring av compliance risiko

Rammeverket for compliance bygger i hovedsak på EBAs Internal Governance, Basel Committee on Banking Supervision; "Compliance and the compliance function in banks" og Finanstilsynets "Modul for evaluering av overordnet styring og kontroll".

Compliance policy

Compliance policy skal sikre at konsernets ikke pådrar seg offentlige sanksjoner/bøter eller økonomisk tap som følge av manglende implementering og etterlevelse av lover og forskrifter. Konsernets compliance policy vedtas av styret og beskriver hovedprinsippene for ansvar og organisering.

Konsernet er opptatt av å ha gode prosesser for å sikre etterlevelse av gjeldende lover og forskrifter. Effektive virkemidler for å oppnå dette er:

- Et tydelig verdigrunnlag som er klart kommunisert og forstått i organisasjonen
- En prosess for å fange opp, kommunisere og implementere endringer i lover og forskrifter
- En prosess for å følge opp og rapportere etterlevelsen av lover og forskrifter

Retningslinjer og rutiner

Konsernets compliance funksjon ivaretas av avdeling for risikostyring og compliance som er organisert uavhengig av forretningsenhetene. Avdelingen har det overordnede ansvaret for rammeverk, oppfølging og rapportering innenfor compliance området.

Konsernet har egen compliance ansvarlig for konsernets verdipapirforetak, som har ansvaret for å kontrollere at bankens virksomhet knyttet til ytelse av investeringstjenester til enhver tid drives i samsvar med regelverket for verdipapirhandel. Compliance ansvarlig i verdipapirforetaket rapporterer direkte til daglig leder for verdipapirforetaket og rapporterer i tillegg til avdeling for risikostyring og compliance.

Lederne i konsernet er operativt ansvarlige for praktisk implementering og etterlevelse av lover og forskrifter. Alle medarbeidere er ansvarlige for at de til daglig etterlever og forstår gjeldende lover og forskrifter.

Gjeldende lover og forskrifter er inkludert i konsernets rutineverk. Beskrivelse av regulatoriske krav og direkte henvisning til lovtekst og gjeldende paragrafer er tilgjengelig.

Vurdering av kvaliteten i implementering og etterlevelsen av gjeldende lover og forskrifter gjennomføres samtidig med gjennomføring av årlige risikoanalyser for alle vesentlige forretnings- og prosessområder. Lederne i konsernet bekrefter i Lederbekreftelsen at etterlevelsen av lover og forskrifter er tilfredsstillende. Rutiner oppdateres fortløpende ved endringer i regulatoriske krav.

Oppfølging og rapportering

Det gjennomføres jevnlig identifisering og evaluering av compliance risikoer, samt oppfølging av tiltak. Eventuelle hendelser eller brudd på compliance policy registreres i konsernet database for rapportering og oppfølging av uønskede hendelser.

Compliance inngår i kvartalsvis risikorapport til styret og administrerende direktør. I tillegg rapporteres compliance årlig til Revisjonsutvalget og gjennom egne compliance rapporter i Verdipapirforetaket.

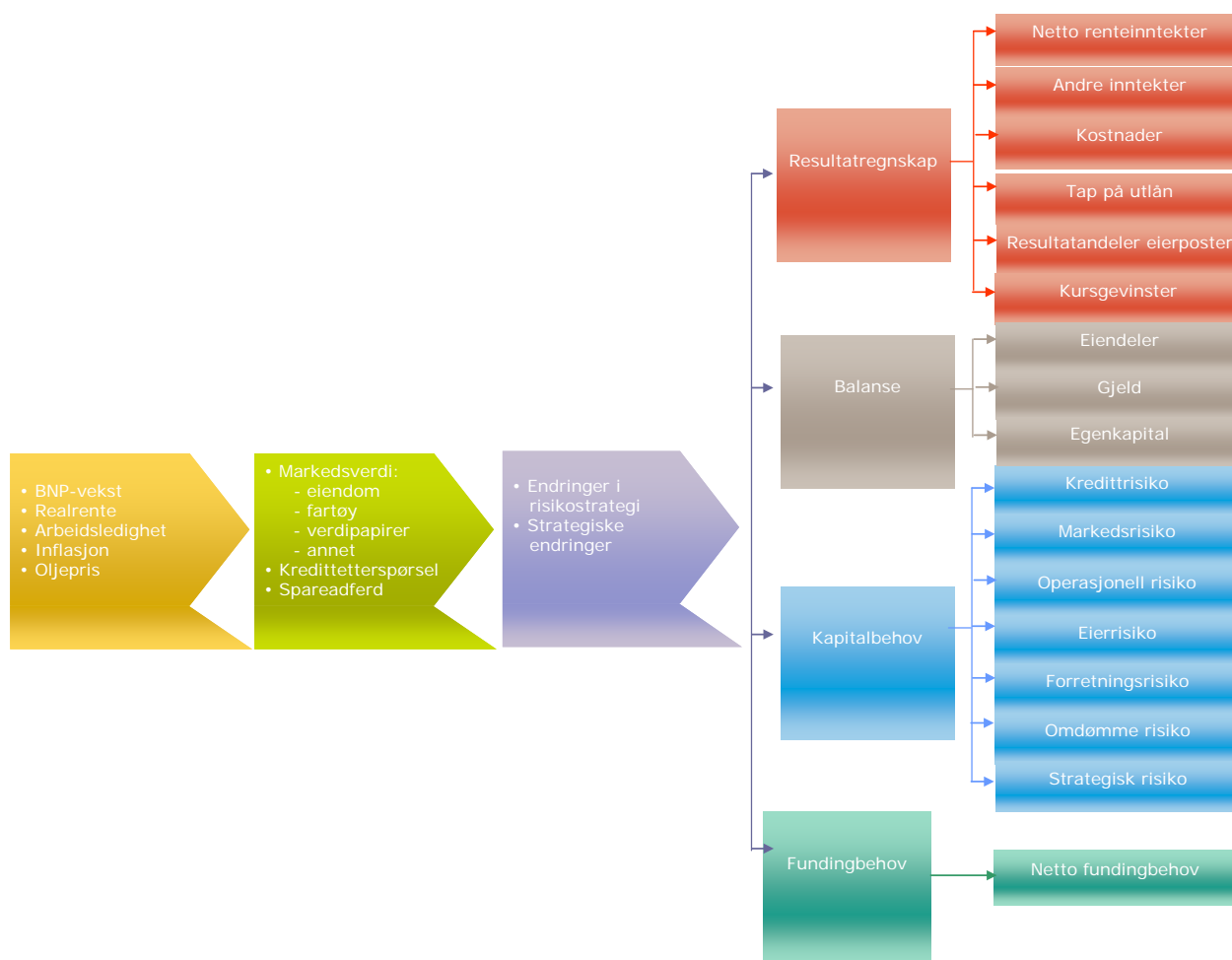
4.5 Beskrivelse av risikomodeller og metodikk

4.5.1 Scenariomodell

SpareBank 1 SR-Bank sin scenariomodell består av 4 trinn: (1) valg av scenario, (2) effekt på markedsverdier, kredittetterspørsel og spareadferd, (3) endringer i strategi eller risikopolicy og (4) vurdering av resultater.

Hovedelementene i stresstestprosessen kan illustreres som vist i figuren nedenfor.

Figur 54: Hovedelementene i konsernets stresstestmodell

I trinn 1 velges det et scenario. Viktige input i scenarioet er BNP-vekst, realrente, arbeidsledighet, inflasjon og oljepris.

I trinn 2 gjøres det en vurdering av hvordan scenarioet antas å påvirke markedsverdiene på de objektgruppene som konsernet har tatt sikkerhet i hos kundene i forbindelse med utlånsaktiviteten. Det gjøres også en vurdering av antatt effekt på kredittetterspørselen og spareraten i Norge.

I trinn 3 innarbeides eventuelle planlagte endringer i risikostrategien til konsernet. Dette kan for eksempel være planlagte endringer i risikoprofil på utlån som følge av konjunktrendringer. Det gjøres også en vurdering av effekten av eventuelle endringer i strategisk målbylde.

Scenarioer med tilhørende forutsetninger fremlegges styret for behandling og godkjenning.

I trinn 4 gjennomføres det beregninger av hvordan effekten av trinn 1 til 3 påvirker:

- *resultatregnskapet* inkludert finansielle nøkkeltall som egenkapitalavkastning, marginer, innskuddsdekning og kapitaldekning.
- *balanse* som utlånsvolum, innskuddsvolum, gjeld og egenkapital. Et tredje element som er sentralt er utviklingen i kapitalbehovet for de ulike risikogruppene.
- *kapitalbehov* for regulatorisk kapital (kreditt-, markeds- og operasjonell risiko) og for risikojustert kapital (alle vesentlige risikotyper).
- *fundingbehov*

4.5.2 Kredittrisiko

Risikoklassifiseringssystemet

Konsernet bruker kredittmodeller for risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyling. Risikoklassifiseringssystemet baserer seg på hovedkomponentene som vist i figuren nedenfor:

Figur 55: Risikoklassifiseringssystemet i SpareBank 1 SR-Bank

Konsernet driver kontinuerlig videreutvikling og etterprøving av risikostyringssystemet og kredittinnvilgelsesprosessen for å sikre at dette holder en god kvalitet over tid. Dette valideringsarbeidet kan deles inn i to hovedområder:

1. *Kvantitativ validering*: Den kvantitative valideringen skal sikre at de benyttede estimer for mislighoddssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold holder en

tilstrekkelig god kvalitet. Det gjennomføres analyser som vurderer modellenes evne til å rangere kundene etter risiko (diskrimineringssevne) og evnen til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne. I tillegg analyseres stabiliteten i modellenes estimater og modellenes konjunkturfølsomhet. Den kvantitative valideringen vil i enkelte tilfeller suppleres med mer kvalitative vurderinger, dette gjelder særlig dersom tilfanget av statistiske data er begrenset. Resultatene fra SpareBank 1 SR-Bank sin kvantitative validering er beskrevet nærmere i de påfølgende avsnittene

2. *Anvendelse:* Etterprøvingen skal vise om systemet for styring og måling av kredittrisiko er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral del av konsernets risikostyring og beslutningstagning. Valideringen viser at systemet for styring og måling av kredittrisiko er godt integrert i organisasjonen, og at det utgjør en sentral del av konsernets risikostyring og beslutningstagning.

Ansvar og roller

Styret er ansvarlig for å vurdere og beslutte om:

- Risikoparameterne (PD, EAD og LGD) holder tilstrekkelig kvalitetsnivå og beregner risikonivå og kapitalkrav på en betryggende måte
- Risikostyringssystemet og prosessen er godt integrert i organisasjonen og utgjør en sentral del av bankens risikostyring og beslutningstagning
- Forskrift om kapitalkrav er oppfylt

Resultatene fra valideringsarbeidet forelegges styret minimum årlig, eller oftere hvis spesielle forhold tilsier det.

Administrerende direktør er ansvarlig for å inngi innstilling til styret om ovennevnte elementer på bakgrunn av vurderinger foretatt av risiko- og kapitalstyringskomiteen.

Risiko- og kapitalstyringskomiteen er ansvarlig for:

- Å utarbeide plan og omfang for valideringsarbeidet
- Å vurdere om resultatet av valideringsarbeidet er tilstrekkelig til å konkludere med at risikoparametrene holder tilstrekkelig god kvalitet, herunder at de er basert på rimelige forutsetninger og et godt datagrunnlag som er representativt for bankens eksponering
- Om det er etablert tilstrekkelige prosesser og rutiner for avvikshåndtering, herunder justeringer av kredittmodellene
- Å anbefale endringer i risikostyringssystemet eller prosessen

Avdeling for risikostyring og compliance er ansvarlig for å utarbeide og kvalitetssikre beslutningsgrunnlaget til risiko- og kapitalstyringskomiteen. Dette gjelder både den kvantitative valideringen og validering av anvendelse.

SpareBank 1 Kompetansesenter For Kredittmodeller er ansvarlig for å gjennomføre den kvantitative valideringen for SpareBank 1 SR-Bank.

I de neste kapitlene vil den enkelte kredittmodell inkludert resultatene fra den kvantitative valideringen bli nærmere beskrevet.

Sannsynlighet for mislighold - PD

Modellbeskrivelse

Kundene blir klassifisert i misligholdsklasser ut fra sannsynligheten for mislighold i løpet av en 12 - måneders periode basert på et langsiktig utfall.

Et engasjement anses som misligholdt dersom:

1. Et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over kr. 1.000, eller
2. Banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale (fullt ut) i henhold til sine forpliktelser:
 - Banken foretar nedskrivning på grunn av svekket kredittverdighet.
 - Banken avhender en fordring til underkurs som følge av svekket kredittverdighet.
 - Banken gir som følge av betalingsproblemer hos motparten betalingsutsettelse eller ny kreditt til betaling av termin, eller avtaler endringer i rentesatsen eller andre avtalevilkår.
 - Det er begjært åpning av gjeldsforhandling, konkurs eller offentlig administrasjon hos motparten, eller det er innledet frivillig gjeldsforhandling.
 - Banken antar av andre grunner at forpliktelsen ikke vil bli oppfylt.

Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av historiske dataserier for finansielle nøkkeltall knyttet til inntjening og tæring, samt på grunnlag av ikke finansielle kriterier som atferd og alder. For å gruppere kundene etter misligholdssannsynlighet benyttes det ni misligholdsklasser (A – I). Definisjonen av den enkelte misligholdsklasse er vist i tabellen nedenfor.

Tabell 13: Definisjon av misligholdsklasser

Misligholdsklasse	Nedre grense for mislighold	Øvre grense for mislighold
A	-	0,10 %
B	0,10 %	0,25 %
C	0,25 %	0,50 %
D	0,50 %	0,75 %
E	0,75 %	1,25 %
F	1,25 %	2,50 %
G	2,50 %	5,00 %
H	5,00 %	10,00 %
I	10,00 %	99,99 %

I tillegg har konsernet to misligholdsklasser (J og K) for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement.

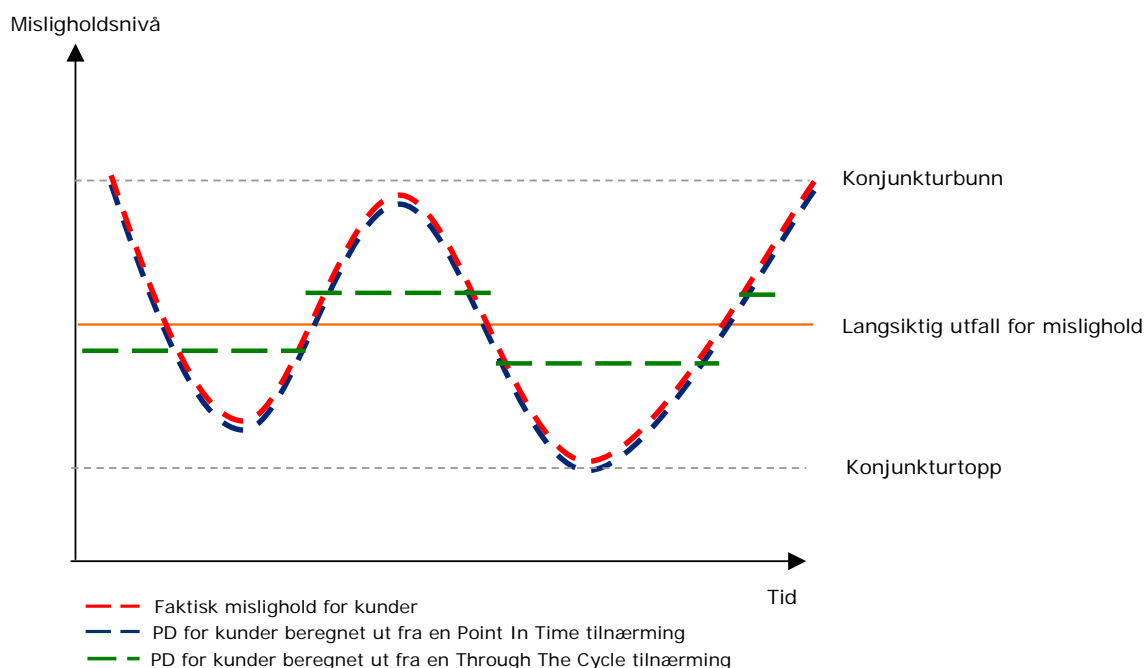
Ved beregning av misligholdssansynligheten på kundene er det i hovedsak to ulike hovedtilnæringer som benyttes i markedet.

Point in Time (PIT): Den første tilnærmingen er en "Point in Time" tilnærming som beregner misligholdssansynligheten for de neste 12 månedene basert på den gjeldende konjunktursituasjon. Misligholdsnivået vil da treffe godt for det enkelte år. Tilnærmingen passer godt for beregning av mislighold på kort sikt, men vil til gjengjeld være mindre egnet for langtidsplanlegging. Et for stort fokus på den kortsiktige misligholdssansynligheten kan gi en uforutsigbar kredittgivning og prising ovenfor kundene. Hvis misligholdssansynligheten varierer mye over tid vil også bankenes kapitalbehov variere forholdsmessig mye med konjunktorene på en slik måte at det er lavt i en høykonjunktur og høyt i en lavkonjunktur. Dermed vil kapitalbehovet virke prosyklisk og bidra til at de økonomiske svingningene i samfunnet forsterkes.

Through the Cycle (TTC): Den andre tilnærmingen som benyttes er en "Through the Cycle" tilnærming som beregner misligholdssansynligheten for de neste 12 månedene basert på et langsiktig utfall. Ved en slik tilnærming vil misligholdet bli noe underestimert i nedgangskonjunkturer og tilsvarende overestimert i oppgangskonjunkturer. Misligholdsnivået vil imidlertid treffe godt over tid, og kapitalbehovet til bankene vil variere mindre gjennom en konjunktursyklus.

I Figuren nedenfor synliggjøres forskjellene på de to tilnærmingene:

Figur 56: Forskjellen mellom en Point in Time- og en Through The Cycle tilnærming

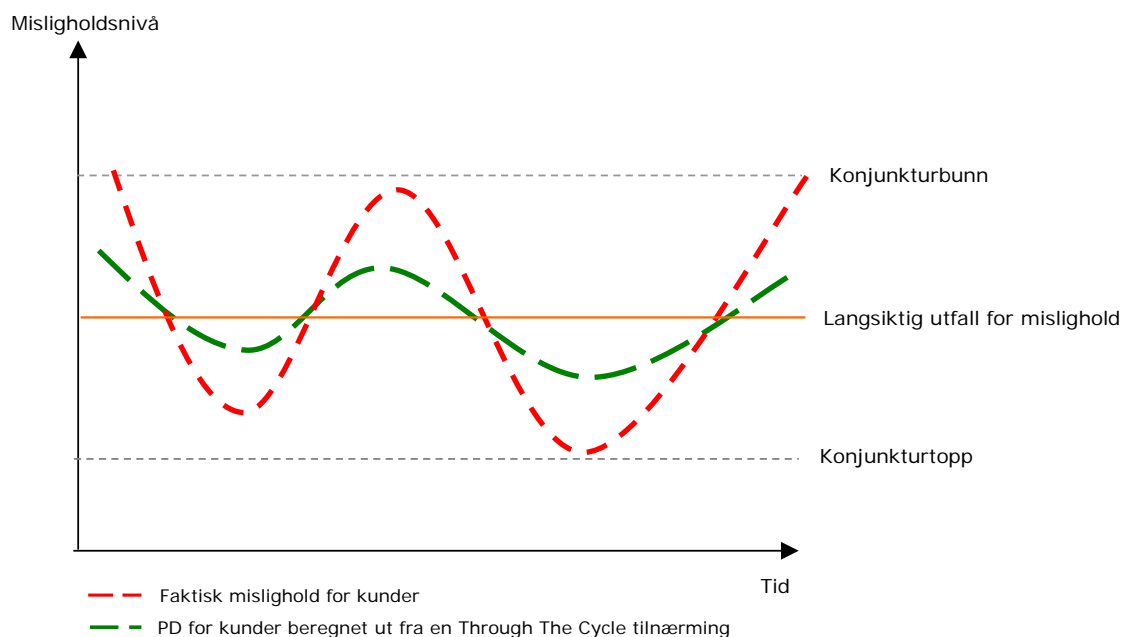
I hvor stor grad konjunktursensitiviteten påvirker misligholdssansynligheten avhenger av vektlegging og valg av ulike risikovariabler i modellene for å beregne misligholdssansynligheten. Typisk vil en modell som legger mye vekt på kortsiktig likviditet og adferdsdata være mer konjunktursensitiv enn en modell som legger mye vekt på regnskapsdata som for eksempel lønnsomhet og gjeldsgrad over tid.

SpareBank 1 SR-Bank vektlegger en stabil og forutsigbar kredittgivning og kapitalisering over tid, og konsernet utvikler derfor modellene for å beregne misligholdssansynligheten med utgangspunkt i en "Through the Cycle" tilnærming. Dette korresponderer også med tilnærmingen bak ratingmetodikken til de mest anerkjente ratingselskapene.

Foruten å forutsi langsiktig utfall for misligholdssannsynligheten uavhengig av konjunktursituasjonen, må også modellene klare å rangere kundene risikomessig (fra laveste misligholdssannsynlighet til høyeste misligholdssannsynlighet) ut fra den konjunktursituasjonen man er i. Dette er viktig for at bankene skal kunne forutsi hvilke kunder som vil kunne få problemer i løpet av de neste 12 månedene. For å oppnå dette må også modellen inneholde variabler som fanger opp konjunktorendringene.

I praksis vil dermed SpareBank 1 SR-Bank sine modeller for beregning av misligholdssannsynlighet defineres som en mellomting mellom en "Point in Time" tilnærming og en "Through the Cycle" tilnærming. Estimert misligholdssannsynlighet vil dermed svinge mindre enn faktisk mislighold gjennom en konjunktursyklus. Forholdet mellom svingningene i estimert mislighold og faktisk mislighold er illustrert i figuren nedenfor.

Figur 57: Forholdet mellom estimert mislighold og faktisk mislighold

En gjennomført analyse basert på simuleringer og erfaringer fra finanskrisen viser at estimert misligholdssannsynlighet mest sannsynlig vil variere med mellom 30 prosent og 40 prosent av svingningene i faktisk mislighold som følge av ulike konjunktursituasjoner. Kapitalbehovet beregnes på bakgrunn av blant annet den estimerte misligholdssannsynligheten. Svingningene i estimert misligholdssannsynlighet medfører derfor at kapitalbehovet også vil variere noe over tid. Analyser viser at kapitalbehovet vil variere med omtrent 10 prosent av svingningen i beregnet misligholdssannsynlighet eller 3 til 4 prosent av faktisk mislighold. Kjernekapitaldekningen vil som følge av dette mest sannsynlig variere med +/- 0,5 prosentpoeng gjennom en normal konjunktursyklus.

Det er tidligere beskrevet at misligholdssannsynligheten skal forutsi langsiktig utfall. Langsiktig utfall kan beregnes på ulike måter. Erfaringer både fra Norge og andre land viser at misligholdet varierer mye gjennom konjunktorene. Misligholdet varierer med konjunktorene på en slik måte at misligholdet er høyt når BNP er relativt lav og lavt når BNP er relativt høyt. I spesielle konjunktursituasjoner kan misligholdet bli svært høyt. Et eksempel på dette har vi i norsk økonomi tidlig på 1990-tallet da BNP var lavt samtidig med at rentenivået var høyt. Det er unormalt med svært høyt mislighold. Dette gjelder også i år med nedgangskonjunktur slik vi eksempelvis hadde i årene 2002 og 2003 samt 2008 og 2009.

Analysen viser at misligholdsfordelingen over tid er konsentrert rundt relativt lave nivåer på mislighold, men at fordelingen har en såkalt "tung hale" som følge av noen år med svært høyt mislighold. Misligholdsfordelingen er derfor ikke symmetrisk rundt et gjennomsnitt slik normalfordelingen er. For ikke-symmetriske fordelinger vil det være forskjell mellom de vanlige målene på midtpunkt (gjennomsnitt og median) i en fordeling. For en ikke-symmetrisk fordeling vil den tunge halen kunne påvirke gjennomsnittet så mye at medianen i mange sammenhenger er det beste målet på det vanligste utfallet. SpareBank 1 SR-Bank har derfor valgt å ta utgangspunkt i historisk median for kalibrering av langsiktig utfall i de interne modellene.

Valideringsresultater

a) Rangeringsevne - misligholdssannsynlighet (PD)

Analyse av modellenes diskriminerende egenskaper (rangeringsevne) viser i hvor stor grad modellen for beregning av misligholdssannsynlighet faktisk klarer å rangere kundene fra de med høyest misligholdssannsynlighet til de kundene med lavest misligholdssannsynlighet.

Scoringmodellens evne til å rangere kundene måles først og fremst ved hjelp av den internasjonalt anerkjente AUC-metoden (Area Under Curve). AUC-metoden er en metode for å sammenstille informasjon fra statistiske målinger foretatt over en periode. AUC-metoden er en nyttig metode for å sammenligne ulike misligholdsmodeller og derigjennom finne ut hvilke modeller som er best til å rangere kundene.

På grunn av begrenset estimeringsgrunnlag vil det alltid være en viss statistisk usikkerhet knyttet til resultatene. Usikkerheten kommer av at SpareBank 1 SR-Bank bare kan måle rangeringsevnen til scoringmodellene på kundene i SpareBank 1 alliansen, og ikke på alle kunder i Norge. Av dette følger også at usikkerheten vil være større på banknivå enn på alliansenivå.

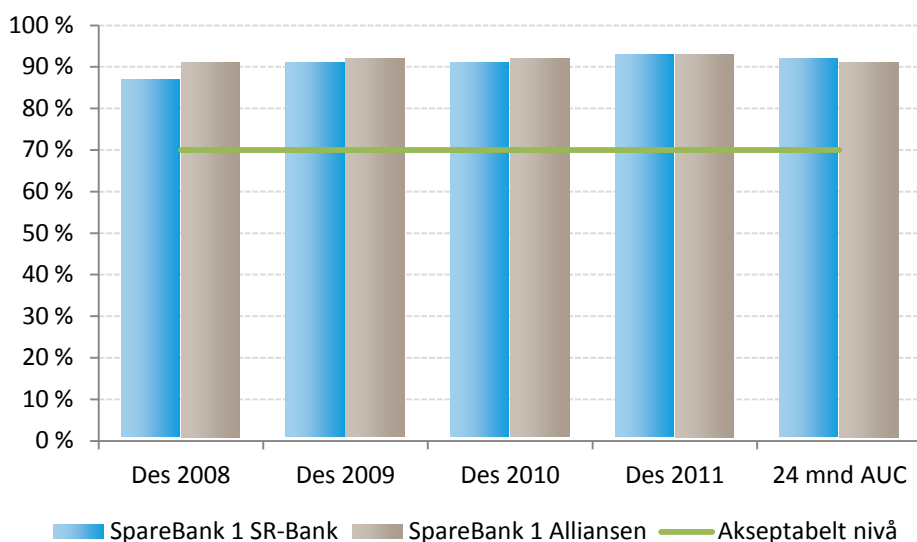
Ved bruk av AUC som metode, kategoriseres rangeringsevnen i samsvar med tabellen nedenfor. SpareBank 1 SR-Bank har definert 70 prosent som nedre grense for akseptabel AUC.

Tabell 14: Beskrivelse av AUC skala

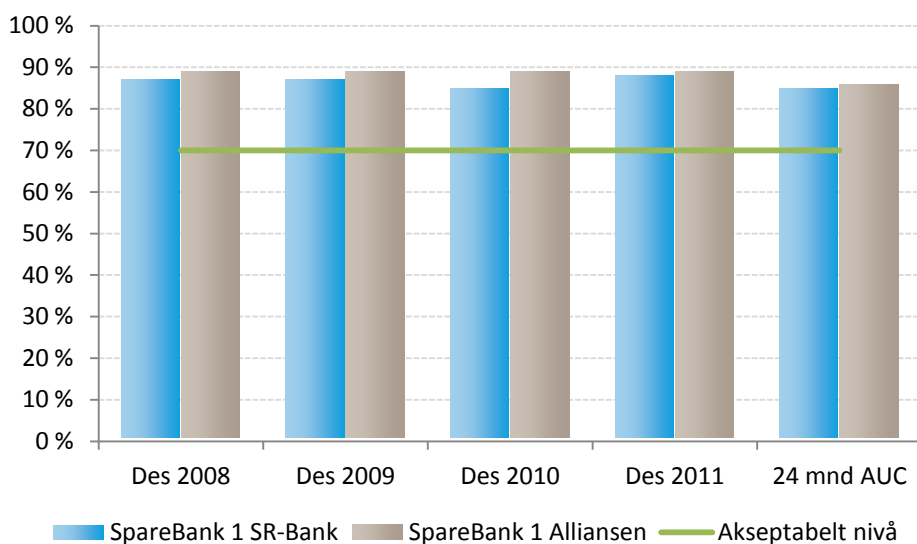
AUC	Rangeringsevne
0 % – 50 %	Ingen
50 % – 70 %	Svak
70 % – 80 %	Akseptabel (minimumskravet)
80 % – 90 %	Meget god
90 % – 100 %	Eksepsjonelt god

Figur 58 og 59 nedenfor viser scoringmodellenes rangeringsevne for personmarkedskunder i perioden 2008-2011 fordelt på kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom og øvrige kunder. Analysen viser rangeringsevnen for henholdsvis kundene i SpareBank 1 SR-Bank og for alle kundene i SpareBank 1 Alliansen totalt sett.

Figur 58: Rangeringsevne (AUC) for kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom

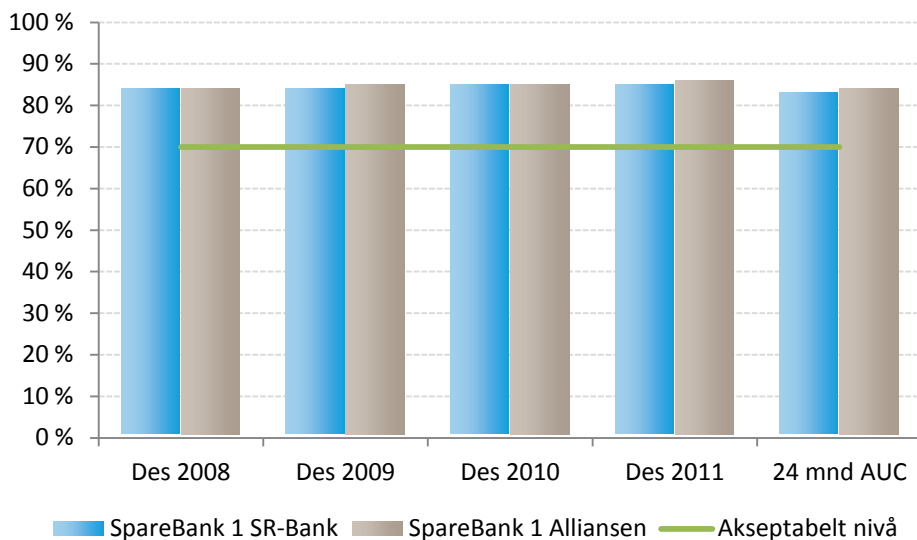
Figur 59: Rangeringsevne (AUC) for øvrige personmarkeds kunder

Figurene ovenfor viser at SpareBank 1 Alliansen sine scoringsmodeller for beregning av kundenes misligholdssannsynlighet har en meget god rangeringsevne. Dette betyr at modellene evner meget godt å skille mellom kunder med høy og lav risiko. Dette gjelder både for kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom og for øvrige personmarkeds kunder. Rangeringsevnen er meget god både om en legger SpareBank 1 SR-Bank sine kunder til grunn og om en legger alle kundene i SpareBank 1 alliansen til grunn. Analysen viser også at rangeringsevnen har vært stabil over tid og robust i finanskrisen.

Figur 60 nedenfor viser scoringsmodellens rangeringsevne for bedriftsmarkeds kunder i perioden 2008-2011. Analysen viser rangeringsevnen for henholdsvis kundene i SpareBank 1 SR-Bank og for alle kundene i SpareBank 1 Alliansen totalt sett.

Figur 60: Rangeringsevne (AUC) for bedriftsmarkedskunder

Valideringsresultatene viser at SpareBank 1 sin scoringsmodell for beregning av kundenes misligholdssannsynlighet har en meget god rangeringsevne både på bank- og alliansenivå. Analysen viser også at rangeringsevnen har vært stabil over tid og robust i finanskrisen.

b) Treffsikkerhet på misligholdsnivå (PD)

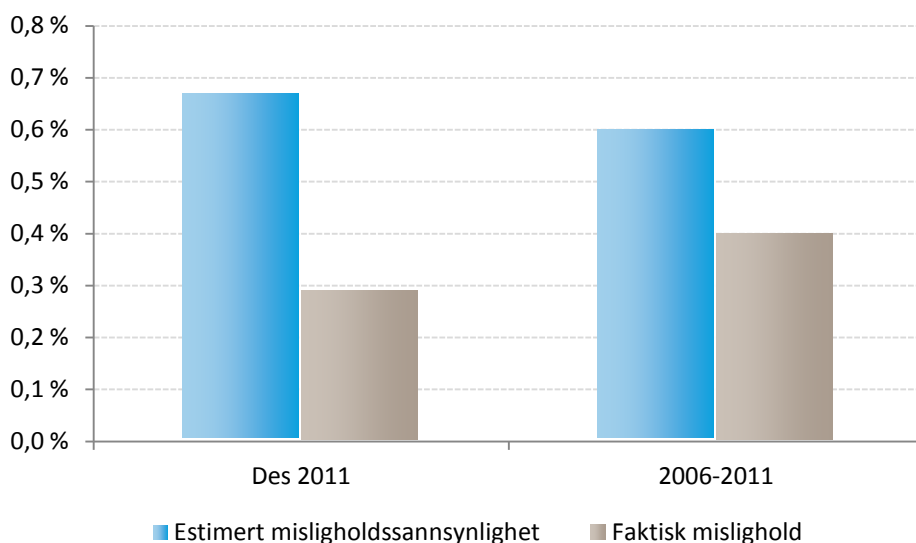
Analysen av treffsikkerhet på misligholdsnivå viser i hvor stor grad de estimerte misligholdsnivåene treffer med faktisk misligholdsnivå over tid (langsiktig utfall)²⁰. Faktisk mislighold er antall kunder som er i, eller har vært i mislighold i løpet av en 12 måneders periode. Kunder med mindre låneengasjement teller med andre ord like mye som kunder med store låneengasjement. Kunder med mindre låneengasjement er historisk overrepresentert i misligholdet.

I figur 61 og 62 nedenfor vises treffsikkerhet på misligholdsnivå for personmarkedskunder i perioden 2006-2011 fordelt på kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom og øvrige kunder. Estimert mislighold er i figurene skjøvet 12 måneder ut i tid, slik at det kan sammenlignes med faktisk mislighold for samme periode.

Figurene viser at SpareBank 1 SR-Bank over tid har overestimert misligholdet for personmarkedssegmentet.

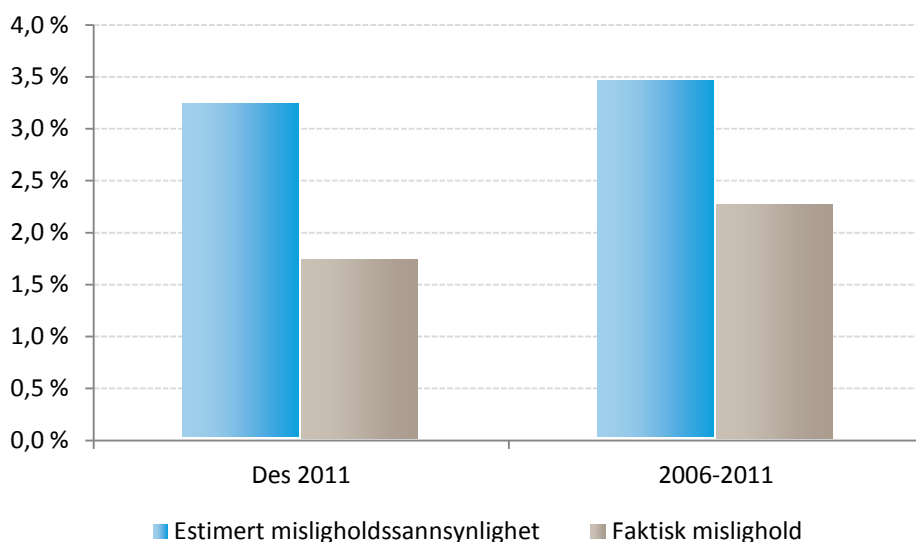
²⁰ Langsiktig utfall for misligholdssannsynlighet estimeres med utgangspunkt i en full tapssyklus. En full tapssyklus innebærer gjennomsnittlig mislighold over en periode på om lag 25 år, der perioden forutsettes å inneholde minst en dyp krise.

Figur 61: Treffsikkerhet på misligholdsnivå for kunder med lån med sikkerhet i fast eiendom

Figur 61 viser at estimert mislighold for personkunder med lån med sikkerhet i fast eiendom ble beregnet til 0,67 prosent ved utgangen av 4. kvartal 2011. Faktisk mislighold i perioden ble 0,29 prosent. I perioden 2006-2011 er det også en overestimering av misligholdssannsynlighet i forhold til faktisk mislighold. Overestimeringen sikrer en tilstrekkelig buffer i perioder med nedgangskonjunktur, og misligholdsestimatene for langsiktig utfall anses som tilstrekkelig konservative.

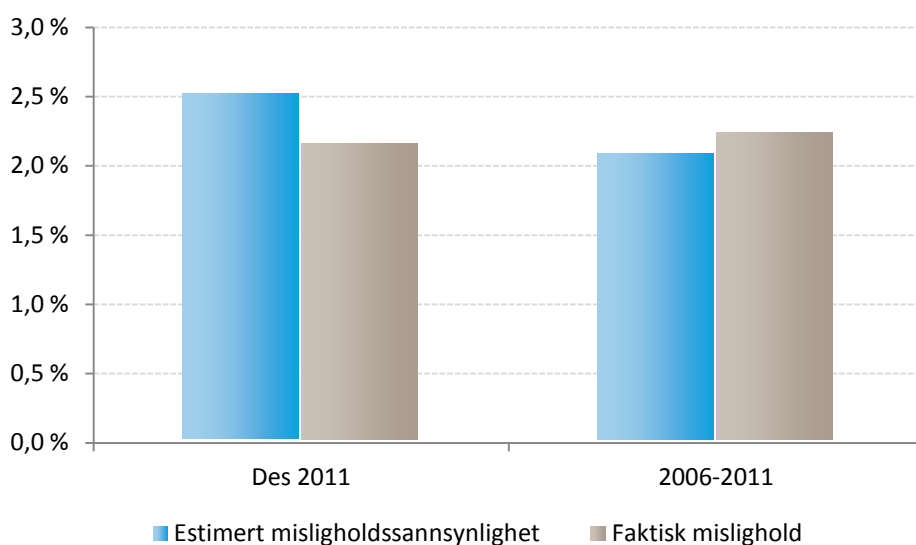
Figur 62: Treffsikkerhet på misligholdsnivå for øvrige personmarkeds kunder

Figur 62 viser at både estimert misligholdssannsynlighet og faktisk mislighold ligger på et høyere nivå for kunder med lån uten sikkerhet i fast eiendom. Ved utgangen av 4. kvartal 2011 var estimert mislighold for øvrige personkunder 3,25 prosent, mens faktisk mislighold ble 1,74 prosent. I perioden 2006-2011 er det også en overestimering av misligholdssannsynlighet i forhold til faktisk mislighold. Overestimeringen sikrer en tilstrekkelig buffer i perioder med nedgangskonjunktur, og misligholdsestimatene for langsiktig utfall anses som tilstrekkelig konservative.

I figur 63 nedenfor vises treffsikkerhet på misligholdsnivå for normalscorede bedriftskunder i perioden 2006-2011.

Figur 63: Treffisikkerhet på misligholdsnivå for normalscorede bedriftsmarkedskunder

Figur 63 viser at ved utgangen av 4. kvartal 2011 ble beregnet mislighold for normalscorede bedriftsmarkedskunder estimert til 2,52 prosent, mens faktisk mislighold ble 2,16 prosent. Samlet sett i perioden 2006-2011 har estimert mislighold vært noe lavere enn faktisk mislighold. En nærmere analyse av treffisikkerheten over tid viser at faktisk mislighold økte vesentlig fra 2009 som en direkte konsekvens av finanskrisen. Estimert misligholdssannsynlighet ble dermed underestimert i den første perioden etter finanskrisen, ettersom modellen er kalibrert til å være en mellomting av "point in time" og "through the cycle".

Tapsgrad ved mislighold – LGD

Modellbeskrivelse

Tapsgrad ved mislighold beskriver hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser. Vurderingen tar hensyn til verdien av underliggende sikkerheter og de kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement. Konsernet fastsetter realisasjonsverdien på stilte sikkerheter på bakgrunn av egne erfaringer over tid, og slik at disse ut fra en konservativ vurdering reflekterer den antatte realisasjonsverdi i en lavkonjunktur.

SpareBank 1 SR-Bank tar hensyn til hovedtyper av sikkerheter som vist i tabellen nedenfor:

Tabell 15: Hovedtyper av sikkerheter

Sikkerhetstype	Personmarkedet	Bedriftsmarkedet
Fast eiendom	X	X
Motorvogner	X	X
Fritidsbåter	X	
Verdipapirer	X	X
Kausjoner	X	X
Driftstilbehør		X
Skip		X
Anleggsmaskiner		X
Varelager		X
Landbruksløsøre		X
Kundefordringer		X
Innskudd		X

Det tillates ikke pant i innskudd hos personmarkeds kunder som omfattes av forbrukerdefinisjonen i Finansavtaleloven.

I personmarkedet fastsettes markedsverdien for fast eiendom enten ved å benytte meglertakst/takst, verdierestimater fra Eiendomsverdi (gjelder kun boligeiendom) eller unntaksvis ved å benytte egenvurdering. Eiendomsverdi er et informasjons- og analyseverktøy som gir tilgang til estimert markedsverdi for eiendommer i Norge. Bruk av verdierestimater fra Eiendomsverdi kan i henhold til interne rutiner benyttes dersom eiendommen ligger i et velfungerende boligmarked og det er liten grad av usikkerhet i verdierestimater. Egenvurdering kan bare benyttes dersom vilkårene for dette er oppfylt, men da skal en annen enn kundeansvarlig godkjenne verdierestimeringen som legges til grunn. Realisasjonsverdien på fast eiendom fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi og redusere denne med henholdsvis 20 prosent for boligeiendommer og 40 prosent for tomter og fritidseiendommer. I personmarkedet tas det i begrenset grad sikkerhet i andre objekter enn fast eiendom.

I bedriftsmarkedet er leieverdimetoden den primære metoden for beregning av sikkerhetsverdi på næringseiendommer. Markedsverdien beregnes ved å multiplisere netto leieinntekter med en rentesats som reflekterer risikofri plassering + generell risikopremie. På basis av den beregnede markedsverdi fastsettes realisasjonsverdien til mellom 60 prosent og 80 prosent, avhengig av byggets beskaffenhet og hva det benyttes til. Spesialiserte industribygg med begrensede alternative anvendelsesmuligheter tilordnes en realisasjonsverdi på maksimalt 25 prosent av markedsverdien.

Øvrige sikkerhetsverdier verdierestimeres i henhold til fastsatte interne rutiner. Realisasjonsverdien på de stilte sikkerhetene fastsettes ved å ta utgangspunkt i markedsverdi, og denne reduseres med en faktor som varierer med sikkerhetsobjektets egenskaper og utgjør minimum 20 prosent. Sikkerheter i form av negativ pant og unoterte verdipapirer tillegges normalt ikke noen sikkerhetsmessig realisasjonsverdi, mens kausjoner bare kan tillegges realisasjonsverdi dersom visse vilkår er oppfylt.

Det benyttes sju klasser (1 – 7) for klassifisering av engasjementer i henhold til tapsgrad ved mislighold. Definisjonen av disse klassene for bedriftsmarkedsengasjementer er vist i tabellen nedenfor. Personmarkedskunder har en noe høyere estimert tilfriskningsgrad på misligholdte engasjementer, og tilsvarende tapsgrader for disse vil derfor være noe lavere enn for bedriftsmarkedskunder innen samme sikkerhetsklasse.

Tabell 16: Definisjon av tapsgrad (sikkerhetsklasser)

Klasse	Tapsgrad nedre grense	Tapsgrad øvre grense	Tilsvarende sikkerhetsdekning (realisasjonsverdi)
1	-	0,08 %	Over 120 %
2	-	0,08 %	Over 100 %
3	0,08 %	13,62 %	Over 80 %
4	13,62 %	27,23 %	Over 60 %
5	27,23 %	40,85 %	Over 40 %
6	40,85 %	54,46 %	Over 20 %
7	54,46 %	68,08 %	Inntil 20 %

Valideringsresultater

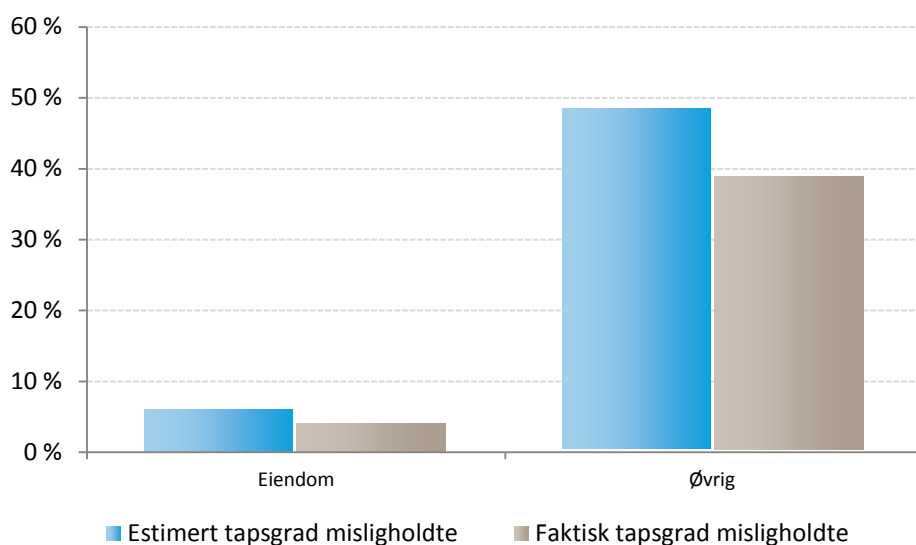
Treffsikkerhet Tapsgrad ved Mislighold (LGD)

Analysen viser i hvor stor grad de beregnede tapsgradene på misligholdte engasjement samsvarer med den faktiske tapsgraden. Mens SpareBank 1 SR-Bank bruker langsiktige utfall ved beregning av misligholdssannsynligheten, brukes såkalte down-turn estimater ved beregning av tapsgrad. Dette betyr at estimert tapsgrad skal forutsi tapsgraden i en nedgangskonjunktur.

Det foreligger foreløpig ikke oppdaterte valideringsresultater for tapsgrad ved mislighold. Dette avsnittet gjengir derfor resultater fra 2010. SpareBank 1 SR-Bank vil oppdatere tapsgrad ved mislighold etter at resultatene fra valideringsrapporten er behandlet i styret i løpet av 2. kvartal 2012.

Figuren nedenfor viser estimert og faktisk tapsgrad for misligholdte engasjement i SpareBank 1 SR-Bank i perioden 2000 til 2010 fordelt på misligholdte personmarkedsengasjement med sikkerhet i fast eiendom og øvrige misligholdte engasjement. Da validering av tapsgrad påkrevde en viss oppklaringsperiode, vil resultatene fra siste års validering inneholde beste tapsestimat for misligholdte ikke oppgjorte engasjement.

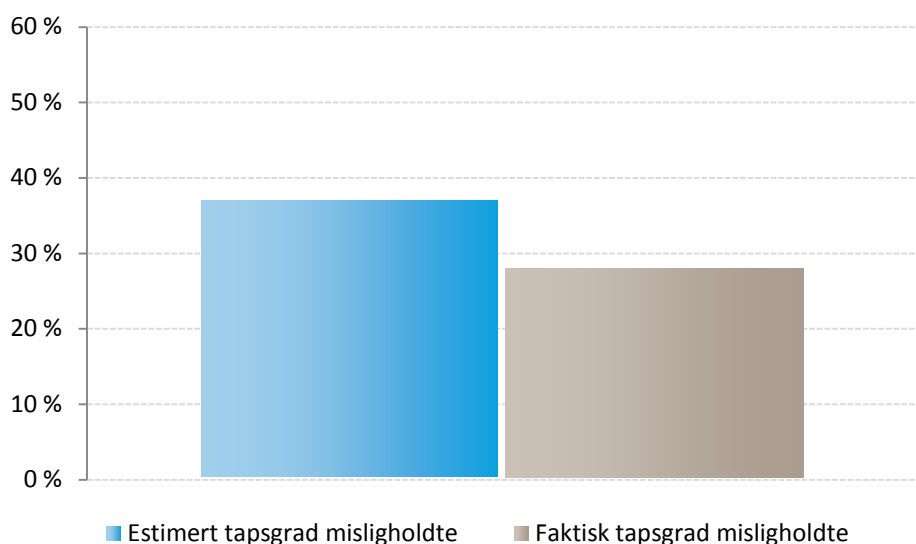
Figur 64: Tapsgrad misligholdte engasjement i personmarkedet

Analysen viser at for misligholdte engasjement med sikkerhet i fast eiendom er faktisk tapsgrad 4,1 prosent mot en estimert tapsgrad²¹ på 6,0 prosent for perioden. For øvrige misligholdte engasjement er faktisk tapsgrad 39,0 prosent mot en estimert tapsgrad på 48,5 prosent. Analysen viser dermed en generell overestimering av den faktiske tapsgraden både for kunder med sikkerhet i fast eiendom og for øvrig kunder.

Figuren nedenfor viser estimert og faktisk tapsgrad for misligholdte engasjementer i bedriftsmarkedet i SpareBank 1 SR-Bank i perioden 2000 til 2010. Da validering av tapsgrad krever en viss oppklaringsperiode, vil resultatene fra siste års validering også her inneholde beste tapsestimat for misligholdte ikke oppgjorte engasjement.

Figur 65: Tapsgrad misligholdte engasjement i bedriftsmarkedet

²¹ Estimert tapsgrad er estimert for alle misligholdte kunder en måned før mislighold.

Analysen viser at faktisk tapsgrad på misligholdte engasjement er 28 prosent mot estimert 37 prosent. Perioden for tapsdata dekker perioden 2000 til 2010 som i stor grad inneholder år med høy økonomisk aktivitet, mens estimert tapsgrad skal forutsi tapsgraden i en økonomisk nedgangskonjunktur. Dette er en av forklaringene på avviket mellom estimert og faktisk tapsgrad.

Eksposering ved mislighold - EAD

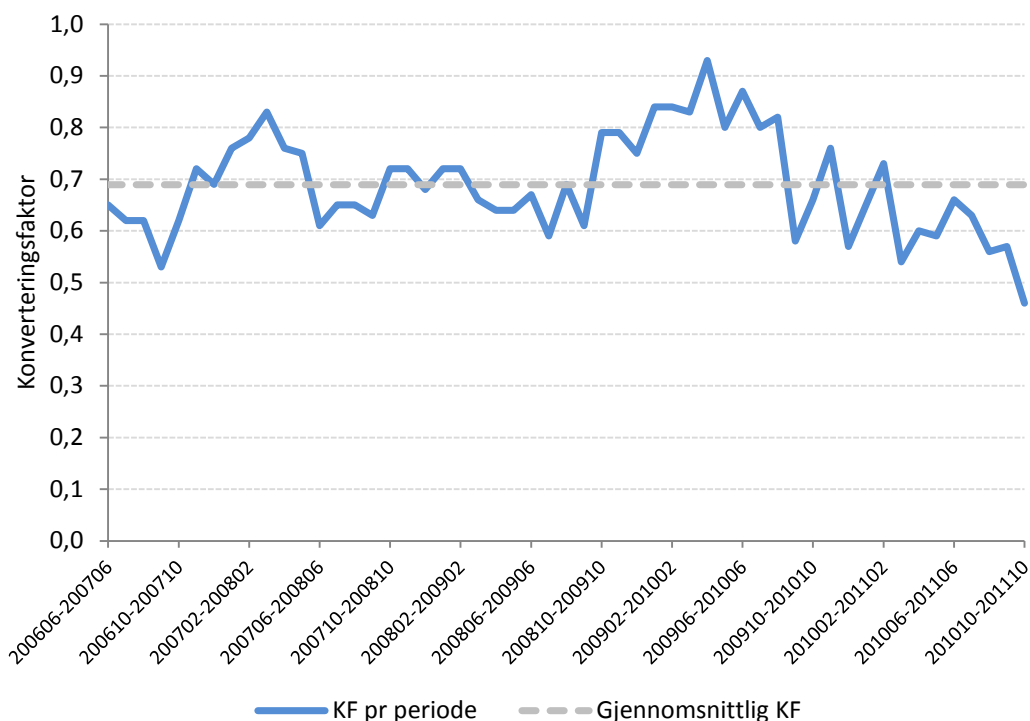
Konverteringsfaktoren (KF) definerer hvor stor andel av ubenyttet kredittramme som forventes trukket opp ved mislighold. For garantier og innvilgede, men ikke trukne rammer for bedriftsmarkedskunder forutsettes det et opptrekk på 75 prosent (0,75). For innvilgede, men ikke trukne rammer på personmarkedskunder forutsettes det et opptrekk på 100 prosent (1)

Treffsikkerhet KF-faktor (EAD)

Konverteringsfaktoren (KF) definerer hvor stor andel av ubenyttet kredittramme som forventes trukket opp ved mislighold. Dersom konverteringsfaktoren (KF) settes lik 1 blir eksponering ved mislighold (EAD) lik full rammeutnyttelse.

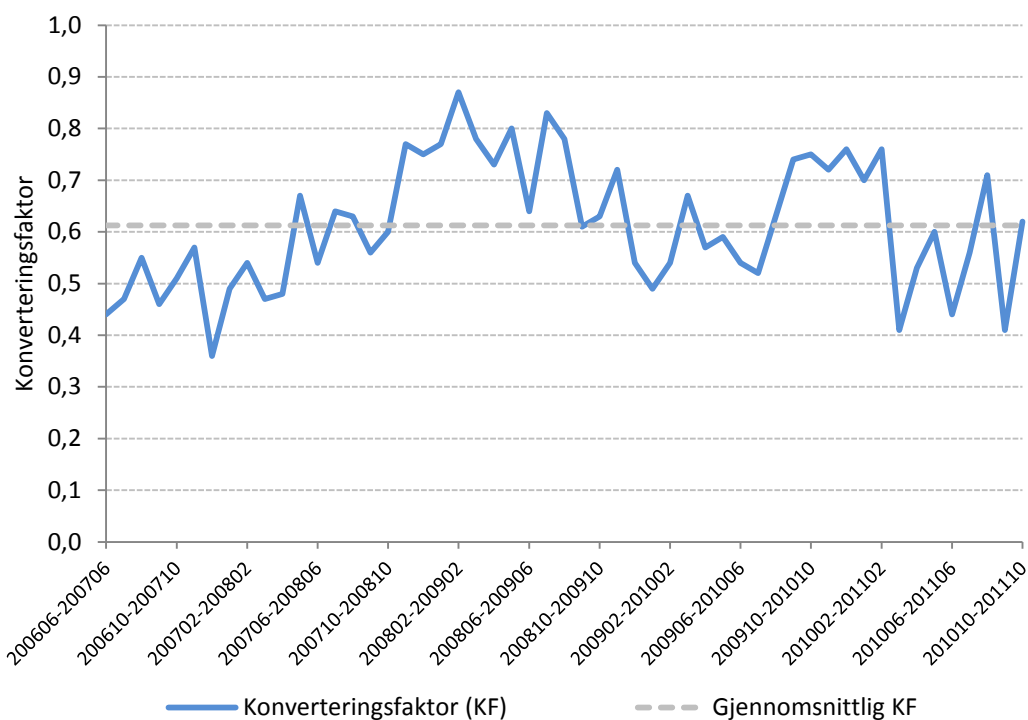
For personmarkedet er KF-faktor for kredittrammer konservativt satt til 100 prosent (1). Valideringsresultatene viser at faktisk konverteringsfaktor er vesentlig lavere, slik det er illustrert i figur 66 nedenfor. Figuren viser at i perioden 2006 – 2011 har konverteringsfaktoren i gjennomsnitt vært 69 prosent, med en spennvidde fra en laveste observerte verdi på 46 prosent til høyeste observerte verdi på 93 prosent. Dersom man ser hele SpareBank 1 Alliansen under ett er gjennomsnittlig konverteringsfaktor 79 prosent, men det er mindre spennvidde i observerte verdier over tid som følge av et større statistisk datagrunnlag.

Figur 66: Konverteringsfaktor ved beregning av EAD i personmarkedet

For bedriftsmarkedet er KF-faktor for trekkrettigheter inklusive garantier for låneprogrammer konservativt satt til 75 prosent (0,75). Valideringsresultatene viser at faktisk konverteringsfaktor er lavere, slik det er illustrert i figuren nedenfor. Figuren viser at i perioden 2006-2011 har konverteringsfaktoren i gjennomsnitt vært 61 prosent, med en spennvidde fra en laveste observerte verdi på 36 prosent til høyeste observerte verdi på 87 prosent. Dersom man ser hele SpareBank 1 Alliansen under ett er gjennomsnittlig konverteringsfaktor 63 prosent, men det er mindre spennvidde i observerte verdier over tid som følge av et større statistisk datagrunnlag.

Figur 67: Konverteringsfaktor ved beregning av EAD i bedriftsmarkedet

Forventet tap - EL

Forventet tap beskriver det tapet konsernet statistisk sett må forvente å tape på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode (langsiktig utfall). Forventet tap beregnes ved å multiplisere henholdsvis sannsynlighet for mislighold, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold.

Risikogrupper

Et engasjement får tildelt en risikogruppe fra laveste til høyeste risikogruppe basert på engasjementets forventede tap. Risikogruppene er definert som vist i tabellen nedenfor.

Tabell 17: Definisjon av risikogrupper

Risikogruppe	Forventet tap	
	Nedre grense	Øvre grense
Laveste	0 %	0,0125 %
Lav	0,0125 %	0,50 %
Middels	0,50 %	2,00 %
Høy	2,00 %	2,40 %
Høyeste	2,40 %	99,99 %

Risikojustert kapital - UL

Det er mange forhold som påvirker konsernets tap på utlån og kreditter. Det forventede tapet er basert på størrelser som er usikre. Usikkerheten er i stor grad knyttet til egenskaper ved engasjementene. Det er relativt lite usikkerhet knyttet til godt sikrede engasjement til låntakere som har god betjeningsevne, mens det er relativt stor usikkerhet knyttet til svakt sikrede engasjement og til kunder med ustabil betjeningsevne.

For å ta hensyn til disse forholdene beregnes det et uventet tap på alle engasjement. Ved å summere de uventede tapene over alle engasjement får vi et anslag på hvor mye konsernet kan tape utover det forventede tapet. Dette anslaget tar hensyn til at alle kundene ikke gir tap samtidig. Det brukes derfor en korrelasjon mellom kundene på 0,2 for å ta hensyn til dette. Basert på tilgjengelige internasjonale studier vurderes denne korrelasjonen som en konservativ tilnærming.

Risikojustert kapital beskriver med andre ord hvor mye kapital konsernet mener det trenger for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Ettersom det er umulig å gardere seg mot alle tap, har konsernet fastsatt at den risikojusterte kapitalen skal dekke alle mulige uventede tap ut fra et gitt konfidensnivå på 99,97 prosent.

Risikoprising - Rorac

SpareBank1 SR-Bank er opptatt av å prise risiko riktig. Dette innebærer at engasjementer med høy risiko prises høyere enn engasjementer med lav risiko. Det generelle nivået på risikoprisingen vil imidlertid også avhenge av konsernets overordnede avkastningsmål og hensynet til konkurransesituasjonen.

SpareBank 1 SR-Bank bruker derfor modeller som beregner den riktige risikoprisen som bør tas for blant annet å prise inn forventet tap og avkastning på risikojustert kapital. Risikoprisingmodellen tar utgangspunkt i de samme hovedkomponentene som i konsernets risikoklassifiseringssystem.

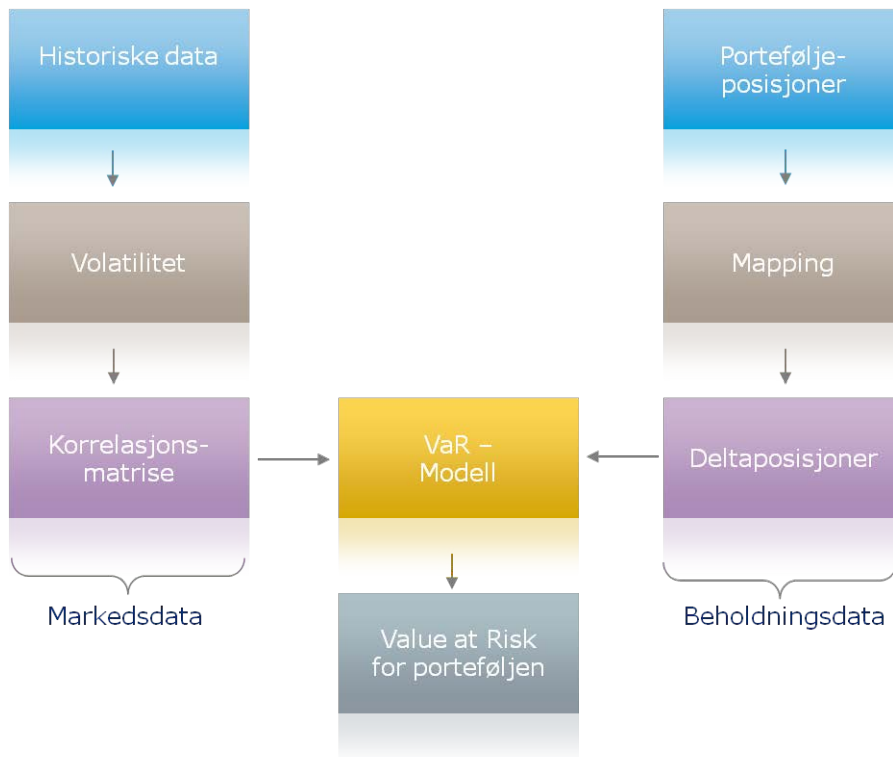
Modellen bygger på en standard "RARORAC"-modell (Risk Adjusted Return On Risk Adjusted Capital) for måling av risikojustert avkastning.

Prisingmodellen brukes hovedsakelig ved innvilgelse og fornyelse til å beregne kundens pris og for å måle og følge opp lønnsomheten.

4.5.3 Markedsrisiko

Konsernet rapporterer regulatorisk kapital i henhold standardmetoden for markedsrisiko. Risikjustert kapital for rente-, valuta- og verdipapirrisiko beregnes i forbindelse med Pilar 2 etter Value at Risk (VaR) prinsippet. Formålet med verktøyet er å estimere nivået på bankens markedsrisiko og nødvendig økonomisk kapital som følge av den kalkulerede risikoeksponeringen. VaR-modellen benytter historiske observasjoner for å estimere fremtidige varianser og kovarianser. Figuren nedenfor viser de ulike sekvensene som ligger til grunn for VaR-beregningen:

Figur 68: Trinn i VaR-modellen

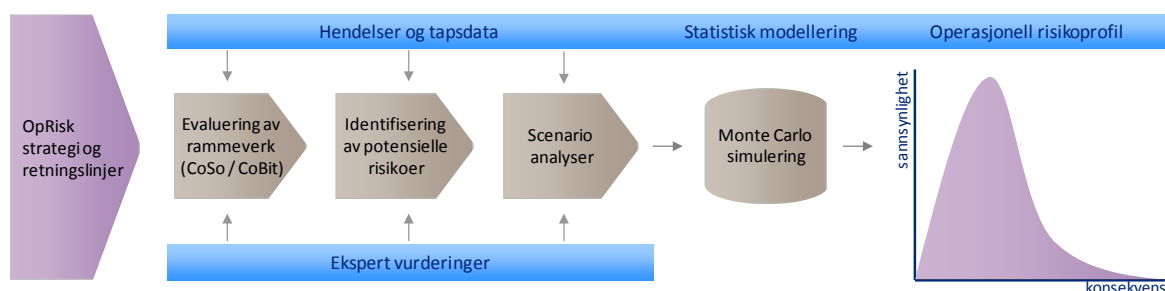
VaR-modellen er et viktig verktøy i forbindelse med intern rammestyring og kapitalallokering. Modellen benyttes imidlertid ikke i den daglige styringen av konsernets markedsrisiko.

Kvantifisering av risikjustert kapital for spreadrisiko i obligasjonsporteføljene beregnes i henhold Finanstilsynets modell for risikobasert tilsyn av markedsrisiko i forsikringsselskaper. Metodikken er i hovedsak basert på Solvens II (QIS5-spesifikasjonene) og legger til grunn et konfidensnivå på 99,5 prosent. Etersom SpareBank 1 SR-Bank beregner risikjustert kapital med 99,97 prosent har man lagt inn en justeringsfaktor for å ta høyde for forskjellen i konfidensnivå.

4.5.4 Operasjonell risiko

Operasjonell risiko identifiseres i konsernets vesentlige forretnings- og støtteprosesser. For å identifisere operasjonell risiko benyttes en kombinasjon av workshops med prosesssteam og eventuelt andre ekspertressurser. Data over tapshendelser og uønskede hendelser hentet fra SpareBank 1 SR-Bank sin egen Taps- og hendelsesdatabase benyttes også, i tillegg til informasjon om eksterne hendelser.

Figur 69: Overordnet modell for måling av operasjonell risiko

For hver forretnings- og støtteprosess gjennomføres en overordnet analyse basert på CoSo rammeverket, og gjennom arbeidsmøter med prosessteamene identifiseres operasjonelle risikoer for forretnings- og støtteprosesser. Basert på detaljanselyene utarbeides det et estimat over antall hendelser som kan inntreffe årlig i den enkelte forretnings- og støtteprosess, og det vurderes hvilken konsekvens hendelsene kan få opp mot forhåndsdefinerte tapsintervaller, jfr. figuren nedenfor.

Figur 70: Kvantifisering av operasjonell risiko

Prosess/Delprosess				Scenario						
Risiko	Kilde	Kontroll/styringstiltak	Effekt tiltak	Estimert antall hendelser pr år					Max enkelt tap i mill kr	Hendelser pr år
			Høy Medium Lav	0 – 0,5 mill kr	0,5 – 10 mill kr	10 – 50 mill kr	50 -75 mill kr	> 75 mill kr		

Estimert antall hendelser pr år er basert på følgende faktorer;

Tapshendelser og uønskede hendelser. For interne hendelser vurderes type og konsekvens, altså om det er faktiske tap eller potensielt tap. Interne hendelser og historiske tap gir en god indikasjon på effekten av etablerte kontroll og styringstiltak. Erfaring fra eksterne hendelser benyttes videre for å vurdere risikoesponering knyttet til hendelser som ikke har oppstått i egen organisasjon men som konsernet anses å være eksponert for basert på erfaring fra andre virksomheter.

Ekspertvurderinger. Prosessansvarlige og fageksperter med god kunnskap og lang erfaring fra de enkelte prosessområdene deltar i å estimere antall hendelser og konsekvenser, og bidrar til å få frem risikoscenarioer som ikke nødvendigvis er basert på hendelser som faktisk har oppstått internt eller eksternt, men som man tror at virksomheten kan være eksponert for basert på kunnskap og erfaring med arbeidsprosessene, risikobildet og etablerte kontroller. Fagekspertene har ingen insentiver etablert til kvantifisering av operasjonell risiko og fremstår derfor som uavhengige.

Antall hendelser pr år inneholder estimert forventet tap (høy sannsynlighet og typisk lav konsekvens) og uventet tap (lave sannsynligheter og større konsekvens). Estimert antall hendelser pr år innenfor et beløpsintervall kan eksempelvis vurderes til én enkelt hendelse pr måned (12/år), én enkelt hendelse hvert år (1/år), en hendelse hvert 10. år (0,1/år), hvert 50. år (0,02/år) osv.

Beløpsintervallene er basert på bankinterne data og historikk fra tidligere hendelser internt, nasjonalt og internasjonalt. For hver identifiserte risiko skal det i tillegg til estimert antall hendelser innenfor gitte beløpsintervaller, defineres et maksimum tap for hver risiko. Maksimum tap defineres basert på ekspertvurderinger samt interne data og nasjonale/internasjonale hendelser.

Risikoprofil utarbeides basert på EL (forventet tap) og UL (uventet tap, 99,97 prosent konfidensnivå).

Det benyttes statistisk modellering (Monte Carlo simulering) for å beregne konsernets totale eksponering for operasjonell risiko. Det simuleres da tilfeldig trekning av alle enkeltrisikoeer og produseres en forventning basert på et stort antall slike gjentatte trekninger (minst 50 000).

Eventuelle korrelasjonseffekter mellom de ulike forretnings- og støtteprosessene blir tatt hensyn til i beregningen.

4.5.5 Eierrisiko

Ved beregning av risikojustert kapital for eierrisiko tas det utgangspunkt i selskapenes egen ICAAP eller tilsvarende kapitalberegninger.

4.5.6 Forretningsrisiko

Forretningsrisiko beregnes på bakgrunn i volatiliteten i konsernets inntekter og eventuelle merkostnader som følge av uro i fundingmarkedet.

4.5.7 Omdømmerisiko

For beregning av risikojustert kapital for omdømmerisiko benyttes det scenarioanalyser og statistisk modellering (Monte Carlo simulering). Faktorene i scenarioanalysene er basert på identifiserte risikoer og ekspertvurderinger.

4.5.8 Strategisk risiko

Risikojustert kapital for strategisk risiko settes på bakgrunn av ekspertkunnskap og skal reflektere nedsiderisikoen i strategiske prosjekter.

4.5.9 Diversifiseringseffekter

Diversifiseringseffekten viser den risikoreducerende effekten konsernet oppnår ved å arbeide innen flere risikoområder som ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig. Samlet risiko er et resultat av den målte risiko på de ulike områder og graden av samvariasjon mellom de ulike risikoene.

Konsernet er kjent med at det foreligger lite erfaringsmateriale i Norge og internasjonalt med estimering, bruk, validering og etterprøving av beregnede diversifiseringseffekter mellom ulike risikotyper. Konsernet er også kjent med at det hersker betydelig skepsis blant tilsynsmyndighetene internasjonalt med hensyn til de metoder som brukes for å beregne diversifiseringseffekter i institusjonene. Finanstilsynet deler denne skepsis og vil være forsiktige med å tillate bruk av diversifiseringseffekter i institusjonens beregning av kapitalbehov.

På bakgrunn av overnevnte forhold har SpareBank 1 SR-Bank valgt en konservativ tilnærming ved beregning av korrelasjonskoeffisientene slik at det gjøres forsvarlige fradrag i samlet kapitalbehov.

Korrelasjonseffekten er forsøkt estimert ved hjelp av historiske data hvor dette har vært mulig (for kreditt- og markedsrisiko). Konsernet har deretter valgt å bruke de mest konservative estimatene i beregning av diversifiseringseffektene.

På områder hvor det ikke foreligger data er det lagt til grunn konservative estimater basert på kvalitative vurderinger.

5. PILAR 3: DETALJINFORMASJON REGULATORISK KAPITALDEKNING

5.1 Konsolidering

Tabell 18: Konsolideringsgrunnlag (beløp i tusen kroner)

Datterselskap				
Pr 31.12.2011	Antall aksjer	Bokført verdi	Stemmerett	Konsoliderings metode
Selskaper som er fullt konsolidert				
SpareBank 1 SR-Finans AS	334.000	439.566	100 %	Oppkjøpsmetoden
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	56.885	100 %	Oppkjøpsmetoden
Westbroker Finans AS	100	0	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Investering AS	3.500	175.527	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning AS	6.000	29.019	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forretningsservice AS	1.000	125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Kvinnherad Sparebank Eigedom	3.000	15.061	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		716.183		
Pr 31.12.2010				
Selskaper som er fullt konsolidert				
SpareBank 1 SR-Finans AS	334.000	418.686	100 %	Oppkjøpsmetoden
EiendomsMegler 1 SR-Eiendom AS	150	45.365	100 %	Oppkjøpsmetoden
Westbroker Finans AS	100	-	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Investering AS	3.500	174.087	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forvaltning ASA	6.000	29.019	100 %	Oppkjøpsmetoden
SR-Forretningsservice AS	1.000	125	100 %	Oppkjøpsmetoden
Kvinnherad Sparebank Eigedom	3.000	15.061	100 %	Oppkjøpsmetoden
SpareBank 1 SR-Fondsforvaltning ASA	10.000	11.636	100 %	Oppkjøpsmetoden
Sum		693.979		

Konsolideringsmetode er lik for regnskapsformål og kapitaldekningsformål.

Tabell 19: Datterselskap som rapporterer etter standardmetode (beløp i mill kroner)

SR-Finans AS	2011	2010
Netto ansvarlig kapital	542	500
Minimumskrav ansvarlig kapital	392	355
Kapitaldekning %	11,06	11,27

Investeringer i tilknyttede selskaper

Investeringer i tilknyttede selskaper blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet og etter oppkjøpsmetoden i morbanken. Investeringene blir behandlet likt for kapitaldekningsformål bortsett fra konsernets investeringer i SpareBank 1 Boligkreditt AS og i SpareBank 1 Næringskreditt AS. I konsernets kapitaldekning foretas en forholdsmessig konsolidering.

Investeringer i felleskontrollert virksomhet

Investeringer i felleskontrollert virksomhet blir bokført etter egenkapitalmetoden i konsernet. I konsernets kapitaldekning går den bokførte verdien av investeringene i SpareBank 1 Gruppen AS og Bank 1 Oslo Akershus AS til fradrag i ansvarlig kapital og i beregningsgrunnlaget. Når det gjelder investeringen i BN Bank ASA foretas en forholdsmessig konsolidering i konsernets kjernekapitaldekning. I SpareBank 1 SR-Bank blir investeringene bokført etter oppkjøpsmetoden. Den del av bokført verdi av investeringene i SpareBank 1 Gruppen AS og Bank 1 Oslo Akershus AS som overstiger 2 % av SpareBank 1 Gruppen sin og Bank 1 Oslo Akershus sin ansvarlige kapital går til fradrag i ansvarlig kapital og beregningsgrunnlaget.

Tabell 20: Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Beløp i tusen kroner	Eierandel i prosent	Kapitalkrav ¹⁾	Kapitaldekning i prosent	Eierandel i prosent	Kapitalkrav ¹⁾	Kapitaldekning i prosent
	31.12.2011	31.12.2011	31.12.2011	31.12.2010	31.12.2010	31.12.2010
SpareBank 1 Boligkreditt AS	34,4	1 553	9,83	28,6	910	11,68
SpareBank 1 Næringskreditt AS	30,7	212	13,67	24,1	135	10,45
BN Bank ASA	23,5	624	13,70	23,5	594	14,01

1) SpareBank 1 SR-Bank sin andel

SpareBank 1 Boligkreditt AS bruker IRB metoden i sin kapitaldekningsrapportering. De øvrige selskaper bruker standardmetoden i sin kapitaldekningsrapportering.

Tabell 21: Ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner

Beløp i mill kroner	Bokført verdi	Bokført verdi
	31.12.2011	31.12.2010
SR-Pensjonskasse	35	35
Sandnes Sparebank	62	65
Øvrige finansinstitusjoner	45	21
Sum	142	121

SpareBank 1 SR-Bank legger vekt på at alle enheter i konsernet har tilfredsstillende kapitalisering til enhver tid. Konsernets styrende organer har ikke lagt beskrankninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom morbanken og datterselskaper og mellom datterselskaper ut over det som følger av regulatoriske og andre lovbestemte beskrankninger. Det er heller ingen vedtektsbestemmelser som setter slike beskrankninger.

Av samme grunn inngår ikke banken eller dets datterselskaper avtaler som setter beskrankning på styrets adgang til å overføre kapital som nevnt. Dette gjelder så vel innlånsavtaler, som avtaler med leverandører og kunder.

På bakgrunn av overnevnte er det heller ikke satt begrensninger på styrets mulighet til å overføre kapital mellom de ulike forretningsenhetene i morbanken. For øvrig vil overføring av kapital mellom selskapene reguleres av den ordinære rammelovgivningen for disse virksomhetene og for finanskonsernet.

I likhet med investering i datterselskapene har konsernet strategisk interesse i å understøtte virksomheten til SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Gruppen AS. I den anledning er konsernet opptatt av at det ikke inngås avtaler eller treffes vedtak eller lignende som innebærer en beskrankning på eierbankenes mulighet til å overføre kapital til disse selskapene dersom dette skulle være nødvendig for å oppnå tilfredsstillende kapitaldekning/soliditet. Konsernet er ikke kjent med at

det foreligger slike beskrankninger ut over hva som følger av rammelovgivningen og forskriften. Konsernet antar at det ikke vil være praktisk å overføre kapital fra disse to selskapene til eierbankene ut over ordinær utbyttebetaling og legger dette til grunn for konsernets egen risikoprofil. Etter det konsernet kjenner til foreligger det ikke privatrettslige beskrankninger som begrenser utbyttebetalinger fra disse selskapene.

5.2 Ansvarlig kapital

Ansvarlig kapital, herunder kjernekapital og tilleggskapital samt aktuelle tillegg, fradrag og begrensninger pr. 31.12.2011

Tabell 22: Ansvarlig kapital

Konsern (beløp i mill kroner)	2011	2010
Eierandelskapital	3.183	3.183
- Egne egenkapital bevis	-3	-3
Overkursfond	625	625
Utjevningsfond	1.448	1.175
Avsatt utbytte	299	336
Grunnfondskapital	2.631	2.477
Kompensasjonsfond	55	55
Gavefond	293	372
Fond for urealiserte gevinster	43	43
Annen egenkapital	1.183	1.139
Sum balanseført egenkapital	9.757	9.402
Kjernekapital		
Utsatt skatt, goodwill og andre immaterielle eiendeler	-71	-77
Fond for urealiserte gevinster tilgjengelig for salg	-2	-2
Fradrag for avsatt utbytte	-299	-336
50 % fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-21	-21
50 % fradrag i forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger	-255	-268
50 % kapitaldekningsreserve	-665	-645
Fondsobligasjon ¹⁾	2.402	1.389
Sum kjernekapital	10.846	9.442
Tilleggskapital utover kjernekapital		
Evigvarende ansvarlig kapital	-	783
Tidsbegrenset ansvarlig kapital	1.776	2.191
50 % fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	-21	-21
50 % fradrag i forventet tap IRB fratrukket tapsavsetninger	-255	-268
50 % kapitaldekningsreserve	-665	-645
Sum tilleggskapital	835	2.040
Netto ansvarlig kapital		11.482
¹⁾ Betingelser fremgår av tabellen "Ansvarlig lånekapital og Fondsobligasjon"		
Minimumskrav ansvarlig kapital		
	2011	2010
Kreditrisiko	6.561	6.112
Markedsrisiko	337	348
Operasjonell risiko	408	374
Kapitalkrav knyttet til overgangsordninger	861	566
Minimumskrav ansvarlig kapital	8.167	7.400
Kapitaldekning	11,44 %	12,41 %
Herav kjernekapital	10,62 %	10,21 %
Herav tilleggskapital	0,82 %	2,21 %

Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital får redusert egenkapitalverdien med 20 prosent hvert år de siste 5 årene før forfall. I den grad konsernet har ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner, går denne direkte til fradrag i konsernets egen ansvarlige kapital for den del som overstiger 2 prosent av mottakende finansinstitusjons ansvarlige kapital.

Har konsernet ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner som utgjør mindre enn 2 prosent av den enkelte finansinstitusjons ansvarlige kapital, kommer summen av slik kapital til fradrag i konsernets ansvarlige kapital for den del som overstiger 10 prosent av konsernets ansvarlige kapital. Dersom konsernet har fått pålegg om 100 prosent kapitaldekningsreserve på bestemte eiendeler skal et beløp tilsvarende eiendelens bokførte verdi trekkes fra i den ansvarlige kapitalen og i beregningsgrunnlaget. Beregningsgrunnlaget vektes i henhold til risiko.

Tabell 23: Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon (beløp i mill kroner)

Hovedstol	Betingelser	Forfall	Første forfalls- tidspunkt	2011	2010
Tidsbegrenset					
NOK 750	3 mnd Libor + margin	2021	2016	658	
JPY 13 000	3 mnd Libor + margin	2012	2012	1 014	960
NOK 500	3 mnd Libor + margin	2018	2013	469	499
NOK 450	3 mnd Nibor + margin	2017	2012	362	450
NOK 75	3 mnd Nibor + margin	2019	2014	84	86
Sum tidsbegrenset				2 587	1 995
Evigvarende:					
USD 75	3 mnd Libor + margin			0	439
SEK 200	3 mnd Stibor + margin			0	179
NOK 170	3 mnd Nibor + margin			0	170
Sum evigvarende				0	788
Fondsobligasjon:					
NOK 1 000	3 mnd Nibor + margin			992	0
USD 75	3 mnd Libor + margin			485	495
NOK 684	3 mnd Nibor + margin			719	686
NOK 116	3 mnd Nibor + margin			115	115
NOK 40	3 mnd Nibor + margin			40	40
Sum fondsobligasjon				2 351	1 336
Opptjente renter				37	25
Sum ansvarlig lånekapital				4 975	4 144

Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjon i utenlandsk valuta inngår i konsernets totale valutaposisjon slik at det ikke er valutarisiko knyttet til lånene. Av totalt 4 975 mill kroner i ansvarlig lånekapital teller 2 273 mill kroner som kjernekapital og 1 564 mill kroner som tidsbegrenset ansvarlig kapital. Aktiverte kostnader ved låneopptak blir reflektert i beregning av amortisert kost. Fondsobligasjoner kan maksimum utgjøre 15 prosent av samlet kjernekapital for obligasjoner med fastsatt løpetid og 35 prosent for fondsobligasjoner uten fastsatt løpetid. Eventuelt overskytende teller som evigvarende ansvarlig kapital.

5.3 Kreditrisiko - generelt om kreditrisiko, mislighold og verdifall

5.3.1 Porteføljeinformasjon basert på regulatoriske beregninger

Av de påfølgende tabeller fremgår oversikt over bankens engasjementer i relasjon til kreditrisiko.

Tabell 24: Samlet engasjementsbeløp, definert som brutto utlån til kunder + garantier + ubenyttet kreditt i konsernet, etter eventuell nedskrivning og uten hensyn til eventuell sikkerhetsstillelse og engasjementenes gjennomsnittlige størrelse i løpet av perioden, oppdelt i engasjementstyper (beløp i mill kroner)

2011	Engasjementsbeløp pr 31.12.11	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp i 2011
Foretak	71 637	68 045
Massemarked	50 949	56 357
Brutto engasjement kunder	122 586	124 402
Individuelle nedskrivninger	-418	-410
Nedskrivning på grupper av utlån	-362	-360
Nedskrivning garantier	-2	-3
Netto engasjement kunder	121 804	123 630
Stater (Norges Bank)	3	513
Institusjoner	723	998
Sum engasjementsbeløp	122 530	125 141

2010	Engasjementsbeløp pr 31.12.10	Gjennomsnittlig engasjementsbeløp i 2010
Foretak	64 452	62 235
Massemarked	61 765	56 269
Brutto engasjement kunder	126 217	118 504
Individuelle nedskrivninger	-402	-366
Nedskrivning på grupper av utlån	-357	-339
Nedskrivning garantier	-3	-6
Netto engasjement kunder	125 455	117 795
Stater (Norges Bank)	1 023	782
Institusjoner	1 273	1 287
Sum engasjementsbeløp	127 751	119 864

Tabell 25: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på signifikante geografiske områder før fradrag for nedskrivninger (beløp i mill kroner)

2011	Rogaland	Agder-fylkene	Hordaland	Øvrige	Sum
Brutto utlån til kunder	71 256	8 872	12 660	8 580	101 368
Ubenyttet kreditt	8 146	942	1 359	1 028	11 475
Garantier	6 917	800	1 153	873	9 743
Sum brutto engasjement kunder	86 319	10 614	15 172	10 481	122 586
2010					
Brutto utlån til kunder	75 869	9 657	13 139	7 127	105 792
Ubenyttet kreditt	8 997	1 116	936	864	11 913
Garantier	5 733	572	1 134	1 073	8 512
Sum brutto engasjement kunder	90 599	11 345	15 209	9 064	126 217

Tabell 26: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt på signifikante bransjer før fradrag for nedskrivninger (beløp i mill kroner)

2011	Utlån	Ubenyttet kreditt og garantier	Sum
Jordbruk/skogbruk	3 773	729	4 502
Fiske/fiskeoppdrett	416	199	615
Bergverksdrift/utvinning	2 728	81	2 809
Industri	1 686	1 224	2 910
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	4 022	2 518	6 540
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	2 487	1 086	3 573
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	6 553	4 481	11 034
Eiendomsdrift	23 749	3 111	26 860
Tjenesteytende virksomhet	6 827	2 376	9 203
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	1 068	2 523	3 591
Ufordelt (merverdi fastrente utlån)	466	-466	0
Sum foretak	53 775	17 862	71 637
Massemarked	47 593	3 356	50 949
Sum brutto engasjement kunder	101 368	21 218	122 586

2010			
Jordbruk/skogbruk	3 430	751	4 181
Fiske/fiskeoppdrett	365	31	396
Bergverksdrift/utvinning	2 236	906	3 142
Industri	2 591	1 829	4 420
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	3 882	3 269	7 151
Varehandel, hotell og restaurantvirksomhet	2 504	1 211	3 715
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	6 127	2 435	8 562
Eiendomsdrift	22 105	2 823	24 928
Tjenesteytende virksomhet	5 011	1 879	6 890
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	726	383	1 109
Ufordelt (merverdi fastrente utlån)	323	-323	0
Sum foretak	49 300	15 194	64 494
Massemarked	56 492	5 231	61 723
Sum brutto engasjement kunder	105 792	20 425	126 217

Tabell 27: Engasjementsbeløp for hver engasjementstype fordelt etter gjenstående løpetid (beløp i mill kroner)

2011	På forespørsel	<1 år	1-5 år	over 5 år	Sum
Brutto utlån til kunder	33 216	3 871	15 161	49 120	101 368
Ubenyttet kreditt	12 256				12 256
Garantier		7 096	859	1 721	9 676
Sum brutto engasjement kunder	45 472	10 967	16 020	50 841	123 300
Stater (Norges Bank)	3	-	-	-	3
Institusjoner	723	-	-	-	723

2010				
Brutto utlån til kunder	37 334	4 243	12 016	52 199
Ubenyttet kreditt	12 955			
Garantier		290	1 564	6 658
Sum brutto engasjement kunder	50 289	4 533	13 580	58 857
Stater (Norges Bank)	1 023	-	-	-
Institusjoner	1 273	-	-	-

Tabell 28: Kreditt- og forringelsesrisiko oppdelt etter signifikante bransjer (beløp i mill kroner)

	Samlet engasjementsbeløp		Individuelle nedskrivninger	Resultatførte verdiendringer i løpet av perioden
	Tapsutsatte	Misligholdte		
2011				
Jordbruk/skogbruk	17	9	10	-1
Fiske/fiskeoppdrett	-	-	-	-1
Bergverksdrift/utvinning	11	-	8	-
Industri	70	6	31	4
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	42	26	21	6
Varehandel, hotel og restaurantvirksomhet	26	6	19	4
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	105	38	50	15
Eiendomsdrift	224	123	128	30
Tjenesteytende virksomhet	64	30	57	31
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	-	-	-	-
Sum foretak	559	238	324	88
Overført fra nedskrivning på grupper av utlån				5
Massemarked	137	177	96	46
Sum	696	415	420	139
2010				
Jordbruk/skogbruk	5	16	9	5
Fiske/fiskeoppdrett	2	-	1	-
Bergverksdrift/utvinning	-	-	-	-
Industri	60	14	28	-8
Kraft og vannforsyning/bygg og anlegg	22	32	35	15
Varehandel, hotel og restaurantvirksomhet	45	15	29	13
Utenriks sjøfart, rørtransport, øvrig transport	96	24	57	4
Eiendomsdrift	313	180	119	144
Tjenesteytende virksomhet	102	12	63	31
Offentlig forvaltning og finansielle tjenester	-	-	-	-
Sum foretak	645	293	341	204
Overført fra nedskrivning på grupper av utlån				23
Massemarked	117	150	61	7
Sum	762	443	402	234

Tabell 29: Faktiske tap pr. misligholdsklasse i perioden (beløp i mill kroner)

	2011	2010
A (0,00-0,10 %)	0	0
B (0,10-0,25 %)	0	0
C (0,25-0,50 %)	0	0
D (0,50-0,75 %)	0	0
E (0,75-1,25 %)	0	0
F (1,25-2,50 %)	0	0
G (2,50-5,00 %)	0	0
H (5,00-10,00 %)	0	0
I (10,00 -)	0	0
J	0	0
K	139	234
Sum	139	234

Tabell 30: Separat angivelse av de samlede engasjementsbeløp med verdifall og misligholdte engasjementer fordelt på signifikante geografiske områder, herunder samlede verdiendringer og nedskrivninger (beløp i mill kroner)

2011	Samlet engasjementsbeløp		Individuelle nedskrivninger
	Tapsutsatte	Misligholdte	
Rogaland	342	170	229
Agder-fylkene	203	118	116
Hordaland	146	94	71
Øvrige	5	32	4
Sum	696	415	420

2010			
Rogaland	447	220	229
Agder-fylkene	208	55	99
Hordaland	95	164	70
Øvrige	12	4	4
Sum	762	443	402

Tabell 31: Avstemming av endringer i henholdsvis verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall

2011	Inngående balanse pr. 1.1.2011	Beløp ført mot nedskrivninger	Beløp som avsettes til eller tilbakeføres fra anslått tap	Utgående balanse pr. 31.12.2011
Individuelle nedskrivninger	402	174	190	418
Nedskrivninger på grupper av utlån	357		5	362
Spesifiserte tapsavsetninger garantier	3		-1	2
Sum	762	174	194	782

2010	Inngående balanse pr. 1.1.2010	Beløp ført mot nedskrivninger	Beløp som avsettes til eller tilbakeføres fra anslått tap	Utgående balanse pr. 31.12.2010
Individuelle nedskrivninger	329	258	331	402
Nedskrivninger på grupper av utlån	320		37	357
Spesifiserte tapsavsetninger garantier	8	0	-5	3
Sum	657	258	363	762

Tabell 32: Fordeling på risikoklasser der IRB-metoden benyttes

2011 Engasjementskategori	Misligholds- klasse	Samlet EAD	Samlet ubenyttet ramme	Gjennom- snittlig risikovekt	Gjennom- snittlig tap gitt mislighold	Gjennom- snittlig konverterings- faktor
Foretak	A	42	14	0,29	0,45	0,99
	B	795	334	0,42	0,45	0,89
	C	6 554	2 484	0,58	0,45	0,89
	D	9 767	2 710	0,67	0,45	0,92
	E	6 980	1 209	0,80	0,45	0,95
	F	13 381	2 649	0,96	0,45	0,94
	G	12 207	1 700	1,16	0,45	0,96
	H	1 134	223	1,52	0,45	0,94
	I	3 992	375	1,76	0,45	0,97
	J	58	15	0,00	0,45	0,92
	K	572	21	0,00	0,45	0,99
Sum Foretak		55 482	11 734			
Massemarked	A	10 067	2 869	0,02	0,10	1,00
	B	11 447	1 479	0,05	0,10	1,00
	C	29 999	2 659	0,07	0,11	1,00
	D	17 875	1 139	0,10	0,11	1,00
	E	22 923	1 143	0,14	0,11	1,00
	F	7 316	200	0,21	0,12	1,00
	G	1 086	26	0,32	0,12	1,00
	H	864	13	0,44	0,12	1,00
	I	889	14	0,62	0,13	1,00
	J	93	1	0,05	0,14	1,00
	K	198	0	0,19	0,31	1,00
Sum massemarked		102 757	9 543			

2010 Engasjementskategori	Misligholds- klasse	Samlet EAD	Samlet ubenyttet ramme	Gjennom- snittlig risikovekt	Gjennom- snittlig tap gitt mislighold	Gjennom- snittlig konverterings- faktor
Foretak	A	509	213	0,27	0,45	0,93
	B	2 500	970	0,50	0,45	0,89
	C	7 163	2 112	0,62	0,45	0,91
	D	6 165	1 561	0,71	0,45	0,92
	E	10 085	1 868	0,91	0,45	0,94
	F	9 520	1 397	1,03	0,45	0,95
	G	10 503	1 629	1,29	0,45	0,95
	H	1 940	181	1,59	0,45	0,97
	I	1 696	112	2,15	0,45	0,98
	J	51	6	0,00	0,45	0,96
	K	651	18	0,00	0,45	0,99
Sum Foretak		50 783	10 066			
Massemarked	A	11 879	3 164	0,02	0,10	1,00
	B	21 756	2 178	0,06	0,11	1,00
	C	24 590	1 854	0,09	0,11	1,00
	D	14 508	830	0,13	0,11	1,00
	E	11 919	481	0,17	0,12	1,00
	F	4 478	135	0,24	0,12	1,00
	G	905	30	0,36	0,13	1,00
	H	921	17	0,55	0,14	1,00
	I	684	12	0,78	0,15	1,00
	J	94	0	0,06	0,11	1,00
	K	179	0	0,41	0,30	1,00
Sum massemarked		91 912	8 703			

Et engasjement anses som misligholdt dersom et krav er forfalt med mer enn 90 dager og beløpet er over 1.000 kr, eller når banken har grunn til å anta det er sannsynlig at debitor ikke klarer å tilbakebetale i henhold til sine forpliktelser ovenfor banken. Tabellen nedenfor viser gjennomsnittlig

estimert og faktisk mislighold for porteføljen siste år og for perioden 2007-2010. Misligholdsprosenten defineres som totalt antall kunder som er, eller som har vært i mislighold innenfor en 12 måneders periode, sett i forhold til totalt antall kunder i porteføljen. Dette betyr at en misligholdt kunde med et lite låneengasjement vektet like mye som en misligholdt kunde med et stort låneengasjement.

Det foreligger foreløpig ikke oppdaterte valideringsresultater for tapsgrad ved mislighold. Tabell 33 og 34 gjengir derfor resultater fra 2010. SpareBank 1 SR-Bank vil oppdatere tabellene i 2. kvartal 2012.

Tabell 33: IRB Misligholdsnivå

Portefølje	Estimert mislighold 2009 - 2010	Faktisk mislighold 2009 - 2010	Estimert mislighold 2007 - 2010	Faktisk mislighold 2007 - 2010
Massemarked med pant i fast eiendom	0,98 %	0,35 %	0,90 %	0,35%
Øvrig massemarked	4,36 %	2,87 %	3,49 %	2,55%
Foretak	3,25 %	2,67 %	2,88 %	2,16%

Tabell 34 viser estimert og faktisk tapsgrad for misligholdte lån i SpareBank 1 SR-Bank. Forskrift om Kapitalkrav forutsetter at estimert tapsgrad skal representere økonomiske nedgangstider (downturn). Estimert tapsgrad for massemarked er estimert for alle misligholdte kunder en måned før mislighold da dette er det siste estimatet på tapsgrad før kunden gikk i mislighold. Estimert tapsgrad på 45 prosent for foretak er myndighetsfastsatt i Forskrift om kapitalkrav. Perioden for tapsdata dekker perioden 2000 – 2010. Estimert tapsgrad er noe høyere enn faktisk tapsgrad da dette er et downturn-estimat, mens faktisk tapsgrad representerer realisasjoner utført i noe ulike konjunkturer.

Tabell 34: Tapsgrad for misligholdte lån

Portefølje	Estimert tapsgrad	Faktisk tapsgrad
Massemarked med sikkerhet i fast eiendom	14,20%	4,10%
Øvrig massemarked	53,50%	39,00%
Foretak	45,00%	28,00%

Tabell 35: Samlet engasjementsbeløp og andelen som er sikret med pant, fordelt på engasjementskategorier (IRB)

Engasjementskategori	2011	2010	2011	2010
	Engasjementsbeløp	Engasjementsbeløp	Herav sikret med pant i fast eiendom ¹⁾	Herav sikret med pant i fast eiendom ¹⁾
Massemarked				
Engasjementer med pant i fast eiendom	95.239	84.950	94 %	96 %
Massemarked SMB	4.959	4.423	87 %	88 %
Øvrige massemarkedsengasjementer	2.579	2.563	3 %	2 % ²⁾
Sum	102.777	91.936		

- 1) Andel totalt engasjement med slik sikkerhetsstillelse i forhold til totalt engasjement for gjeldende engasjementskategori.
- 2) Et engasjement på en massemarkedskunde der realisasjonsverdi av boligen vurderes lavere enn 30 % av kundens engasjement kategoriseres ikke som engasjement med fast eiendom, men som øvrig massemarked.

SpareBank 1 SR-Bank har ingen sikkerhetsstillelser som medfører redusert engasjementsbeløp. For foretak hensyntas ikke sikkerhetsstillelse i LGD beregningen. Her benyttes myndighetsfastsatte LGD-faktorer. Av den grunn fremgår ingen oppstilling av slike engasjement i ovenstående tabell.

Tabell 36: De faktiske verdiendringene for den enkelte engasjementskategori og utvikling fra tidligere perioder (IRB)

Beløp i mill kroner	Verdi	Verdi-	Verdi	Verdi-	Verdi	Verdi-	Verdi
	31.12.2011	endring 2011 (%)	31.12.2010	endring 2010 (%)	31.12.2009	endring 2009 (%)	31.12.2008
Massemarkedsengasjementer	102 777	11,8 %	91 936	13,8 %	80 793	33,8 %	60 392
-herav massemarked SMB	4 959	12,0 %	4 423	9,0 %	4 057	11,4%	3 641
-herav massemarked personer eiendom	95 239	12,1 %	84 950	14,9 %	73 956	33,6 %	55 342
-herav massemarked personer øvrig	2 579	0,6 %	2 563	-7,8 %	2 780	97,3 %	1 409
Foretak	30 151	7,6 %	28 018	18,4 %	23 665	17,1 %	20 216
Spesialisert långivning	29 215	9,1 %	26 784	1,0 %	26 515	-19,1 %	32 765
Sum	162 143	10,5 %	146 738	12,0 %	130 973	15,5 %	113 373

5.3.2 Minimumskrav til ansvarlig kapital

Tabell 37: Minimumskravet til ansvarlig kapital for kredittrisiko fordelt på engasjementskategorier og underkategorier (beløp i mill kroner)

		Engasjement	Engasjement	Minimumskrav til	Minimumskrav til
		31.12.2011	EAD 31.12.2011	ansvarlig kapital Konsolidert 31.12.2011	ansvarlig kapital Konsolidert 31.12.2010
Foretak	Spesialiserte foretak	29 215	27 909	2 060	1 953
	Øvrige foretak	30 151	27 573	2 104	2 042
Massemarked	Massemarked SMB	4 959	4 953	37	38
	Massemarked personer	95 239	95 229	758	680
	Massemarked øvrig	2 579	2 575	78	87
Minimumskrav kredittrisiko IRB		162 143	158 239	5 037	4 800
Stater		952		4	2
Institusjoner		5 215		69	113
Foretak		1 186		113	88
Massemarked		677		19	15
Konsoliderte selskaper		22 426		1 193	982
Øvrige eiendeler		2 875		230	213
Minimumskrav standardmetoden		33 331		1 628	1 413
Immaterielle eiendeler				6	6
Fradrag				-110	-107
Samlet minimumskrav til ansvarlig kapital knyttet til kredittrisiko				6 561	6 112

5.4 Markedsrisiko

5.4.1 Porteføljinformasjon - langsiktige plasseringer

Tabell 38: Investeringer (egenkapitalposisjoner utenfor handelsportefølje) fordelt etter formål (beløp i mill kroner)

	Investeringer	31.12.2011	31.12.2010
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	Progressus	16	13
	Hitec Vision Private Equity IV LP	31	28
	HitecVision Asset Solution	10	5
	OptiMarin	20	14
	Øvrige finansielle investeringer	62	60
Sum finansielle investeringer til virkelig verdi over resultatet		139	120
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	Nordito Property	12	12
	Nets Holding	263	264
Sum strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat		275	276
Strategiske investeringer til tilgjengelig for salg	Øvrige strategiske investeringer	4	4
Sum		418	400

Aksjer og andeler klassifiseres som enten til virkelig verdi over resultatet eller tilgjengelig for salg. Endring i virkelig verdi fra inngående balanse resultatføres som inntekt fra finansielle investeringer.

Tabell 39: Oversikt over bokført verdi og virkelig verdi, gevinster og tap (beløp i mill kroner)

	Bokført verdi	Virkelig verdi	Samlede realiserte gevinster eller tap i 2011	Urealiserte gevinster eller tap i 2011	Beløp medregnet i kjernekapital eller tilleggskapital
2011					
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	139	139	9	14	0
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	275	275	0	0	0
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	4	4	0	0	1
Sum	418	418	9	14	1
2010					
Finansielle investeringer til virkelig verdi over resultat	120	120	1	0	0
Strategiske investeringer til virkelig verdi over resultat	276	276	199	-73	0
Strategiske investeringer tilgjengelig for salg	4	4	0	0	1
Sum	400	400	200	-73	1

Tabell 40: Oversikt over type og verdi av børsnoteerte aksjer, unoterte aksjer i diversifiserte porteføljer og andre engasjementer

Beløp i mill kroner	Verdi 2011	Verdi 2010
Unotert	412	391
Omsatt på børs	2	5
Øvrige	4	4
Sum	418	400

Tabell 41: Oversikt over motpartsrisiko for derivater mv. utenfor handelsporteføljen

Beløp i mill kroner	Nominell verdi	Kreditt ekvivalent	Vektet beløp	Minimumskrav til ansvarlig kapital 2011¹⁾	Minimumskrav til ansvarlig kapital 2010¹⁾
Rente og valutainstrumenter i handelsportefølje	81 090	1 276	784	63	61
Rente og valutainstrumenter i sikring	82 597	3 508	642	51	27
Kredittderivater	0	0	0	0	0
Sum finansielle derivater	163 687	4 784	1.426	114	88

1) Minimumskravet til ansvarlig kapital beregnes i sin helhet etter standardmetoden

Tabell 42: Sensitivitet på netto rentekost før skatt (renteendring på ett prosentpoeng) ved utgangen av 2011 og 2010 (beløp i mill kroner)

Sensitivitet på netto rentekost	31.12.2011	31.12.2010
Valuta		
NOK	-2	17
EUR	1	3
USD	-13	1
CHF	-2	0
Øvrige	-1	1

Renterisiko oppstår ved at konsernet kan ha ulik rentebindingstid på sine eiendeler og forpliktelser. Handelsaktivitetene knyttet til omsetning av renteinstrumenter skal til enhver tid skje innenfor vedtatte rammer og fullmakter. Konsernets rammer definerer kvantitative mål for maksimalt potensielt tap. Den kommersielle risikoen kvantifiseres og overvåkes kontinuerlig.

Konsernets overordnede rammer for renterisiko definerer maksimalt tap ved renteendring på ett prosentpoeng. Maksimalt tap skal samlet ikke overstige 30 mill kroner på kronebalansen, og innenfor hvert løpetidsbånd (0-3 mnd, 3-6 mnd, 6-12 mnd, 1-2 år osv) skal maksimalt tap ikke overstige 15 mill kroner. Maksimalt nettotap knyttet til renterisiko på valutabalansen er 8 mill kroner før skatt. Ingen enkeltvaluta kan ha høyere renterisiko enn 5 mill kroner.

5.4.2 Minimumskrav til ansvarlig kapital

Tabell 43: Minimumskrav til ansvarlig kapital for markedsrisiko, herunder posisjons-, mottaks-, parts-, valuta- og varerisiko (beløp i mill kroner)

	Konsolidert 2011	Konsolidert 2010
Posisjonsrisiko	223	260
- Herav egenkapitalinstrumenter	47	34
- Herav gjeldsinstrumenter markedsportefølje	94	116
- Herav gjeldsinstrumenter bankportefølje	82	110
Motpartsrisiko (derivater i handelsporteføljen)	114	88
- Herav derivater i handelsportefølje	63	61
- Herav derivater utenfor handelsportefølje	51	27
Valutarisiko	0	0
Sum	337	348

5.5 Operasjonell risiko

Tabell 44: Minimumskravet til ansvarlig kapital for operasjonell risiko etter sjablongmetoden

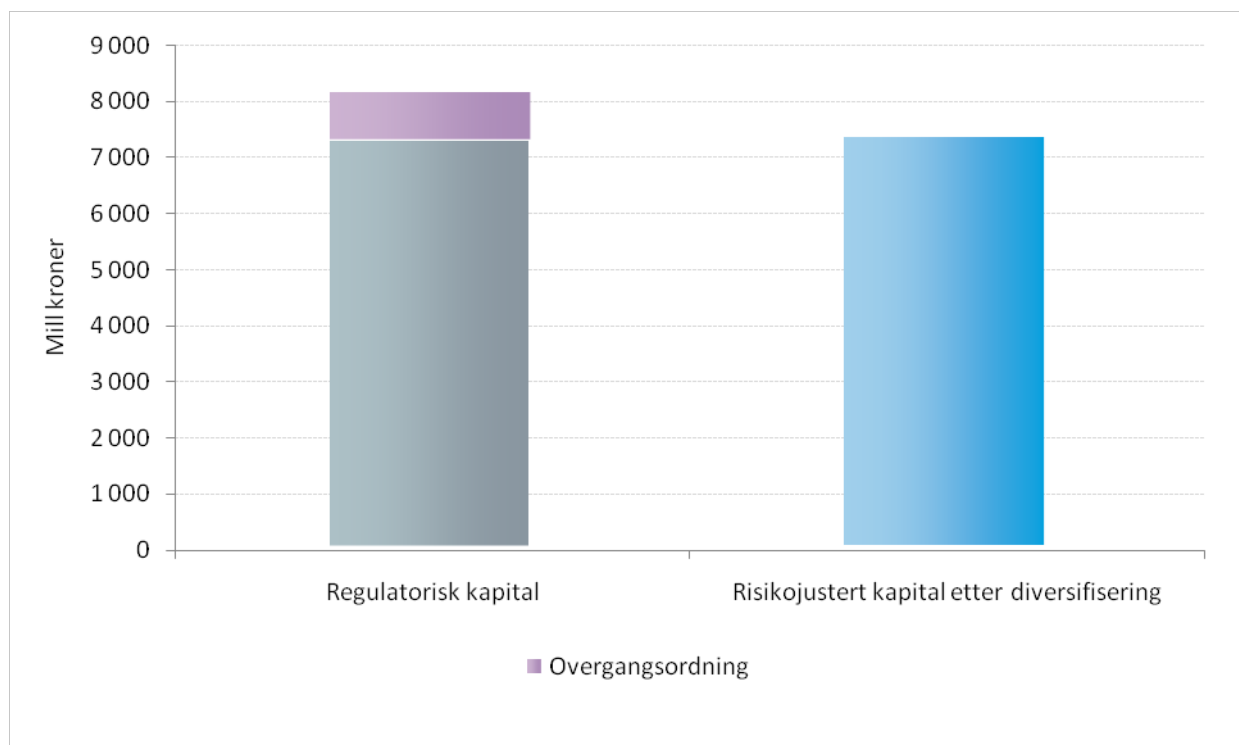
2011	Konsolidert	Eiendoms- megler 1	SR-Finans	SR-Forvaltning
Banktjenester for massemarkeds kunder	228	36	0	7
Banktjenester for bedriftskunder	171	0	26	0
Betaling og oppgjørstjenester	9	0	0	0
Totalt	408	36	26	7
2010				
Banktjenester for massemarkeds kunder	211	33	0	8
Banktjenester for bedriftskunder	146	0	21	0
Betaling og oppgjørstjenester	17	0	0	0
Totalt	374	33	21	8

Minimumskravet til ansvarlig kapital for operasjonell risiko er beregnet i prosent av snitt inntekt for hvert forretningsområde de 3 siste årene. Banktjenester for massemarkedet 12 prosent, banktjenester for bedriftsmarkedet 15 prosent og for øvrige tjenester 18 prosent.

6. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK KAPITAL OG RISIKOJUSTERT KAPITAL

Figuren under viser regulatorisk kapital og risikojustert kapital pr 4. kvartal 2011.

Figur 71: Sammenligning av regulatorisk kapital og risikojustert kapital

Figur 71 viser at minimumskravet til ansvarlig kapital er på 7,3 mrd kroner før overgangsordning IRB og 8,2 mrd kroner inkludert overgangsordning. I en overgangsperiode er det bestemt i Forskrift om kapitalkrav at kravet til regulatorisk kapital i 2009 ikke kan være lavere enn 80 prosent av minimumskravet beregnet etter det gamle regelverket (Basel 1 fra 2006). Det er besluttet at gjeldende gulv skal videreføres inntil videre. Gulvet medfører at kravet til regulatorisk kapital er 861 mill kroner høyere enn det ellers ville vært.

Behovet for risikojustert kapital er på 8,5 mrd kroner før diversifiseringseffekter og 7,4 mrd kroner etter diversifiseringseffekter. Diversifiseringseffekten utgjør 1,1 mrd kroner eller 12,9 prosent. Diversifiseringseffekten viser den risikoreduserende effekten konsernet oppnår ved å arbeide innen flere risikoområder som ikke kan påregnes å medføre uventede tap samtidig. Hovedårsakene til avvik i kapitalkrav mellom regulatoriske kapital og risikojustert kapital er som beskrevet i dokumentet noe ulike tilnærminger i metodebruk og kategorisering av risiko.

IRB-kapitalkravet er beregnet til 7,3 mrd kroner, og inkludert IRB-overgangsordningen ("Gulvet") er minimumskravet til regulatorisk kapital på 8,2 mrd kroner. Regulatorisk kapital dekker kreditt-, markeds- og operasjonell risiko.

Risikojustert kapital er beregnet til 8,5 mrd kroner før diversifiseringseffekter, og 7,4 mrd kroner etter diversifiseringseffekter. Risikojustert kapital dekker alle vesentlige risikogrupper.

Avviket mellom risikojustert kapital og regulatorisk kapital inkludert IRB-overgangsordningen ("Gulvet") er på ca 800 mill kroner.